max bănuș
cei care m-au ucis

Max Bănuș

Cei care m-au ucis

EDITURA TINERAMA
BUCUREȘTI
1991

Coperta de MIHAELA ȘCHIOPU

© Dr. Max Bănuș-TINERAMA, S.A.
BUCUREȘTI, 1991

ISBN 973-95046-0-4

Dragă Catherine,

Îţi închin ţie această carte.
Fără dragostea ta,
fără curajul şi spiritul ţău de sacrificiu
mi-aş fi pierdut de mult viaţa
în închisorile securităţii.

Cu dragoste şi recunoştinţă
lui Patrick care, prin ideile sale,
m-a ajutat la apariţia acestei cărţi.

The help of Dr. Tze-Chi Chao, President, WACL/APACL, Republic of China Chapter, made possible the publishing of this book.

Capitolul 1

Prefaţa mea...

N-aş vrea să înşel cititorul.

În ciuda titlului, nu este vorba de un roman poliţist. Nu este vorba nici de vreo luptă politică.

Nu este vorba de o luptă clasică între bine şi rău!

Nu este nici măcar vorba de o luptă!

Sînt doar nişte note. Nişte simple note care încep la ora 1 noaptea, 27 septembrie 1958, şi care ar trebui să se termine la 3 dimineaţa, 7 ianuarie 1962.

Nişte simple note despre închisorile româneşti. Despre lagărele de muncă. Despre morţi şi despre vii. Despre muribunzi, despre criminali şi despre victime.

În aceşti aproape trei ani şi jumătate, n-am putut scrie nimic. A scrie într-o închisoare politică, într-o închisoare a securităţii, echivala cu o sinucidere. O bucăţică de hîrtie, cu note, găsită la tine era urmată de o distrugere fizică sistematică. Doream prea mult să supravieţuiesc. Atunci parcă mai mult ca oricînd. Creionul avea regimul armei de

foc. În fond, care era soarta unui deținut politic prins cu un revolver?

Multe note le-am însemnat pe tălpile pantofilor pe care nu-i mai purtam, dar îi căram cu mine peste tot.

Am întîlnit într-o celulă din Jilava în 1959, un fost inspector al Siguranței. Zăcea acolo din 1946. De treisprezece ani... Nu era condamnat. Nu era anchetat. Nu era acuzat. Nu fusese adus în fața nici unui tribunal. Nu vorbea cu nimeni. Stătea liniștit într-un colț. Nimeni nu-i adresa vreun cuvînt. Îl cunoșteau toți. Îi respectau tăcerea. Îi respectau singurătatea. M-a văzut, într-o zi, notînd cu o rămășiță de creion ceva pe un colț de perete. S-a apropiat de mine. Mi-a luat creionul. L-a sfărîmat. A curățat apoi cu palma peretele. Nici nu l-a interesat ce am scris. Calm, cu o blîndețe și cu o istețime ce contraziceau părerea generală că nu ar fi în toate mințile, mi-a arătat ce trebuie să fac. Mi-a luat un pantof din sacul cu lucruri. A frecat talpa cu săpun. Un strat subțire. Aceasta era viitoarea mea hîrtie. Dintr-o sîrmă subțire mi-a făcut un ac. Era viitorul meu creion.

Niciodată nu mi-am imaginat cîte lucruri se pot povesti pe talpa unui pantof scîlciat!

La ora 3 dimineața, 7 ianuarie 1962, cînd m-au eliberat, percheziția regulamentară n-a fost atentă la cele cinci perechi de pantofi pe care i-am cărat cu mine. După patruzeci de zile am părăsit și România.

Încă nu știam că la New York un vestit rabin, pe care nu-l cunoșteam, și-a unit forțele cu un și mai vestit filantrop american, pe care de asemenea nu-l văzusem în viața mea. Ei au plătit o sumă uriașă, în dolari, pentru a fi eliberat înainte de terminarea celor opt ani de condamnare.

Nu știam nimic. De altfel, nici n-aș fi putut înțelege în perioada aceea ce s-a întîmplat. Familia mea s-a mirat la fel de mult ca și mine c-am apărut din nou la suprafață. Nimeni nu știa că libertatea îmi fusese cumpărată cu bani. Nimeni dintre noi nu știa că libertatea putea fi din nou cumpărată cu aur. Tîrgul acesta, împrumutat din obiceiurile celor care trăiseră cu o mie de ani înainte, devenise din nou la modă în societatea românească.

Am terminat de scris aceste note prin vara anului 1962. Însemnările făcute cu sîrmă pe tălpile pantofilor le-am păstrat întocmai. Apoi, am aruncat totul prin fundul unei biblioteci. Nu m-am gîndit să le public. Mai aveam rude în România și eram sigur că vor suferi represalii. Am făcut totuși o încercare. Am trimis o scrisoare unei edituri britanice, explicîndu-i ce am scris. Răspunsul a venit urgent. Voiau manuscrisul. Erau gata să publice cartea.

Nu le-am mai scris nimic.

Nu mai voiam să aud de jurnalistică sau de publicistică. Eram sătul de tot ce se întîmplase. Poate și șocul era prea mare. În Israel am lucrat ca muncitor în construcții.

Au trecut șase ani de atunci. Între timp, revenisem la vechea mea profesie, ziaristica.

Mi-am recitit deunăzi notele, însemnările. Îmi par complet străine.

Eu sînt cel care a trăit toate acestea?

Timpul, acest binefăcător timp! El are grijă ca omul să uite. Să uite în special răul! Este, de altfel, secretul care ne ajută să ne păstrăm echilibrul, pofta de viață, încrederea în viitor.

Recitindu-mi însemnările, simt că aș fi primul care m-aș opune tipăririi lor. Suferințe, chinuri, crime, oameni

asasinați, suflete ucise.

Prea mult pentru un singur om!

Să le schimb? Să le adaptez epocii noastre? Să le netezesc un pic?

Cred că aș cornite un viol. Un act oribil. M-aș arunca pe mine însumi în rîndurile celorlalți.

Dar n-ar fi păcat să nu apară aceste rînduri?

Poate da! Poate nu!

Eu însă am posibilitatea să le citesc oricînd. Îmi păstrez manuscrisul.

Și e bine așa!

Cel puțin un om nu trebuie să uite ce s-a petrecut atunci.

Capitolul 2

Ce vis stupid!

Nu! N-am nici o îndoială! La ora asta? Cine poate suna în miezul nopţii?

Nu-mi vine să cred!

Nu vreau să cred!

Şi totuşi, în noaptea aceea, în noaptea aceea de 27 septembrie 1958, soneria sună lung, sinistru...

Buimac, cu ochii lipiţi de somn, mă dau jos.

"Cine e?"

Răspunsul mi se înfige în creier. Într-o secundă mi se perindă prin minte imagini, poveşti, relatări şuşotite. Trecusem nepăsător pe lîngă ele. Şi mai ales neîncrezător. Cu logica omului cu bun simţ. Chiar aşa, degeaba?

Pentru ce?

Pentru ce? Pentru ce ar aresta un om care n-a făcut nimic? Pentru ce?

Absurdităţi!

Mă uit la ceas. Mai sînt cîteva minute pînă la miezul nopţii. Mă frec prosteşte la ochi.

Ce vis stupid!

Sonerla sălbatică mă convinge că nu-i nici un fel de vis.

Deschid!

....

Capitolul 3

Nu! Nu-i nici un fel de vis!

Năvălesc cinci în cameră. Mă îmbrîncesc. Soţia mea se uită îngrozită la ei. Stă în picioare în cămaşă de noapte şi tremură. Unul dintre ei, înalt, gras, cu o ceafă în trei cute, ţipă la ea:

"Ce stai aşa? Marş în baie şi îmbracă-te!" Apoi se întoarce încruntat spre mine:

"Şi, tu, de ce n-ai deschis imediat?"

Ce să-i răspund? Ridic din umeri. Simt că nu pot vorbi. Mă uit la el. Mă uit la ceilalţi. Îi recunosc imediat. N-au mănuşi negre. Şi nici ochelari de soare. Nici pălării cu borurile trase peste ochi. Nici frunţi teşite. Sînt cinci tineri destul de veseli. Ochii însă, ochii aceştia mă sperie. Nu-mi pot stăpîni un fior. Dar "băieţii" fluieră plini de bună dispoziţie. Fluieră veseli la ora 1 noaptea. Doi se aşază în faţa ferestrelor. Parcă erau fraţi. Capetele pătrate, umerii laţi, costumele gri, mînecile căzute pînă la încheietura

degetului mare. Ce-or fi căutînd la fereastră? Mult mai tîrziu am aflat că unii dintre cei arestaţi preferau să se sinucidă şi încercau să se arunce peste fereastră. Cel înalt se aşază pe un scaun. Desface nişte hîrtii şi le aranjează pe masă. Îmi pune una din ele sub nas...

"Iscăleşte-o, mă!"

Încep s-o citesc.

"Iscăleşte-o odată!"

Mă uit la el puţin încruntat. Dar din motive complet diferite decît ar fi putut el s-o creadă. Limba pe care o vorbea era îngrozitoare. Haimanalele de la marginea Bucureştiului foloseau un limbaj asemănător.

"Ce, tovarăşe căpitan? Vă face greutăţi?"

N-am mai aşteptat răspunsul. Vasăzică era căpitan. Am semnat. Şi am recitit ce scria deasupra semnăturii. Ordin de arestare al individului Max Bănuş, născut în Bucureşti, la 29 martie 1926. Căpitanul iscăleşte sub semnătura mea. Mă uit curios. Nu înţeleg numele. Dar cazna cu care scrie fiecare literă mă sperie de-a dreptul. Al patrulea, mic de statură, cu o figură brunetă, de ţigan, se tot învîrtea în jurul magnetofonului. "Individul Max Bănuş este acuzat de atentat la securitatea statului." Nu ştiu ce să fac. Să urlu? Să plîng? Cineva trebuie să fie nebun în camera asta.

"Ia vino încoa' şi apasă pe butonul ăsta!"

Îl aud ca prin vis. Ce buton? Cel cu figura de ţigan pipăie magnetofonul.

"Uite... îi dai drumul repede şi eu îţi spun cînd să-l opreşti!"

Făcea un sondaj. M-am supus. Simţeam că încep să mă mişc mecanic. M-am uitat la soţia mea. Tocmai împlinise, cu cîteva zile înainte, 23 de ani. Era de

nerecunoscut. Complet albă la faţă, privea năucă la noi toţi. Nu înţelegea nimic.

Al cincilea era un blond, de asemenea voinic. Scotocea în bibliotecă. Îmi scoase toată colecţia de fotografii şi o aruncă pe jos. Apoi cărţile. Le răsfoi.

"Acum opreşte-l!"

Vorbise cel de lîngă magnetofon. Am oprit magnetofonul.

"Acum dă-i drumul cu viteză normală, să auzim şi noi ce ai mai imprimat în ultimul timp!"

Am dat drumul magnetofonului. Dublul concert de vioară de Bach. Yehudi Menuhin şi George Enescu. Cu unsprezece ani înainte, Yehudi Menuhin dăduse acest concert în Bucureşti împreună cu maestrul lui, George Enescu. Cred că este cea mai frumoasă interpretare a acestui concert.

Cel de lîngă mine făcu o mutră îngreţoşată.

"Am mai auzit noi de deştepţi din ăştia."

Nici astăzi nu ştiu la cine s-a referit. La Yehudi Menuhin? La George Enescu?

Casa este din ce în ce întoarsă cu susul în jos. Cărţile aruncate peste perne. Sertarele răsturnate în pat. Perdelele controlate pe la cute.

Au trecut două ore. Deodată, cel înalt, gras, le face un semn. Apoi se întoarce spre mine:

"Plecăm. Ia-ţi ceva lucruri mai groase!"

Cu mişcări mecanice, culeg o pijama de iarnă, un pulover. Apoi nişte ciorapi. Cel care se jucase cu magnetofonul mi-i ia şi-i aruncă.

"N-ai nevoie de ei. Capeţi acolo tot ce-ţi trebuie!"

Acolo? Nu spun nimic. Îmi îmbrăţişez soţia. Îi şoptesc la ureche să-i dea telefon imediat unui prieten.

"Ce... ce vă şuşotiţi acolo? E interzis!"

Nici nu mă uit la cel care a vorbit. Încerc să fiu cît mai calm. Încerc să înţeleg ce s-a întîmplat. Ce se întîmplă! Ieşim din apartament. Nu luăm liftul. Cele cinci etaje le coborîm împreună. Liftul, vechi de douăzeci de ani, nu poate duce decît două persoane. Nici nu m-am întors să mă uit la soţia mea. N-aveam putere şi n-avea rost.

Cei cinci mă înconjoară şi coborîm ca nişte îndrăgostiţi. Lipiţi unul de altul. Le e frică să nu fug? Nu cred! Mai curînd aşa scrie în regulamentul lor. Jos, intrarea este barată de un automobil lung, negru. Un Ziss sovietic, care seamănă ca două picături de apă cu Packardul model 1938. În acest moment, mai apar doi. Păzeau ieşirea. În caz că fugeam, să cad în mîinile lor. Maşina are nouă locuri. Exact cîţi sîntem. Intru. La dreapta şi la stînga mi se aşază cîte unul. Totul mi se pare ridicol. Îmi stăpînesc cu greu un zîmbet. Înainte de a porni, unul îmi dă o pereche de ochelari negri. Îi iau. Îmi scot ochelarii mei. Îmi pun aceşti ochelari negri. Auzisem de ei. Între colegi ne blestemam în glumă:

"Vedea-te-aş cu ochelari negri pe ochi!"

Sînt un fel de ochelari de motociclist. În loc de sticlă au tablă. Astfel eşti redus la incapacitatea unui orb. Maşina porneşte. Lin. Este o limuzină grozavă. La ferestre are perdeluţe. Îmi face impresia c-am mai văzut-o de multe ori seara pe străzi, cînd mă întorceam acasă. Probabil că sînt încă foarte multe în Bucureşti. Mergem. Oprim. Apoi pornim din nou. Facem cotituri strînse. Apoi ocoluri mari. Mergem cel puţin treizeci de minute. Am certitudinea că am ieşit chiar din oraş. Apoi, brusc, o luăm pe un drum prost.

Şi opreşte!

"Am ajuns, mă, banditule!"

Tonul devenise complet altul. Vorbise cel ce stătea în stînga.

"Coboară!"

Cînd am păşit din maşină, am călcat în noroi, în apă. Era cît pe-aci să cad. Cineva mă luă de braţ. Întîi îmi potrivi ochelarii pe nas. Nu cumva să intre vreo rază de lumină. Nu cumva să văd ceva.

"Vezi că trebuie să urci pe o scîndură. Şi nu fă paşi mari!"

Îl ascult.

"Stai."

Aud o uşă deschizîndu-se.

"Păşeşte înainte şi coboară o scară."

Mă supun. Simt chiar o anumită satisfacţie. Simt nenorocirea celui fără vedere. Sper că îmi vor lua la un moment dat ochelarii ăştia blestemaţi.

"Şi acum dă jos ochelarii."

Fac întocmai. Sînt în faţa unui locotenent în uniformă albastră. Culoarea securităţii. Aşezat la masă, stă picior peste picior. Dar n-are cizme. Numai o pereche de ciorapi groşi cu talpă de lînă şi mai groasă. Îmi urmăreşte privirea şi începe să rîdă. Are o figură care seamănă cu a lui Laurel Hardy... E gras. De altfel, toţi sînt graşi pe aici.

"Ştii... noi, ofiţerii de securitate, umblăm pe aici cu ciorapi, ca să nu vă deranjăm pe voi... bandiţii!"

Mai rîd vreo doi din cameră. Mă uit fix la ei. Nu ştiu ce să fac. Mă aştept la o izbucnire de furie.

"Dezbracă-te!"

Îl privesc întrebător. Apoi încep să mă dezbrac. Pînă la piele. Apar cinci gealaţi. Îmi iau cămaşa, chiloţii, haina, pantalonii şi încep să le examineze. Nimic nu scapă

necontrolat. Şireturile, cordonul, cravata şi ochelarii se confiscă. Auzisem de sistemul acesta, dar rîdeam neîncrezător. Nu cumva să încerci să te sinucizii! Ochelarii n-am vrut să-i dau. Nu pot sta fără ei.

"O să poţi... n-avea nici o grijă!"

N-am făcut probabil o figură prea convinsă.

"Dacă îţi dau acum doi pumni, te pun grămadă jos!"

M-am uitat la el. Era imposibil să crezi că glumeşte. I-am întins ochelarii.

"Du-l în celula 7!"

Se apropie de mine un fel de sergent. N-am putut observa gradul. Tot în ciorapi. Îmi întinde nişte ochelari negri.

"Iarăşi?"

Îmi răspunde afirmativ din cap.

Mi-i pun. Nu mai văd nimic. Sînt din nou orb. Mă ia de mînă.

"Urcă trei scări!"

Mă supun. Mi-aduc aminte de cînd aveam patru ani. Iarna, cînd ningea şi bătea vîntul, mă plimbam cu mama pe stradă. Închideam ochii. Mama mă ţinea de mînă. Îmi plăcea cum mă izbeau fulgii peste obraz. "Acum coborîm trotuarul", îmi spunea mama. Aveam încredere în ea. Şi-mi plăcea...

"Stai..."

Mă opresc.

"La dreapta!"

O iau la dreapta şi mă izbesc de o uşă.

"Ţi-am spus, boule, să te întorci la dreapta, ca la armată. Nu să pleci la dreapta!"

O cheie este introdusă cu zgomot în broască. Este tras un zăvor. Uşa se deschide. Cu mult zgomot.

"Fă un pas înainte!"

Îl ascult. Păşesc înainte.

"Acum poţi să-ţi scoţi ochelarii."

Îi scot. Cineva mi-i smulge din mînă. Nu văd în jurul meu nimic. Absolut nimic. Uşa se închide în spatele meu. Ridic capul. Un bec slab, foarte slab, este aprins sus pe tavan. Aud o voce înceată.

"Uite, patul ăsta de joc, din dreapta dumitale, este liber. Dezbracă-te şi culcă-te. Hai odihneşte-te. Şi te vei linişti!"

Vasăzică, mai există cineva în celula asta. Îl ascult. Dar nu mă dezbrac. Mă întind în pat. Ceva greu mă apasă pe ceafă...

Capitolul 4

"Scuzaţi-ne, vă rog, a fost o greşeală!"

Nici o şansă să adorm. Gîndurile îmi umblă ca albinele într-un stup. Încep să mă obişnuiesc cu întunericul. Celula are cam trei metri lungime. În lăţime, are maximum doi. În fund sînt puse două paturi de fier unul peste celălalt, pe lăţimea camerei. Apoi, în dreapta, de-a lungul camerei, alte două paturi lipite de cele din fund. În stînga, un singur pat, paralel cu ultimele două. Deci, cinci paturi. Între ele, un spaţiu de circa treizeci de centimetri. Nu ştiu dacă toate sînt ocupate. Este, totuşi, prea întuneric ca să mai deosebesc ceva. Sforăituri se aud. Destul de multe. În celulă este un aer mizerabil. Nu există nici o fereastră. Numai deasupra uşii se zăreşte o deschizătură cu zăbrele, sus, la înălţimea tavanului. Pe acolo, intră probabil aer din coridor. Coridorul este puternic luminat.

Dar ce caut eu aici?

Pentru ce m-au arestat? De ce?

Încerc să fac o recapitulare. Ce s-ar fi putut întîmpla?

Să fie chestiunea aceea cu excursia în Uniunea Sovietică? Cu un an înainte, cînd m-am căsătorit, am făcut o excursie cu vaporul prin localităţile sudice ale Uniunii Sovietice. Am vizitat Odesa, Yalta şi Soci. La Odesa am fost să vedem Opera. Nu ne-au dat voie s-o vizităm. Dar am stat în faţă, să văd cum vine îmbrăcată lumea. Bărbaţii soseau în costum albastru închis sau negru şi cu pantofi de tenis în picioare. Pe vremea aceea eram şi fotoreporter pasionat. I-am fotografiat.

Bine, dar nu ne-a văzut nimeni! E adevărat că am arătat fotografiile unor prieteni, dar nu, asta nu poate fi!

Dar nu cumva cerşetorii din Yalta? Cum ne-am dat jos de pe vas, am vrut să vizităm o biserică armenească, situată foarte aproape de port. Eram un grup de patru, printre care şi un activist din Comitetul Central. Eu, bineînţeles, cu aparatul de fotografiat după mine. La primul colţ sîntem înconjuraţi de o groază de copii cu mîna întinsă, strigînd:

"Kopeika... kopeika!"

Ne este drumul barat. Mă uit întrebător la unul din grup.

"Copiii ăştia cerşesc?"

Activistul de partid se uită cu o privire tăioasă la mine.

"Ce vorbeşti? Sînt colecţionari de monede străine!"

Da? N-am mai aşteptat vreo confirmare, am fugit la trei-patru metri de grup şi am început să le fac fotografii. Ceilalţi împărţeau monede româneşti copiilor. Trei-patru le-au luat, le-au examinat cu atenţie, apoi le-au aruncat furioşi. Mîinile s-au întins din nou agresive.

"Kopeika... kopeika!"

Eu am început să mă uit pe cer. Şi ceilalţi s-au ferit să

se uite unul la celălalt. Dar am avut grijă, cînd am ajuns în Bucureşti, să distrug filmele respective.

Deci nu poate fi nici asta!

Sau poate discuţia mea cu ziaristul turc? Nu cred! Nu-l cred pe colegul meu din Istambul în stare de o asemenea ticăloşie. Cu cîţiva ani înainte, venise echipa de fotbal Galata Saray din Turcia, însoţită de un ziarist. Ziarul la care lucram m-a repartizat ca translator pe lîngă oaspete. Nici nu-i mai reţin numele. M-am împrietenit cu el. Era un om cu vederi de stînga. M-a rugat să-i explic care este adevărul în legătură cu relaţiile dintre România şi Uniunea Sovietică. Am avut încredere. I-am explicat ura oamenilor. I-am arătat că, de fapt, ţara noastră era o simplă colonie. Dar de tip nou. Că ni se ia totul! Că sîntem jefuiţi! Că sîntem obligaţi, în plus, să şi aplaudăm. Care este sistemul rusesc. Că sînt introduşi ruşi sub formă de consilieri în toate comisiile care hotărau exportul românesc. Să mă fi trădat acest om!? Doar discuţia avusese loc cu patru ani înainte!

Nu! Este imposibil!

Atunci de ce m-au arestat? De ce?

Atentat la securitatea statului? Prostii. Aproape că-mi vine să rîd. Îmi place să mă plimb cu motocicleta... să fac fotografii sportive... să mă îmbrac elegant... să dansez! Nu eram insensibil la frumuseţea unor tinere...

Atentat la securitatea statului?

Prostii!

Prostii uriaşe!

Încep să-mi dau seama că lucrurile se prezintă cu totul altfel. Un lucru îmi devine din ce în ce mai clar. Explicaţia apare în toată claritatea posibilă! Există o explicaţie, o unică explicaţie! Ştiu de ce m-au arestat! Ştiu

cu siguranţă de ce!

Din greşeală!

Este o gravă greşeală. Nu există nici un fel de alt motiv pentru care m-au arestat. Numai din greşeală. Altceva nu poate fi. Cum se va lumina de ziuă, voi cere să vorbesc cu comandantul. Este o nebunie tot ce s-a întîmplat. De fapt, sînt convins de un alt fapt. Nu va trece mult timp. Poate cîteva ore numai. Uşa se va deschide şi un ofiţer mi se va adresa:

"Scuzaţi-ne, vă rog! A fost o greşeală! O regretabilă greşeală!"

Capitolul 5

Al 104-lea avertisment serios dat de Republica Populară Chineză

Mijește de ziuă. Cîteva raze de lumină încep să pătrundă prin grilajul care dă în coridor. Dar nu se poate vedea nimic. Celula are cam trei metri înălțime, iar deschizătura foarte mică este lipită de tavan. Nu trece mult timp și încep să văd cîte ceva. Din cele cinci paturi, numai unul este liber. Sîntem deci patru. Deodată, se auzi o bubuitură în ușă! Sar în sus speriat.

"Nu-i nimic. E ora șase. Sculareal"

Cel care vorbește este un om în vîrstă, chel. Poartă mustață. Îl privesc întrebător.

"Este obligatoriu să ne sculăm. N-avem voie să mai rămînem în pat. Îmbracă-te. Apoi, îți arăt eu cum să-ți faci patul."

Îl ascult. Fac și eu ce fac ceilalți. Terminăm cu toții și ne așezăm pe marginea paturilor de jos.

"Dar de ce nu e voie să stau întins?"

Mi se explică. Nu e voie. Pur și simplu. Explicații? Sînt

multe. Probabil, anchetatorii vor să-ţi distrugă nervii. Să nu fi odihnit. O altă bubuitură în uşă şi o voce sălbatică urlă de afară:

"Programul!"

Din nou mi se explică. Mergem să ne spălăm. Numai pe mîini şi pe faţă. Şi să ne facem necesităţile fiziologice. Avem pentru asta zece minute. Uşa se deschide. Un paznic ne întinde patru perechi de ochelari negri. Ni le punem pe ochi. El vine şi ne controlează pe fiecare. Să nu vedem nimic. Apoi, fiecare pune mîna dreaptă pe umărul celui din faţă. Primul este luat de mînă de paznic. Şi plecăm. Întîi la dreapta. Apoi drept înainte. Din nou, o uşă se deschide. Intrăm. Este un fel de sală mică. Trei closete turceşti şi două lavabouri. N-au trecut nici patru-cinci minute şi din nou au răsunat lovituri sălbatice în uşă.

"Gata!... Cît vreţi să staţi? Un an?"

Sînt ameţit. Ceilalţi par mai calmi. Scena se repetă. Ochelarii negri, mîna pe umărul celui din faţă, ieşirea din baie. Mergem pe coridor cam zece metri şi ne oprim. Se deschide o uşă şi intrăm. Ne luăm ochelarii de pe ochi. Sîntem din nou în celula noastră. Acum îmi văd ceva mai bine colegii. Cel care mi-a vorbit este destul de mic de statură. Ochii îi sînt extrem de vioi. Vorbeşte cu un accent nordic. El e cel care începe.

"Eu mă numesc Săndulescu Nicolae. Sînt din Iaşi. Sînt avocat."

Nu mă înşelasem. Accentul lui era moldovenesc.

"Spune-mi, te rog, eşti din Bucureşti?"

"Da! Mă numesc Max Bănuş."

"Bănuieşti pentru ce te-au arestat?"

Toată analiza mea din timpul nopţii îmi revine în minte. Mă stăpînesc să nu le ţin un discurs. Privesc în jos, în

sus, îmi frec bărbia.

"M-am gîndit la toate posibilităţile. Sînt convins că este o greşeală. O greşeală grosolană. Eu n-am ce căuta aici."

El se uită la mine, apoi pleacă ochii. Mă uit şi la ceilalţi. Fac la fel. Unul se uită la tavan. Altul la uşă. Al treilea începe să-şi cureţe unghiile. Avocatul Săndulescu nu-mi răspunde nimic. Figura lui prelungă parcă devine şi mai prelungă. Se întoarce la locul lui şi tace. Are nasul mare, chiar puţin acvilin. Bărbia scoasă în afară. Întreaga lui figură îţi sugerează inteligenţă. Stă în colţul lui, aşa, un pic încovoiat. Poate chiar trist. Trec cîteva minute.

"Vă pot întreba ceva?" îi spun eu.

"Cum să nu! Cu plăcere. Despre ce e vorba?"

Îmi simt gura uscată. Nu ştiu cum să încep. Trebuie să-mi aleg cuvintele. N-aş vrea să-i jignesc. Dar, pentru mine, totul este clar. Eu n-am nimic de-a face cu aceşti arestaţi. Totuşi, nu vreau să-i umilesc cu vreun cuvînt nelalocul lui.

"Ştiţi!... Văd că au trecut cîteva ore de cînd am fost, de cînd am fost adus aici. Vreau să vorbesc cu comandantul.Vreau să vorbesc cu cineva."

Mă uit la el. Oftează. Dar foarte încet. Ceilalţi nu scot nici un cuvînt. Par destul de absenţi. Poate nici nu-i interesează ce vorbim. De fapt îi interesa. Însă atitudinea lor am înţeles-o mult mai tîrziu. Dar cînd întorc capul observ că toţi se uită la mine. Săndulescu îşi mai trece o dată mîna peste chelie, îşi netezeşte hainele şi începe să vorbească, mai mult şuşotind.

"Domnule Bănuş!"

"Da..."

"Domnule Bănuş, la al cîtelea avertisment s-a ajuns?"

Mă uit la el surprins. Nu cumva nu se simte bine? Ce

fel de întrebare e asta? Îmi ghicește surprinderea.

"Fii bun și-ți amintește. Poate știi al cîtelea avertisment serios a dat China? Știi despre ce este vorba, nu?"

Știam. În epoca aceea, China comunistă transmitea Statelor Unite două-trei avertismente săptămînale, pe care le numea "serioase". Privesc în gol. Încerc să mă concentrez. De ce oare vrea să afle prostia asta? Totuși, la al cîtelea avertisment s-a ajuns? Ce nebunie! Pe mine mă ardea să vorbesc imediat cu comandantul sau cu oricine altcineva. Deodată îmi apare în fața ochilor titlul publicat ieri în ziare.

"Da. Știu. A apărut cel de al 104-lea avertisment serios dat Statelor Unite!"

Săndulescu, avocatul din Iași, mă privește calm. Fața lui nu trădează nici supărare nici bucurie. Nimic deosebit. Se sprijină ușor de perete și-mi spune tot cu voce înceată:

"Eu am fost arestat la cel de al 34-lea avertisment. De atunci aștept să vorbesc cu cineva..."

Capitolul 6

"De ce n-ai folosit şi cea de-a treia culoare?"

Au trecut douăzeci şi şapte de zile de cînd am fost arestat. Cunosc toate obiceiurile. Mă aflu la Uranus, una din vestitele închisori ale securităţii româneşti. Este situată în plin cartier rezidenţial al Bucureştiului. În această închisoare sînt închişi numai cei care n-au fost încă condamnaţi. Cei care se află în timpul anchetei. Este interzis orice contact cu familia. Dacă ceri să vorbeşti cu un avocat, cel din faţa ta izbucneşte în rîs.

Au trecut douăzeci şi şapte de zile. M-am obişnuit cu mîncarea. M-am obişnuit cu "programul" zilnic. M-am obişnuit cu duşul care trebuie făcut o dată pe săptămînă, în decurs de trei minute. M-am obişnuit cu urletele celor schingiuiţi, cu ţipetele de deznădejde ale celor bătuţi.

Au trecut douăzeci şi şapte de zile.

Am înţeles că în noaptea arestării automobilul acela negru, semănînd cu un Pakard model 1938 şi cu perdeluţe la ferestre, a făcut special zeci de ocoluri. În

felul acesta, nu-ţi mai dai seama unde te afli. Eram convins că închisoarea este în alt oraş. De unde stăteam eu, lîngă Gara de Nord, şi pînă la această închisoare, făceai cu maşina exact cinci minute. Nouă ne-a fost necesară atunci o jumătate de oră.

În această a douăzeci şi şaptea zi am făcut cunoştinţă cu anchetatorul meu. Se numeşte Gheorghe Moisă. Nu trebuie să vă imaginaţi că s-a recomandat. Dar la terminarea discuţiilor am semnat o hîrtie pe care şi-a pus şi el semnătura.

Am fost dus cu acelaşi ritual. Ochelarii negri. Suie şapte trepte. Coboară cinci. Ia-o la dreapta. Mergi la stînga. Intră în cameră. Scoate-ţi ochelarii. Aşază-te.

Anchetatorul meu are o statură mijlocie. Are gradul de locotenent-major. Bineînţeles, în forţele de securitate. Are faţa rotundă, durdulie. Picioarele crăcănate. Este destul de congestionat. Ochii mici. Figura sanguină. Îmi dă ochelarii mei. În timpul discuţiei cu anchetatorii, ai dreptul la ochelari. Mi-i pun. Deodată, mă simt mai sigur, mai echilibrat. Stau la o masă, la circa patru metri de el. Scrie ceva mărunt. Pare extrem de atent. Trage linii, se gîndeşte, apoi corectează.

"Deci, te cheamă Max Bănuş. Eşti ziarist... adică ai fost, acum nu mai eşti nimic!"

Zîmbeşte, extrem de încîntat de precizarea pe care a făcut-o.

"Bagă de seamă. Nu ai voie să-mi spui <<tovarăşe>>. Mi te adresezi cu <<domnule ofiţer>>. E clar?"

Îl privesc şters. Fără nici un fel de expresie. Am auzit tot ce a spus, dar vreau să ştiu unde are intenţia să ajungă.

"Mă, îmi face impresia că n-ai înţeles nimic! Sau eşti

surd?"

Fac abstracţie de insultă. Fac semn din cap că am înţeles. Mi se adresează enervat.

"Deci, n-ai înţeles?"

"Ba da! Am înţeles... domnule ofiţer!"

Răspund greoi! Niciodată n-am avut de-a face cu un asemenea bădăran.

"Atunci totul e perfect! Spune, deci, de ce nu ai folosit şi a treia culoare?"

Mă uit la el complet aiurit. O fi beat?! Observ că are pe obraz mici pete roşii. Dar ce-o fi vrînd? Sau poate vorbeşte cu altcineva? Mă întorc să mă uit în cameră, poate o mai fi cineva. Poate nu vorbeşte cu mine. Într-adevăr, în fundul camerei mai era un ofiţer. Stătea pe un scaun. Dar nu-l pot distinge.

"Cu tine vorbesc. Nu face pe nebunul. Vrei să zici că nu înţelegi despre ce este vorba?"

"Nu înţeleg, domnule ofiţer!"

"Nu înţelegi... ăă? Nu înţelegi? Nu înţelege! Bine, o să-ţi explic eu! Ai fost ziarist, nu?"

"Da."

"Erai conducătorul revistei Stadion?"

Îi răspund afirmativ din cap. Un gînd lăturalnic începe să-mi pătrundă spre frunte.

"La ultimul număr a apărut un sportiv, săritorul cu prăjina Ladislau Szabo, chiar pe coperta revistei."

Din nou îi răspund afirmativ.

"Ei bine, cred că ştii acum. Sportivul avea pe piept tricolorul naţional. Dar tricolorul a apărut numai în două culori. De ce nu ai folosit şi a treia culoare?"

Am simţit, pentru prima oară după atîta timp, ce înseamnă fericirea. Am izbucnit în rîs. Nu mă puteam

stăpîni. Rîdeam cu lacrimi. Eram salvat. Rîdeam de fericire. Eram, cred, unicul deţinut care a rîs în beciurile închisorii politice Uranus.

Capitolul 7

De ce nu am folosit şi cea de-a treia culoare !

Cam în mijlocul lunii iunie a anului 1958 au avut loc în Bucureşti Campionatele internaţionale de atletism. Unul dintre atleţii români a doborît recordul la săritura cu prăjina. Numele acestui atlet? Ladislau Szabo!

În acea perioadă eram secretar general de redacţie la revista sportivă Stadion. Am hotărît să publicăm pe coperta revistei fotografia respectivului săritor cu prăjina. Atletul român era din regiunea de nord a Ardealului, o regiune unde există mulţi maghiari şi unde, de altfel, se vorbeşte mult limba maghiară. Am trimis un fotograf să-i facă un portret. Fotografia era foarte bună. Campionul la săritura cu prăjina purta un tricou alb, care în dreptul pieptului avea o dungă orizontală cu cele trei culori ale steagului românesc.

Şi aici începe toată povestea. Toată povestea care pare mai mult o nebunie, un coşmar, un vis fantasmagoric.

Revista Stadion se tipărea numai în două culori. Cum în România nu puteai să tipăreşti nimic fără aprobarea cenzurii, şi numărul culorilor trebuia aprobat de acest for. Deci, revista trebuia tipărită numai în două culori şi numai în acele culori stabilite de cenzori. Directorul cenzurii era Iosif Ardeleanu. Mic de statură, gras, cu părul roşu, cu pistrui mari pe obraz, acest Iosif Ardeleanu era numit "cîinele roşu". Porecla se datora pe jumătate culorii sale, pe jumătate renumelui său de om "bun". Românește vorbea stricat...

Atunci cînd s-au fixat cele două culori s-a ridicat o problemă. Cum va apărea steagul românesc? Am cercetat reviste similare din Cehoslovacia şi Polonia şi am văzut că pe nimeni nu interesa, în materie de reviste sportive, cum apar culorile naţionale. Deoarece culorile reale nu puteau fi redate exact, s-a stabilit un sistem de tipar în două culori, cu nuanţe suprapuse.Sistemul a fost apoi aprobat de cenzură.

Întîmplarea a făcut ca la acest număr, în care apărea pe coperta revistei Ladislau Szabo, să nu fiu în Bucureşti. Fusesem trimis pentru un reportaj în provincie. Deci, responsabilitatea apariţiei revenise unui alt redactor.

M-am înapoiat în Bucureşti după vreo două-trei zile.

Scandal. Toate publicaţiile sportive aveau atunci un director unic. Directorul mi-a dat noaptea un telefon.

"Este o nenorocire! O adevărată nenorocire!"

Am crezut că i-a murit cineva în familie. Omul mi-a răspuns, enervat, să mă las de glume. E soarta mea în joc. Nu a lui.

"Dar ce s-a întîmplat?"

Ascultam explicaţiile şi nu-mi venea să cred. Iosif Ardeleanu, şeful cenzurii, făcuse un raport Comitetului

Central. Scria acolo că ne-am bătut joc de culorile româneşti. Şi cerea ca vinovaţii să fie aspru pedepsiţi. Un prieten m-a informat că eu eram acuzat de instigare la şovinism maghiar, deoarece culorile apărute sînt mai apropiate de steagul maghiar decît de cel românesc.

Am început să rîd. Cu hohote!

Totul mi se părea o nebunie. Steagul maghiar avea cu totul altă formă. Apoi nici măcar nu era vorba de vreun steag. Erau numai nişte dungi subţiri orizontale pe un tricou sportiv. Iar steagul românesc are dungile verticale. Totul era bazat pe asemenea aberaţii, încît nici nu le-am dat atenţie. În plus, nici nu fusesem în Bucureşti cînd se tipărise revista.

Mi-am văzut de lucru mai departe. Pregăteam numărul următor.

Au trecut cîteva zile. Am fost chemat, împreună cu directorul meu, la o discuţie cu Iosif Ardeleanu.

Ne-a primit în biroul lui.

"Cum aţi putut face o asemenea greşeală?"

Întrebarea a ţinut loc de bună ziua. Am încercat să nu mă enervez. I-am explicat că nu e vorba de nici un fel de greşeală. Revista fusese tipărită în absolut aceleaşi culori ca şi pînă atunci. Sportivi în tricouri naţionale mai apăruseră pe copertă. Nimeni nu spusese nimic. Iosif Ardeleanu mă privea încruntat.

"Cum? Dumneata nu consideri că este o gravă greşeală politică? Nu eşti de părere că este o încurajare a şovinismului maghiar?"

L-am privit cu atenţie. Îl ştiam ca un om rău. Îl ştiam că nu-l interesează ziaristica. Îl ştiam că îi dispreţuieşte pe cei pasionaţi de profesia aceasta. Nu-l ştiam însă nebun. L-am privit cu un zîmbet care în nici un caz nu putea fi luat

un semn de măgulire.

"Cred că glumiţi, tovarăşe Ardeleanu. Genul acesta de tipar l-a aprobat chiar cenzura. Deci, direct sau indirect, chiar dumneavoastră. Şi eu nu-mi pot permite să vă acuz că încurajaţi şovinismul maghiar!"

Probabil că n-a gustat gluma mea. A încheiat întîlnirea, s-a ridicat şi ne-a dat bună ziua, băgîndu-şi mîinile în buzunar. Era un fel de afront. Nu voia să ne strîngă mîna, obicei care în România este aproape întotdeauna respectat.

Coborînd pe scări, directorul meu mi-a suflat printre dinţi:

"Vezi că ăsta e un individ destul de periculos!"

Nu i-am răspuns pe loc. Am aşteptat să ajungem pe stradă.

"Ce o să-mi poată face? Totul s-a tipărit conform unor aprobări vechi. Acuzaţia cu şovinismul maghiar este o invenţie nebunească. În plus, eu nici n-am fost prezent la toată această afacere, fiind plecat oficial în provincie. Ce-o să-mi poată face? N-avea nici o grijă!"

Dar directorul meu a făcut o mutră destul de îngrijorată. Eu îmi păstram însă umorul. Nu ştiam că în acel moment Iosif Ardeleanu începuse să dicteze o scrisoare către Comitetul Central, în care cerea să fiu arestat imediat.

Au trecut cîteva zile.

Stăteam în tipografie şi urmăream aşezarea în pagină a revistei. Deodată, apăru un curier cu răsuflarea tăiată. Sînt chemat la Comitetul Central, la o şedinţă cu Nicolae Ceauşescu. N-aş putea spune c-am sărit în sus de bucurie. Nicolae Ceauşescu era în perioada aceea unul dintre secretarii Comitetului Central al P.C.R. Dar, tot în

perioada aceea, Nicolae Ceauşescu avea o poreclă care îţi provoca fiori: "Biciul lui Gheorghiu-Dej".

Am simţit că lucrurile încep să ia o întorsătură periculoasă. Dar poate e mai bine aşa. Ceauşescu se va lămuri că nu există nici un fel de intenţie, că procedeul a fost întocmai cu aprobările existente... şi gata. Da! E mai bine aşa!

Şedinţa a început la ora patru după-amiază. M-am uitat împrejur. Colegii mei erau destul de galbeni la faţă. Erau prezenţi şi ceilalţi redactori-şefi ai publicaţiilor sportive. Toţi erau extrem de neliniştiţi. Buzele livide. Privirea pierdută. Mai erau vreo şapte-opt indivizi pe care nu-i văzusem niciodată. Ceauşescu a intrat însoţit de unul dintre consilierii săi, un fost învăţător, Gheorghe Florea. Primul a luat cuvîntul Florea.

"Tovarăşi, s-a întîmplat un fapt grav. Nu spun o greşeală, fiindcă noi credem că n-ar fi vorba de o greşeală. Ci de un fapt intenţionat. În revista Stadion, culorile naţionale româneşti au apărut deformate. Vrem o explicaţie. Acum!"

Am simţit că-mi vine sîngele în obraz. M-am uitat cu atenţie la acest om, care era absolventul unei facultăţi. Dacă pe un conducător al partidului îl ascultai cu indiferenţă atunci cînd spunea "pe cer este nori", de la un om trecut prin liceu şi posesor al unei diplome universitare pretindeai să aibă mai multă înţelegere. Să se exprime conform realităţii. Să deosebească cu discernămînt un lucru de celălalt.

În sală s-a aşternut o linişte de moarte. Nimeni n-a îndrăznit să ia cuvîntul. Prezenţa lui Ceauşescu îi paraliza pe toţi. Mi-am dat seama că se face o mare greşeală. Omul trebuia lămurit, că altfel, cine ştie ce dracu' se mai

putea întîmpla. M-am uitat din nou în jurul meu. Era clar că nimeni nu voia să spună o vorbă. Preferau să tacă. Preferau să rămînă lucrurile aşa cum erau, decît să vorbească şi, Doamne fereşte, să le fie interpretate cuvintele pe dos. M-am ridicat în picioare.

"Tovarăşe Ceauşescu..."

Mi-a făcut semn din cap şi cu mîna că am cuvîntul şi că mă ascultă.

"Acum vreo zece luni am primit permisiunea de la controlul presei să tipărim revista în două culori. Aprobarea respectivă există la noi, în dosarele conducerii..."

Ceauşescu făcu un gest de nerăbdare.

"Vrei să începi cu povestea din secolul trecut? Treci la fapte!" mă repezi el.

O clipă l-am privit mirat. Şi nu m-am stăpînit...

"Dacă mă lăsaţi să vorbesc, veţi constata singur adevărul. Şi veţi constata că aceia care m-au adus aici au greşit."

Mi-am întors privirea către Iosif Ardeleanu, şeful cenzurii. Apoi am continuat:

"Tovarăşul Ardeleanu, care se găseşte aici de faţă, şi-a pus iscălitura pe actul respectiv. Atunci, acum zece luni, s-a discutat problema reproducerii culorilor naţionale. Şi s-a obiectat că nu se poate reda exact tricolorul românesc, care după cum ştim cu toţii, are trei culori. I s-a cerut tovarăşului Ardeleanu, din cauza aceasta, să aprobe tipărirea în trei culori. A refuzat..."

"Şi ce aţi făcut atunci?" întrebă Ceauşescu.

"Fotografia aceasta, care a apărut acum cu dunga tricoloră, nu este prima. Prima a apărut acum şapte luni. Au mai apărut încă vreo zece la fel. Prima dată cînd a

trebuit să apărem cu o asemenea fotografie, am făcut un exemplar de probă, am fost la cenzură și am obținut o aprobare care preciza că de cîte ori avem de tipărit un asemenea gen de copertă o putem tipări, dar în aceleași condiții. Ceea ce am și făcut!"

Ceaușescu se uită o clipă la mine. Apoi întrebă:

"Bine... dar de ce nu ai tipărit și a treia culoare?"

Am simțit că mi se strepezesc dinții. Am tras aer în piept și am luat-o de la început.

"Tovarășe Ceaușescu! Prin ordinul cenzurii nu avem voie să tipărim în trei culori. Prin ordinul cenzurii nu avem voie să folosim decît o mașină care tipărește numai două culori. Așa apărem de zece luni de zile. Am fost clar de ce am apărut în două culori?"

"Da", îmi răspunde Ceaușescu, uitîndu-se la o hîrtie de pe masa lui. Apoi ridică ochii, îndreptîndu-i spre mine:

"Dar de ce nu ai tipărit și în cea de a treia culoare?"

Capitolul 8

"În primul rînd sînt ofiţer de securitate! Şi apoi medic!"

Mă trîntesc în pat. Nu-mi mai pasă de regulament. Au trecut multe zile de cînd i-am explicat anchetatorului care este adevărul în legătură cu prostia asta în două sau trei culori. Între timp, stau şi ascult poveştile celorlalţi. Nu prea îmi vine să cred. Prea seamănă toate a propagandă de proastă calitate. Fiu care şi-a denunţat tatăl. Un funcţionar a vrut să-şi îndepărteze superiorul. Să-i ia locul. I-a băgat un microfon în bibliotecă. Apoi l-a provocat la discuţii, înjurîndu-i pe ruşi. Apoi l-a denunţat. Stau treaz, totuşi pe jumătate adormit. Aud, aşa ca prin vis, o voce înceată şuşotind:

"Mie mi-e suspect băiatul ăsta, cu povestea lui cu culorile. De cînd a fost dus la anchetă, a devenit tăcut ca un melc. Mi-e că l-au băgat special printre noi. Să asculte ce vorbim şi să ne denunţe!"

Apoi, puţină linişte.

"Nu cred!"

Recunosc vocea celui care nu credea. Este Roland Pupăză. Pictor şi chitarist. Douăzeci şi şapte de ani. Desenator de filme animate. Închid ochii. Mă gîndesc cît de absurzi sînt oamenii. Să-i denunţ! Ce să-i denunţ? Că unul crede în vise? Că altul le tălmăceşte? Că altul plînge după iubita lui? Îmi devine totul din ce în ce mai indiferent. Ba chiar îmi pare bine. Dacă vorbesc aşa, înseamnă cel puţin că ei nu sînt periculoşi. Că nu sînt turnători. Cel puţin eu pot vorbi liniştit.

Se apropie vizita medicală.

De trei ori pe săptămînă, apare un doctor. Bineînţeles, un doctor ofiţer. Are gradul de maior. Umeri laţi. Un început de chelie şi nişte ochelari negri îi dau o anumită distincţie. Cel puţin aşa mi se pare.

Nasul este coroiat. Urechile mari. Are înfăţişarea clasică a evreului caricaturizat de presa hitleristă. Nu răspîndeşte simpatie. Nu provoacă antipatie. Totuşi, privirile tuturor se îndreaptă cu speranţă spre el. Vine luni, miercuri şi vineri. Paznicul bate de două ori în uşă. Ştim, deci, că urmează vizita medicală. Apoi uşa se deschide. Apare doctorul. Are un halat alb peste uniformă.

"Este cineva bolnav?"

Priveşte la noi ca la nişte insecte cu miros supărător. Nu l-am văzut încă vorbind cu blîndeţe cu cineva. Îi spui ce ai şi după o zi-două paznicul îţi aduce medicamentele. Dacă ţi le aduce. Avocatul Săndulescu zace bolnav de o săptămînă. Are înţepături în inimă şi slăbiciuni. I-a explicat medicului ce are. N-a primit pînă astăzi nimic. Între timp, am aflat că pe doctor îl cheamă Lewy. Doctorul Lewy.

Se aud două bătăi în uşă. Mă duc lîngă Săndulescu.

"Domnule avocat... dormiţi?"

"Nu! Ce s-a întîmplat, dragă?"

Vorbește greu. Pare slăbit.

"Vedeți că vine doctorul. Reclamați că nu v-a trimis medicamentele. Trebuie să vi le trimită."

Dă din cap abătut. Se vedea cu claritate cît suferea.

"Nu sînt prima oară bolnav în închisoare. Speranța e în Ăl de sus."

Eram două generații deosebite. Nu negam forța divinității. Dar eram dispus să pun umărul s-o ajut.

Se deschide ușa. Apare doctorul nostru, flancat, ca de obicei, de doi paznici.

"E careva bolnav aici?"

Mă ridic în picioare.

"Domnule doctor..."

"Da!"

"Domnule doctor. E aici un bolnav de inimă. Îi e rău. L-ați văzut acum șase zile. N-a primit încă medicamentele."

Se uită la mine ca la un perete. Parcă n-ar fi stat nimeni în fața lui. Parcă nu i-ar fi vorbit nir. eni.

"Domnule doctor, acest bolnav n-a primit nici un fel de medicament..."

Îl privesc direct în ochi. Paznicii stăteau indiferenți. Sau păreau că sînt indiferenți. Doctorul capătă deodată o expresie de enervare.

"Ei, și ce e...?"

Nu-mi venea să cred. Încă nu auzisem un medic vorbind așa.

"Domnule doctor, dar se simte rău. Uitați-l... nu se poate ridica!"

Doctorul se dădu cu un pas îndărăt.

"Ei, și? O să moară? Nici o pagubă!"

M-am uitat la el năucit.

"Cum vorbiți așa?... Doar sînteți medic?!"

O clipă de tăcere. Se mai dă o jumătate de pas înapoi, apucă ușa cu mîna. Se pregătește s-o închidă!

"Medic? În primul rînd sînt ofițer de securitate! Și apoi medic!"

Capitolul 9

Chitara lui Roland Pupăză I

Astăzi, 27 noiembrie 1958, Roland Pupăză a împlinit douăzeci şi şapte de ani. Sînt în celulă aici, în Uranus, de aproape două luni. El a fost arestat cu trei săptămîni înaintea mea.

Roland Pupăză are o înfăţişare de dansator. Subţire ca o trestie. Este brunet. Ochii îi sînt mari, negri. Părul încîrlionţat. Poartă o mustaţă la modă cu vreo cincizeci de ani înainte. Îngustă, paralelă cu buza superioară. Roland zîmbeşte aproape toată ziua. M-am întrebat la început ce meserie o fi avînd. Mîinile lui sînt bizare. Extrem de osoase, lungi, cu degetele fine, puţin tremurînde. Roland îmi înţelege privirea:

"Am un început de reumatism deformant!"

Ce ciudat. La un om atît de tînăr. Mi-a povestit într-o zi că a fost la cîţiva medici. A citit mult material de specialitate. Maladia asta, spune Roland, n-ar fi vindecabilă. Dar poate fi ameliorată. Însă nu există

medicamente. Şi cum n-are cunoscuţi în străinătate, a renunţat să se mai gîndească la reumatismul lui.

Roland Pupăză a dus viaţa unui tînăr sărac. Tatăl lui, muncitor feroviar din Arad, este acum scos la pensie. Roland îşi terminase liceul, dar n-a mai putut urma o facultate. În tot timpul liceului fusese pasionat după pictură. Îşi făcuse chiar un atelier propriu. Pasiunea lui, care dăduse ocazia multor scene de nervi părinţilor, şi-a găsit însă o aplicare practică. Roland a fost angajat desenator la studioul de filme de desene animate din Bucureşti. Muncea cu pasiune. Iar după lucru cînta la chitară. Altă pasiune. Îşi alcătuise chiar o orchestră de amatori. Avea uneori angajamente şi cîştiga bani. Şi-a plătit un profesor şi a făcut progrese. A dat un concert şi la radio. Mai avea un vis. Să-şi cumpere o chitară... Nu mai ţin minte marca. Şi iată că într-o zi, într-un magazin în care se vindeau lucruri vechi, apare în vitrină visul lui: chitara. Preţul era uriaş: 2 800 de lei. Roland avea un salariu de 800 de lei. A alergat în dreapta, a alergat în stînga. S-a rugat de prieteni. Şi, în sfîrşit, a adunat suma. Chitara nu avea cutie. A plecat cu ea învelită într-un ziar. Dar nu era nimeni mai fericit ca el.

La birou le spunea colegilor că este cel mai norocos om din lume. În sfîrşit, poate ţine o dietă ca lumea. Toţi se uitau puţin speriaţi la el. Şi aşa Roland Pupăză era numai piele şi os. Dar el le explica că din salariul de opt sute de lei are de plătit datorii. Timp de cinci luni trebuie să plătească cîte patru sute de lei pentru chitara pe care a cumpărat-o.

"Dar cine nu plăteşte pentru a-şi ţine în braţe în fiecare zi iubita?!" glumea Roland.

Într-o zi este mutat din birou. I se spune că trebuie

făcute reparaţii camerei şi timp de trei zile nu se va lucra în ea. Apoi Roland îşi reia lucrul. Încet, încet, unul dintre colegii săi, un fost aviator, se împrieteneşte cu el. Îl roagă să-i arate, să-i explice tehnica animării. Nu mai are brevet de pilot şi vrea să-şi cîştige o pîine. A bătut la o uşă deschisă. Roland ştia ce înseamnă foamea. A stat zile întregi după programul de lucru. I-a explicat fiecare lucru care se poate explica. Îi urmărea în timpul zilei lucrul şi-i modifica greşelile care se puteau modifica. Cum este firesc, între ei s-a format o anumită intimitate.

"De ce nu mai poţi zbura?" l-a întrebat Roland...

Colegul lui (numele îmi scapă) s-a uitat în dreapta, s-a uitat în stînga. I-a răspuns şuşotind:

"Ticăloşii ăştia mi-au anulat dreptul de zbor!"

Roland Pupăză înţelese. Doar văzuse destul de multă suferinţă în jurul lui.

"Ce crezi, Roland, scăpăm vreodată de ei? Scăpăm vreodată de ruşi?"

Pusese punctul pe rana dureroasă.

"Trebuie să scăpăm! Ne chinuiesc de ani de zile!" răspunse Roland Pupăză. Şi adăugă:

"Tito a făcut într-adevăr ceva pentru poporul lui. Este singura ţară comunistă nejupuită de ruşi. La noi, conducătorii sînt nişte servitori ai Moscovei!"

Şi după o pauză:

"Dar să lăsăm discuţiile astea. Sînt periculoase. Mai bine să ne vedem de treabă!"

Este duminică. Avem voie de la ora şase după amiază să ne întindem pe pat. Ştim că este de serviciu un paznic beţiv, care nu ne mai controlează. Roland Pupăză îmi povesteşte.

"Ancheta mea a început cam la o lună după ce m-au

arestat. M-am chinuit zi şi noapte să înţeleg ce s-a întîmplat. Fusesem în dragoste cu o femeie. Apoi am părăsit-o. M-am gîndit întîi că de răzbunare mi-a făcut cine ştie ce denunţuri. Altceva nu putea fi. Cînd, în sfîrşit, m-au anunţat că va începe ancheta, am fost fericit. Cel puţin voi şti despre ce este vorba. În camera de anchetă erau trei. Din altă cameră se auzeau ţipetele unei fete. Erau îngrozitoare ţipetele acelea. Am ameţit. Îmi vuia capul. Mi s-a făcut o frică cum nu mi-a fost vreodată. Unul dintre ei m-a întrebat ce posturi străine am ascultat şi cui am povestit, cu cine am comentat transmisiunile. <<N-am radio!>> le-am răspuns. Au rîs. <<Deci nu asculţi posturi străine. Nu comentezi duşmănos. Eşti un adevărat înger!?>> Nu era cazul să spun nimic. Am vrut, totuşi, să întreb de ce m-au arestat. Dar unul dintre ei i-a făcut semn unui sergent, care m-a luat. M-a adus în celulă. Timp de douăzeci şi cinci de zile nu m-a întrebat nimeni nimic. Înnebuneam de frămîntare. De ce m-au arestat? Şi într-o zi m-au chemat din nou."

"Să ne spui de ce i-ai insultat pe sovietici. Şi, bineînţeles, de ce i-ai insultat pe conducătorii noştri?" Am ridicat din umeri.

"N-am insultat pe nimeni!"

Au început să mă bată cu vîna de bou. Au fost dureri îngrozitoare. Am început să plîng. M-au trimis din nou în celulă. După zece zile m-au adus din nou.

"Ei, te-ai gîndit? Ţi-ai adus aminte cînd i-ai insultat pe conducătorii noştri iubiţi?"

Am văzut că pune iar mîna pe vîna de bou. I-am spus că recunosc orice. Semnez orice. S-a aşezat pe scaun. S-a uitat la mine. Aş zice chiar cu dispreţ.

"Măi, Roland Pupăză, ia să ascultăm împreună puţină

muzică!"

Am crezut că-i beat. A scos un magnetofon, l-a pus pe masă şi i-a dat drumul. Am auzit un zgomot neclar, ca un fel de mers al unui om într-o cameră şi apoi următoarea conversaţie.

"De ce nu mai poţi zbura?"

O mică pauză. Apoi o altă voce...

"Ticăloşii ăştia mi-au anulat dreptul de zbor."

Din nou, o mică pauză.

"Ce crezi, Roland, scăpăm vreodată de ei? Scăpăm vreodată de ruşi?"

Mi-am dat seama că urmează ani de închisoare. Dar am devenit mai calm. Am ascultat şi răspunsul meu:

"Trebuie să scăpăm! Ne chinuiesc de ani de zile. Tito a făcut ceva pentru poporul lui. Este singura ţară comunistă nejupuită de ruşi. La noi, conducătorii sînt nişte servitori ai Moscovei..."

Toată conversaţia mea cu acel aviator, cu acel coleg pentru care mi-am pierdut zile şi nopţi să-l ajut să-şi însuşească o meserie. Iată de ce m-au mutat din cameră pentru cîteva zile, ca să introducă un microfon.

"Domnule anchetator – m-am adresat eu ofiţerului – scrieţi ce vreţi. Iscălesc orice. Numai să scap odată de aici!"

Începu să rîdă satisfăcut.

"Stai, mă Roland. Nu te speria. Ce ai făcut tu e floare la ureche pe lîngă ce au făcut alţii. Las' că îţi fac eu un act de acuzare... aşa uşor... încît să iei maximum trei ani de închisoare. Dacă ai fi fost încăpăţînat îţi dădeam şapte ani. Dar aşa..."

Trei ani? Mă uitam la el aiurit? De ce trei ani? Am vrut să spun ceva... dar nu ştiam ce. Apoi mi-am adus aminte.

Auzisem că în cazurile acestea se confiscă şi averea celui condamnat. Mi-a confirmat. L-am rugat să facă ceva pentru mine. Să nu mi se ia chitara şi cele patru cămăşi pe care tocmai mi le cumpărasem.

"N-avea nici o grijă. Cuvîntul e cuvînt. Numai să nu faci pe nebunul la proces. Să recunoşti tot ce o să scriu eu aici. Şi atunci iei numai trei ani. Iar chitara şi cămăşile vor fi ale tale."

Roland i-a mulţumit şi i-a promis că va recunoaşte totul.

Şi aşa a şi făcut. A semnat totul. Şi la proces a recunoscut, de asemenea, totul! Deşi era înnebunit la gîndul că va trebui să stea trei ani închis. Dar cel puţin şi-a salvat chitara!

A fost condamnat la şapte ani închisoare! Şi, în plus, tribunalul a ordonat confiscarea chitarei şi a celor patru cămăşi noi!

Bineînţeles... totul în folosul statului!

Capitolul 10

Nu uitaţi acest nume: Gheorghe Moisă!

În 1958 este numit locotenent major! În securitate. Cînd vorbeşte, cu greu îşi trage respiraţia! Cînd îşi închide nasturii de la uniformă, o guşă i se revarsă peste guler. Părul este blond. Scurt. Ochii, ca două puncte. N-am văzut încă un om care să aibă ochi aşa de mici. Avea în faţa lui mai multe pagini liniate.

"Întrebare!" spune el cu voce tare, uitîndu-se indiferent la mine. Apoi începe să scrie. Literă cu literă. "În... tre... bare". Repetă literele în gînd, iar limba se plimbă în dreapta şi în stînga pe buze. Apoi priveşte satisfăcut.

"Ce activitate ai avut împotriva securităţii statului?"

Este prima oară că îmi pune o asemenea întrebare. Am încetat de mult să mai cred că pe aici oamenii pot glumi. Îl urmăresc cum îşi scrie întrebarea. Trec cîteva minute bune. Apoi se uită la mine.

"Ei?"

Ridic din umeri.

"Ei? Nu ştii românește? Ce activitate ai avut împotriva securităţii statului?"

Ridic din umeri. Cum se poate răspunde serios la o asemenea întrebare?

Se înroşeşte!

"Nu vrei să răspunzi? Ai?"

Ochii îi sînt ameninţători. Sîngele i-a venit în obraji. Trebuie să răspund.

"Nici una, domnule locotenent!"

Rîde scurt. Se uită batjocoritor la mine.

"Nici una? Binee..."

Şi, calm, începe să-mi scrie răspunsul. "Ni... ci... u.. na!" Apoi, mai recitește o dată tot ce a scris. De aproape, atent... şi apoi încă o dată, îndepărtîndu-şi capul.

Se ridică. Mă uit speriat la el. Îşi ia hîrtia, se apropie de mine şi mi-o întinde.

"Iscăleşte-o!"

O iau. Stă lipit de mine. Mi se taie respiraţia. Citesc. A scris exact ce am vorbit, exact ce m-a întrebat, exact ce i-am răspuns. Dar, Doamne, cu cîte greşeli de gramatică. Iscălesc. Cheamă un soldat.

"Du-l jos!"

Reîncepe operaţia. Pune ochelarii negri. Trei paşi înainte. Unul la dreapta. Coborî patru scări. Apoi faci încă doi paşi. Urci două scări. La stînga. Intră.

Sînt în celulă. Parcă mă simt mai bine. Celula a devenit un fel de locuinţă, un fel de cămin. Sînt acasă. Mă simt mai în siguranţă. Mă aşez pe patul meu. În stînga, o figură nouă. Îmbrăcat ca la ţară. Haine ponosite. O figură brăzdată de muncă. De vînt. Sprîncene stufoase. Îmi ghiceşte întrebarea.

"Nu. Nu sînt proaspăt arestat. Stau aici, în Uranus, de

peste şase luni. M-am mutat acum o jumătate de oră din altă celulă."

Îl privesc bănuitor. Chiar aşa să fie?

"Mă numesc Gheorghe Bunea. Dar dumneata?"

Îi spun cum mă cheamă.

"Cine te anchetează?" mă întreabă curios Bunea.

"Unul... Gheorghe Moisă!"

Văd că i se opreşte respiraţia. Duce mîna la gură. Mă priveşte vădit speriat. Se aşază lîngă mine. Îmi pune mîna pe umeri.

"Şi cum a fost... domnu' Max?"

"Cum să fie? Nimic. M-a întrebat. Am răspuns. Mi-a cerut să iscălesc. Am iscălit. Şi gata."

Oftează.

"Domnu' Max!"

"Da!"

"Domnu' Max... fii foarte atent. Gheorghe Moisă este un criminal. L-a ucis pe văru-meu. Aici, în Uranus. Fii foarte atent, domnu' Max!"

Vocea omului tremura. Aproape nu mai putea vorbi.

"Ne-au adus pe amîndoi deodată. Pe Cornel au început să-l bată în fiecare zi. De ce? De ce, Doamne? L-au legat de mîini şi de picioare şi l-au atîrnat, sălbaticii, ca pe o vită de un drug. Apoi l-au bătut cu bicele pe unde apucau. Şi în special la tălpi. Nu putea bietul să mai meargă în celulă. Ultima oară l-au dus la anchetă acum trei luni. Şi n-a mai apărut. A venit un gardian de i-a luat hainele. Întotdeauna se procedează aşa cînd moare un deţinut în bătăi. Şi schingiuirea era condusă de acest criminal Gheorghe Moisă. L-au omorît pe bietul Cornel. Am aflat mai tîrziu, de la unul din sat care a fost arestat, că doctorul i-a făcut un act că a murit de inimă. La 27 de

ani, voinic cît un munte! Şi nu cred că este singurul omorît de Gheorghe Moisă.

*

N.A. Gheorghe Bunea nu este numele adevărat al deţinutului de care a fost vorba aici. Dar n-aş vrea să fie victima vreunei răzbunări.

Capitolul 11

Prietenii...

Au trecut sărbătorile Crăciunului. A trecut și revelionul. A trecut și Sfîntul Ion.

Astăzi este 8 ianuarie 1959. Sînt arestat de aproape patru luni. După comportarea anchetatorului, încep să înțeleg că a renunțat la acuzația cu culorile. Deținuții mai vechi îmi explică un fapt de necrezut. Dacă ai fost arestat pentru o acuzație care nu se poate dovedi, sau dacă a reieșit că acuzația este complet nereală, atunci nu ești eliberat. Se schimbă conținutul anchetei. Se caută alte acuzații. Că ai insultat guvernul. Că i-ai insultat pe sovietici. Că i-ai înjurat pe conducătorii partidului. Că ai spus cuvinte nerespectuoase la adresa marii noastre prietene. Sau că ai preamărit viața occidentală! Sau toate la un loc!

Sînt liniștit! Plin de optimism chiar! Dacă este

într-adevăr aşa, atunci înţeleg de ce durează atît de mult ancheta. Stimatul domn Gheorghe Moisă nu poate găsi pe nimeni care să facă asemenea afirmaţii. Cu străini n-am stat niciodată de vorbă. Numai cu prieteni. Ne-am mărturisit unul altuia frămîntările! Uneori chiar gîndurile noastre cele mai intime. Dar asta s-a întîmplat numai între prieteni.

Uşa se deschide.

"Deţinutul Max Bănuş!"

Gardianul de serviciu nu spune mai mult. Sîntem deja obişnuiţi. Urmează ancheta.

Stau de zece minute în faţa lui Gheorghe Moisă. El citeşte nişte foi şi se uită la mine zîmbind.

"Deci, zici că n-ai insultat niciodată conducătorii noştri? Bineee!"

Continuă să citească. Pare extrem de satisfăcut. Mie mi se pare însă un teatru de proastă calitate. Sînt destul de liniştit.

Anchetatorul se uită la mine satisfăcut.

"Ia să te vedem acum. Cunoşti pe unul Valeriu Chiose?"

Cum să nu-l cunosc? Valeriu Chiose, un sărman student la medicină, a intrat colaborator în redacţia noastră cînd era în anul doi. L-am ajutat să-şi termine studiile. I-am cumpărat haine. A locuit cu mine, în aceeaşi cameră, luni de zile. Era originar din Basarabia, din regiunea luată de ruşi după război. Pe noul lui buletin de identitate scria "născut în URSS". Avea ascuns acasă actul de naştere original, pe care scria "născut în România". Conform legii, trebuia să fi distrus acest act. Era un grav delict penal. Dar nu eram în vremea aceea

chiar atît de speriaţi. Cu timpul, Valeriu Chiose a fost angajat în redacţie. Vorbea curent limba rusă. Traducea cu o mare uşurinţă şi devenise şi un redactor capabil. A reuşit să-şi termine şi facultatea. L-am ajutat cum am putut, pînă a terminat. Eram prieteni intimi. Îl apreciam pentru inteligenţa lui vioaie. Pentru uşurinţa cu care scria. Pentru talentul lui de medic. Lucra zilnic patru ore la Spitalul de Urgenţă şi se specializa în chirurgia specifică accidentelor de muncă. Reprezenta o forţă profesională. Putea fi un ziarist curajos, fiindcă avea şi a doua profesie de bază. Nimic nu-l obliga să facă vreo concesie de conştiinţă. Îl invidiam pentru independenţa aceasta. Valeriu Chiose? Prostii! Îl cunosc prea bine! Valeriu Chiose nu poate spune nimic împotriva mea!

"Deci, îl cunoşti pe Valeriu Chiose? Ziaristul de la Sportul Popular şi medicul de la Spitalul de Urgenţă? Sînteţi prieteni? Nu?"

Îi răspund afirmativ.

"Bine, stimate domn Bănuş", îmi răspunde cu satisfacţie Gheorghe Moisă. "Ia fă bine şi citeşte!"

Îmi întinde trei pagini de hîrtie. Încep să le citesc. Nu! Nu poate fi Valeriu Chiose. Caut febril la sfîrşitul celei de a treia pagini. Privesc iscălitura. Mă uit atent. Nici o îndoială. Îi aparţine lui.

Hîrtia era scrisă sub formă de declaraţie.

"Îl cunosc pe Max Bănuş. Se îmbrăca întotdeauna elegant. Numai în costume străine. Purta numai cravate străine. L-am auzit spunînd că produsele româneşti sînt proaste. A insultat pe conducătorii partidului nostru. Eram lîngă el anul trecut (1957), la masa presei, în timpul Campionatelor internaţionale de atletism. În faţa noastră

erau portretele conducătorilor noştri de partid. Max Bănuş a început să-i înjure, spunînd că sînt criminali. Max Bănuş proslăvea industria occidentală. A spus că primul tren cu o singură şină a fost construit în Abisinia de către o firmă vest-germană."

Aveam deja o experienţă de deţinut şi cunoşteam o mare parte din legile pe care nu le putea cunoaşte un om liber. Niciodată nu se găsea în librării Codul Penal şi modificările lui ulterioare. Nimeni nu-l putea cumpăra ca să se documenteze şi să ştie cum să se ferească de ferocele condamnări politice. Mărturia îmi apărea clară. Scrisă de un specialist. Cu multe stele pe epoleţi. De altfel, numai iscălitura era a doctorului Valeriu Chiose. Restul era un alt scris. Îmi apărea totul clar.

Produsele româneşti sînt proaste = denigrarea valorilor naţionale (condamnare între trei şi cinci ani).

Insultarea conducătorilor partidului = crimă de subminare a securităţii statului (în jur de douăzeci de ani închisoare).

Proslăvirea occidentului = pînă la opt ani închisoare.

Cum a putut Valeriu Chiose, prietenul meu, să semneze aşa ceva? Toate erau minciuni odioase. Cum a putut să semneze aşa ceva? De ce a inventat asemenea absurdităţi? Cel puţin chestia cu insultarea liderilor de partid apărea ca declaraţia unui nebun. Sau a unui idiot. Cine să facă o asemenea inconştienţă? Şi aşa, în amiaza mare, la o masă, împreună cu zeci de oameni care te pot auzi. Cad puţin pe gînduri. Exact. Rîd în mine însumi. Dar nu trădez nimic pe faţa mea. În 1957, cînd s-au desfăşurat Campionatele internaţionale de atletism în Bucureşti, eu eram în Cehoslovacia, pentru a face nişte reportaje la

fabricile de bere de la Pilzen.

"Ei... recunoşti ce ne-a spus despre tine prietenul tău, Valeriu Chiose? E doar prietenul tău."

Am strîns din dinţi.

"Nu recunosc nimic. Totul este neadevărat!"

A început să mă privească de-a dreptul fioros. Avea acum figura pe care mi-o descria ţăranul Gheorghe Bunea. Începu să-mi vorbească mai mult şuierînd.

"Faci pe nebunul? Crezi c-o să-ţi meargă? Tot ce a declarat Chiose este adevărat!"

Simt că mă cuprinde groaza. Dacă refuz să iscălesc că recunosc, criminalul ăsta este în stare de orice. Îmi fac o socoteală rapidă. Nu vreau să cedez cu uşurinţă. Dar nici nu sînt dispus să mă las schingiuit. Voi încerca. Neg totul. Refuz să recunosc. Să văd ce se întîmplă. Cîţiva pumni nu reprezintă cea mai mare nenorocire în viaţă. În momentul în care îmi dau seama că nu mai rezist... atunci semnez orice. Apoi la proces voi nega totul.

"Nu este nimic adevărat şi nu semnez nimic în legătură cu declaraţia lui Valeriu Chiose!"

Locotenentul Moisă se uită cu dispreţ la mine.

"Eşti inconştient! Să vezi ce o să păţeşti!"

Şi iar se uită la mine. Cu privirea unui om care are foarte mult timp la dispoziţia lui.

"Ei? Recunoşti?"

Fac din cap semn că nu.

"Bine, domnule Max Bănuş. Ia spune-mi, atunci... cunoşti un ziarist Toma Răbşan?"

Sînt eu bolnav? Sau toată lumea din jurul meu a înnebunit? Nu mai înţeleg nimic! Toma Răbşan? Îmi vine să-mi zic că este imposibil. Dar Gheorghe Moisă mă

priveşte atît de triumfător!

"Îl cunoşti pe Toma Răbşan?"

Toma Răbşan, un muncitor din Ardeal, fusese numit director la "Uj Sport". De fapt, acest ziar era traducerea în limba maghiară a cotidianului "Sportul Popular". Toma Răbşan era mulţumit de norocul care dăduse peste el. Fusese zidar pînă atunci. Deşi membru de partid, nu reuşise să-şi aranjeze o viaţă mai bună. Norocul lui a fost că vorbea curent limba maghiară. Deci, iată-l directorul unui ziar de limbă maghiară. De fapt, noi doi n-am fost prieteni. Dar lucrînd în aceeaşi clădire, ne-am cunoscut. Venea deseori să stea de vorbă cu mine. Îl interesau problemele tehnice de tipografie. Fiind un om isteţ, şi-a dat repede seama că în ziaristica propriu-zisă nu va putea învăţa nimic. Lipsa liceului şi a unei pregătiri universitare erau de neînlocuit. Deci, începuse să pună accentul pe partea grafică. Se documenta în tehnica tipografică, în paginaţie, în tiparul color. În vremea aceea, treceam drept unul dintre specialiştii în tiparul în culori. De fapt, eram un fel de chior în ţara orbilor. L-am ajutat, însă, cît am putut, şi-mi făcea plăcere că omul se străduia să înveţe. Cu timpul, s-a creat între noi un fel de legătură sufletească, firească între doi tineri care lucrează în aceeaşi profesie. Într-o zi, într-o după-amiază, vine în redacţia mea şi-mi spune şoptind:

"Am o chestie grozavă!"

Mă uit la el întrebător. Dar nu-l întrerup. Îl las să continue. Scoate din haină o foaie mototolită.

"Ştii despre ce e vorba? N-ai cum să ştii! E moarte de om dacă vede cineva fiţuica asta!"

O iau şi o cercetez. Era o filă cu titlul "secret", de la

Agenţia Română de Presă. Conţinea un rezumat al criticilor din presa occidentală împotriva Uniunii Sovietice.

"Mă, Toma, eşti nebun? Cum ai scos aşa ceva din agenţie? Eşti în aer dacă află cineva. Mai bine distruge-o imediat. Nu eşti în toate minţile."

Am început să citesc pagina. Erau comentariile ziarelor din Statele Unite şi Anglia în legătură cu produsele pe care ruşii le cărau din ţara noastră. Rezumate, ştiri şi grafice. Ce mărfuri, ce cantităţi, la ce preţuri. Cine ştia în ţară de treburile astea? Şi dacă de fapt erau numai nişte minciuni?

"Nu e nici un fel de minciună. Totul e adevărat. Ştiu eu încă multe lucruri pe care ni le iau ruşii."

Ia să-i fac eu puţină palpitaţie stimabilului Răbşan! Îmi iau un aer serios.

"Tovarăşe Răbşan! Sînt revoltat de atitudinea dumitale împotriva marii noastre prietene, Uniunea Sovietică! Cred că voi fi nevoit să aduc la cunoştinţa organizaţiei de partid..."

N-am putut continua, fiindcă am izbucnit în rîs. Toma Răbşan se uită la mine încruntat. Părea realmente supărat.

"Distruge mai bine hîrtia şi nu vorbi prostii!"

Am făcut-o bucăţele şi i-am dat şi foc cu un chibrit. De atunci, Toma Răbşan nu a mai venit în redacţie cu asemenea file. Dar regulat avea grijă să mă informeze de tot ce a mai apărut. El, în calitate de director de ziar, avea acces la documentarea respectivă a Agenţiei de Presă. În ultimul timp, parcă se înnegrise la faţă. Îmi povestea că înnebuneşte gîndindu-se la ce fac ruşii cu produsele noastre.

Recitesc primele rînduri. Nici nu înțeleg ce scrie...

"Eu, Toma Răbșan, director al ziarului "Uj Sport", declar că Max Bănuș rîdea de realizările partidului, de realizările țării noastre. Într-o zi am venit la redacție cu o haină nouă de piele. << Ce-i așa urîtă? – m-a întrebat Max Bănuș – parcă ar fi făcută în țara noastră!>> În altă zi, l-am auzit bătîndu-și joc și de produsele Uniunii Sovietice. A spus că piesele de la automobilul Pobeda nu sînt bune pentru automobilul B.M.W. Făcea, de asemenea, glume la adresa partidului. Am intrat într-o zi brusc în odaia în care era el. Max Bănuș tocmai termina o frază, cînd ceilalți au izbucnit în rîs. Sînt sigur că își bătea joc de partidul nostru."

Ochii mei fugeau pe rînduri. Voiam să văd ce va spune despre fila aceea, scoasă pe furiș de la Agerpres. Nici un cuvînt însă. Absolut nici un cuvînt. Deci din nou denigrarea produselor naționale, batjocorirea industriei sovietice, insulte la adresa partidului.

"Ei, Max, recunoști acuzațiile lui Toma Răbșan?"

Răspund din cap că nu.

"Mă banditule, tu ai merita să te jupoi de viu!"

Îl credeam pe cuvînt. Mă pregăteam aproape să recunosc și să iscălesc ce voiau ei să recunosc. Dar Ghorghe Moisă nu era grăbit!

"Max, degeaba. Mai sînt doi prieteni de-ai tăi care s-au dovedit oameni cinstiți. Atașați partidului! Conștienți de misiunea pe care o au!"

Da. Mai erau doi. Primul: Octavian Gîngu! Violonist. Eram într-adevăr prieteni. M-a auzit cînd l-am insultat pe Gheorghiu-Dej. M-a auzit cînd am spus că țăranul român o duce în mizerie. M-a auzit cînd am spus că nu mă

îmbrac decît în stofe străine. Că alea românești ar fi prea proaste. Mai era cineva de față cînd m-a auzit? Nu. Nu mai era nimeni de față. De fapt, și Chiose și Răbșan precizau același lucru. Atunci cînd am stat de vorbă nu mai era nimeni de față. Îmi apare o rază de speranță. Deci, niciodată nu au fost doi martori. Știu că dreptul internațional prevede că o acuzație este valabilă numai cînd există doi martori.

Aceeași ciudățenie și la Teodor Roibu. Teodor Roibu, un tînăr muncitor de douăzeci de ani, fusese trimis în redacție de organizația orășenească de partid. Avea 4 clase primare. Nu citise nimic în viața lui. Bineînțeles, și cu gramatica era foarte certat. Un tînăr calm, liniștit, simpatic. Părea dornic să învețe ceva. M-a rugat să-l ajut să învețe tehnica laboratorului fotografic. Ceea ce am făcut. După patru luni, lucra ca laborant. De cîte ori mă vedea, îmi mulțumea că l-am ajutat. Cînd erau de față străini, mă lăuda. Mă simțeam de-a dreptul stînjenit. Repeta mereu că nu va uita niciodată ceea ce am făcut pentru el.

Și Teodor Roibu n-a uitat!

Și el m-a auzit insultîndu-l pe Gheorghiu-Dej. Și el m-a auzit denigrînd produsele naționale. Și el m-a auzit lăudînd automobilele occidentale. Și el m-a auzit rîzînd de marea noastră aliată, Uniunea Sovietică. Și el a stat de vorbă cu mine, numai cu mine, nefiind nici un fel de alt martor de față.

Mă uit la locotenentul Gheorghe Moisă. Probabil că-mi citise disperarea pe față.

"Probabil că nu recunoști nici acuzațiile lui Teodor Roibu?"

"Nu, nu le recunosc."

"Bine! Vei vedea ce o să pățești! În loc să iei patru ani închisoare, vei lua opt ani! Iscălește aici jos, cum că nu recunoști nimic din cele scrise."

Am iscălit, după ce am mai citit încă o dată cu atenție ceea ce era scris.

Gheorghe Moisă își șterse fruntea de sudoare.

"Ar fi trebuit să te rup în bătaie pentru încăpățînarea ta. Pentru fanatismul tău."

Îl ascultam. Nu clipeam și-i urmăream fiecare mișcare. Se uită încă o dată la hîrtii. Apoi privirea i se îndreaptă metalică spre mine.

"Te-ai bazat pe lucruri pe care nu trebuie să te bazezi!"

Iar se uită la hîrtii.

"Ți-ai închipuit că n-o să găsim ziariști cinstiți?"

Făcu o mică pauză și-și suflă nasul.

"Ai văzut că există, totuși, ziariști cinstiți?"

Nu spun da. Nu spun nu. Nu-mi dau seama unde vrea să ajungă. Ziariști cinstiți însemnau pentru el Valeriu Chiose, Toma Răbșan, Octavian Gîngu și Teodor Roibu.

"Dar mai sînt și bandiți printre voi, ziariștii. Noi nu vom uita cum s-au comportat și cum au vorbit cu noi Radu Urziceanu și Romeo Villara!"

Vasăzică și Radu Urziceanu și Romeo Villara au fost chemați la securitate și au refuzat să semneze declarații împotriva mea. Nu-i voi uita nici eu.

"O să vadă domnul Aurel Neagu. Și Iacint Manoliu. Și Jack Berariu. O să vadă domnii ăștia pentru felul cum au refuzat să colaboreze cu securitatea!"

Mai am timp să mă uit la el cîteva secunde. A sunat după un gardian, ca să fiu dus în celulă. Încerc să mă uit

în ochii lui Gheorghe Moisă. Imposibil. Face o mutră îngreţoşată. Priveşte atent nişte hîrtii. Gardianul se apropie de mine şi-mi pune ochelarii negri. Înainte de a mi-i pune îmi străfulgeră un gînd. Dacă anchetatorul a vrut astfel să-mi spună cine a refuzat să vină martor împotriva mea? Dacă a făcut-o intenţionat? Să fi fost şi el cuprins de admiraţie în faţa acestor cinci băieţi curajoşi? Acesta să fie oare adevărul?

Dar adevărul nu-l voi şti, cu siguranţă, niciodată!

Capitolul 12

Cele treizeci de secunde de necrezut I

Procesul.

Dimineaţă vine un frizer şi mă rade. Prima oară după unsprezece zile.

Din nou ochelarii negri.

Sînt băgat într-o dubă. Duba este de fapt o închisoare pe patru roţi. Fiecare stă în cuşca lui şi nu poate lua legătura cu ceilalţi.

Ajungem. Probabil la tribunal. Aud în jurul meu zgomotul unei mulţimi imense. Strigăte de femei. Plînsete.

Sînt scos printr-un coridor. Condus într-o sală mică. Sîntem circa patruzeci. Înconjuraţi de gardieni cu arme automate. N-avem voie să vorbim unul cu celălalt, deşi nu facem parte din acelaşi proces. Un ţăran nu respectă ordinul. Este pus în lanţuri.

Aştept vreo două ore. Îmi calculez toate argumentele cu care voi demonstra invenţiile martorilor. Nu înţeleg de ce Chiose nu a spus fapte adevărate, care

în fond erau pedepsite de lege. Cu mulţi ani înainte, cînd stătea la mine, ascultam în fiecare seară "Vocea Americii". Despre asta n-a pomenit un cuvînt. Probabil că-i era frică că o să-l amestec şi pe el. Sau poate se temea de o întrebare firească: de ce nu ai anunţat imediat securitatea?

Important este că nici unul dintre martori nu a avut încă un altul care să audă "crimele" mele. Deci, neexistînd doi martori, cu siguranţă voi zdrobi aproape toate acuzaţiile. Dacă ridică din nou chestia cu culorile, am argumentul imediat. Am fost plecat în delegaţie oficială. În plus, voi cere şapte martori ai apărării pentru a dovedi netemeinicia celor mai grave afirmaţii.

Totul este să fiu calm. Va fi un moment greu cînd îmi voi vedea soţia. De aproape şase luni nu ştiu dacă trăieşte. Nici ea nu poate şti nimic despre mine.

Sînt chemat în sala procesului. O văd. Îi fac semn să fie curajoasă. Mă aşez la locul meu. În spate, la jumătate de metru, un gardian cu armă automată îndreptată spre capul meu. Este clar că totul este organizat pentru a aduce într-o stare de disperare pe cel care urmează să fie judecat.

Încep să ascult actul de acuzare. E citit de un procuror care pare să fi trecut printr-o facultate. Mi-e jenă de modul în care e redactat.

"Acuzatul este un individ înrăit. Fanatic. N-a vrut să recunoască nimic în timpul anchetei. De mult a pregătit un sabotaj. A tipărit revista Stadion în două culori în loc s-o tipărească în trei culori. A procedat aşa, special ca să-şi bată joc de culorile româneşti. Lăuda viaţa occidentală. Denigra produsele naţionale. A insultat pe conducătorii noştri iubiţi. A insultat marea Uniune Sovietică. Este un

duşman al poporului."

"Acuzat, recunoşti acuzaţia?"

Bineînţeles că nu recunosc.

Am cerut un creion şi hîrtie să-mi iau note. Răspunsul a fost "binevoitor". Cică n-am nevoie.

Am cerut să vorbesc cu avocatul meu. Nu-l cunoşteam. Nu vorbisem niciodată cu el pînă atunci. Dar presupuneam că soţia mea a angajat pe cineva. Răspunsul procurorului veni senin.

"Vrei să vorbeşti cu apărătorul? Bine! Ai treizeci de secunde!"

Un tînăr s-a apropiat de mine. Era apărătorul meu. Discuţia s-a petrecut în viteză.

"Nu există la nici o acuzaţie doi martori" i-am spus eu.

"Nu-mi permit să nu-ţi spun adevărul. Există o lege secretă care precizează că poţi fi condamnat şi cu un singur martor al acuzării."

"Atunci ne pierdem timpul. Totul este aranjat dinainte."

Tînărul meu apărător nu-mi răspunse nimic.

"Sînt acuzat că l-am înjurat pe Gheorghiu-Dej, cînd de fapt eram plecat în Cehoslovacia."

"Foarte bine. Voi folosi argumentul."

"Vreau să chemi următorii martori..."

"Voi face întocmai. Dar n-avem şansă să ne aprobe! Fii însă sigur că voi vorbi cu curaj şi voi cere să fii achitat!"

Nu eram sigur. Auzisem de mulţi avocaţi cărora li se purtea în vedere să nu ceară achitarea clientului lor.

Dar m-am înşelat. A vorbit cu curaj. A demonstrat şi unui surd că martorii mint. Că nu există doi martori şi deci, conform Codului Penal oficial în vigoare, totul n-are nici o valoare. A cerut punerea mea în libertate. A fost o pledoarie de mare curaj. Mi-am dat seama de asta de fapt

mult mai tîrziu. Pe avocat îl chema Mărculescu.

Mi s-a dat ultimul cuvînt. Apoi brusc am fost întrerupt şi scos din sală. Procesul se încurcase. Martorii acuzării n-au mai ţinut minte ce scriseseră în acuzaţia predată securităţii. Mie nu mi-au aprobat martori pentru a-mi susţine apărarea. Mi-am dat, însă, seama că planurile securităţii se încurcaseră. "Am deci mari şanse să fiu achitat."

.....

Am fost condamnat la cinci ani închisoare!

Capitolul 13

Secretul laurtului

Sînt scos din închisoarea Uranus.

Mi s-a comunicat acum o oră că voi fi mutat. Să-mi fac bagajele. Adică să-mi pun toate lucrurile pe care nu le port într-un sac. Îmi iau rămas bun de la toţi. De la Roland Pupăză, de la avocatul Săndulescu, de la ceilalţi care au fost aduşi între timp în celula noastră.

Scenele cu ochelarii negri se repetă. Sînt introdus într-o dubă. E noapte. Nu-mi dau seama încotro călătorim. Dar parcă n-am mers mai mult de zece minute.

Mi se dă ordin să cobor. Observ că sînt într-o curte mare, cît un teren de fotbal. Aud un zgomot de tramvai. Deci sînt tot în Bucureşti. Oraşul cel mai apropiat în care există tramvaie se află la cel puţin o sută de kilometri.

Din nou ochelarii negri. Din nou percheziţie. Apoi din nou ochelarii negri. Dar m-am obişnuit. Am căpătat un nou instinct. Merg cu siguranţă, ştiu cînd să încetinesc, îmi dau seama cînd trebuie să mă opresc. Sînt în faţa unei

uşi. Gardianul bagă cheia în broască. Deschide uşa.

"Fă doi paşi înainte."

Îi fac.

"Scoate ochelarii şi dă-mi-i!"

Îmi scot ochelarii. În celulă mai era un deţinut, care stătea în picioare, cu spatele întors la noi. Aşa este regulamentul. Cînd auzi o cheie că se învîrteşte în broască, tu, cel din celulă, eşti obligat să te ridici în picioare, să stai cu spatele la uşă şi să închizi ochii. Ca să nu vezi culoarul, să nu-l vezi pe gardian, să nu vezi nimic. Nu ai voie să părăseşti poziţia asta pînă nu auzi că se închide uşa.

Aud gardianul învîrtind pe dinafară cheia în broască. Mă aşez pe marginea patului. Celălalt se întoarce încet. Este un om cam de 45-50 de ani. Slab. Cu nas acvilin. Negricios. Îşi împreunează mîinile în dreptul pieptului, închide ochii şi cade în genunchi. Începe să murmure cu o voce înceată, ca o rugăciune:

"Doamne... îţi mulţumesc, Dumnezeule! Eşti puternic. Eşti mare. Îţi mulţumesc că mi-ai ascultat ruga. Îţi mulţumesc că mi l-ai trimis."

Dacă urechea nu mă înşeală, individul ăsta mă consideră drept vreun trimis al Domnului. Nu-mi place toată combinaţia asta. Acum vreo două mii de ani, un strămoş de-al meu a fost luat tot drept trimisul Domnului şi a sfîrşit-o rău.

Mă uit cu milă, şi cu nelinişte, la cel cu care va trebui să împart celula. Pentru cît timp? Cine poate răspunde? Desigur că e un om bolnav, cu minţile rătăcite. Mă uit din nou la el. Nici nu-i pasă de prezenţa mea. Se roagă înainte. Îi mulţumeşte Domnului că i-a ascultat rugile.

Mă aşez mai bine pe un colţ de pat.

Celălalt, brusc, îşi întrerupe rugăciunea. Sau poate a terminat-o. Se apropie de mine. Îmi întinde mîna.

"Mă numesc Antonescu: Ion Antonescu."

Îi strîng mîna. Mă recomand şi eu. Dar mă uit cu o anumită prudenţă la el.

"Domnule Bănuş, nu te speria. Nu sînt nebun. Sau cel puţin nu sînt încă!"

Nu-i răspund nimic. Mă uit la el şters... aşa... fără nici o expresie. A mai văzut cineva un nebun care să recunoască că-i nebun?

"Domnule Bănuş, crede-mă. Sînt încă în toate minţile. Şi nici mie nu-mi vine să cred. Dar sînt în toate minţile!"

Îi tremură mîinile. Încep să-i curgă lacrimile.

"Sînt singur, sînt singur în celulă. Sînt de paisprezece luni singur. Eşti primul om cu care stau de vorbă de paisprezece luni. Crede-mă că sînt în toate minţile. Dar cum, Doamne, am putut rezista timp de paisprezece luni? De paisprezece luni mă rog zilnic lui Dumnezeu să-mi trimită o fiinţă să stea cu mine!"

.....

În noaptea aceea n-am dormit. Am ascultat povestea lui Ion Antonescu.

Avea o profesie rară. Specialist în iaurt. În limba română, a fi specialist în iaurt sună ca o glumă. Dar Ion Antonescu era un pasionat. Chiar găsise cîteva cărţi despre prepararea laptelui. Nu ştia limbi străine. Era fiul unui ţăran sărac din Dobrogea. Muncise greu şi plătise unui pensionar să-i traducă pasajele care se ocupau de fabricarea iaurtului. Umblase prin sate şi cumpărase de la bătrîni reţete speciale pentru iaurturi cu diverse gusturi. Un prieten mai înstărit l-a ajutat să închirieze o mică prăvălioară în Piaţa Amzei, în Bucureşti. În Piaţa Amzei se

găsea unul dintre cele mai celebre teatre românești. Tot acolo era una din primăriile Capitalei. De asemenea, zeci de magazine.

Ion Antonescu și-a cîștigat fulgerător un renume. Are cel mai bun iaurt din România. În fiecare zi prepară cel puțin zece-douăsprezece feluri de iaurt, cu fel de fel de arome.

În puțin timp, mica lui prăvălie devenise unul din locurile unde se întîlneau actori, care spuneau zîmbind:

"Hai la Antonescu, să <<ciocnim>> un pahar de... iaurt!"

Căpătase o clientelă renumită. Își adunase o sumă frumușică de bani.

Într-o zi, îi intră în magazin un om cu hainele ponosite. Îi spune că n-are bani. Îl roagă să-i dea un pahar de iaurt. Antonescu îi face semn să se așeze la o masă și-l servește cu o porție dublă. Îi dă și o bucată mare de pîine. Îl cercetează cu privirea. Ăsta nu este cerșetor de profesie.

"Ce-i cu dumneata?"

Omul se oprește din mîncat și se uită puțin speriat la Antonescu.

"Mănîncă, domnule, înainte. Să fii sănătos. Te-am întrebat așa, într-o doară. Fiindcă îmi dau seama că nu ești un cerșetor."

Celălalt nu spune nimic. Mănîncă înainte. Termină și-și privește ciudat farfuria. Pare evident că ar mai vrea.

Antonescu nu-l întreabă nimic și-i mai aduce o farfurie.

"Poți să ai încredere în mine. Ce s-a întîmplat?"

Nu se întîmplase nimic. Terminase o condamnare politică de patru ani. Acasă nu mai era nimeni. Apartamentul îi fusese ocupat chiar de anchetatori. Nu

găseşte de lucru.

Antonescu i-a spus să vină în fiecare zi la prînz. Va găsi întotdeauna o farfurie cu mîncare.

Acuzaţia care i s-a adus specialistului în iaurt: A ajutat elemente politice duşmănoase statului.

"M-au bătut – povesteşte Antonescu – ca să semnez că l-am ajutat în mod special pe individul acela. Ce înseamnă în mod special? Doar ajutam orice sărac ce îmi intra în prăvălie. N-am rezistat la bătaie. În cele din urmă am semnat. Cică ar fi fost un legionar care îşi terminase pedeapsa şi tocmai ieşise din închisoare.

Apoi, mi-au cerut să le dau reţetele mele de iaurt... Asta era o neruşinare pe care nu o puteam suporta. Am refuzat din nou... dar... cîinii... m-au bătut din nou. Le-am spus că oricît mă vor bate... eu tot nu-i învăţ cum să facă iaurt. Chiar dacă mă vor condamna la închisoare pe viaţă!"

Dar nu s-a întîmplat aşa!

Specialistul în iaurt din Piaţa Amzei a fost condamnat la... numai... cinci ani închisoare!

Capitolul 14

Guvernul din Grădina Cişmigiu

Dacă o să luaţi cel mai amănunţit atlas din lume tot n-o să găsiţi "Grădina Cişmigiu". Nu este un stat. Nu este o regiune. Nu este nici măcar un oraş. Grădina Cişmigiu este o simplă grădină din Bucureşti.

Bucureştiul are circa un milion şi jumătate de locuitori. Arhitecţii români, talentaţi zice-se, nu s-au ocupat însă de spaţiile verzi ale capitalei lor. Acest oraş, care în lunile de vară numără peste două milioane de locuitori, are, mari şi late, trei parcuri.

Cel mai vechi este Cişmigiu.

Situat astăzi în plin centrul oraşului, el avea în secolul trecut aspectul unei localităţi balneare. Locuitorii Bucureştiului luau caleaşca şi făceau ore întregi pentru a veni în acest parc, să se recreeze în perioadele de odihnă. Civilizaţia, bogăţia, materialele de construcţii şi ingeniozitatea oamenilor au scurtat imens distanţele între continente.

Putea oare Cișmigiul să rămînă atît de departe?

Orașul s-a dezvoltat. A înghițit o mare parte din parcul Cișmigiu. L-a ciopîrțit. L-a înconjurat de blocuri pătrate. Cu apartamente. Cu mansarde. Cu vile. Cîțiva tradiționaliști romantici au insistat ca parcul, bătrînul parc Cișmigiu, să nu fie complet părăsit lăcomiei constructorilor.

Și iată-l astăzi o mică grădină, cu un lac nu prea adînc, cu lebede, cu rațe, cu pești înfometați care cerșesc o fărîmitură de pîine.

Cu scaune unde vin pensionarii să-și odihnească oasele obosite.

Cu vizitatori de un tip cu totul nou.

Și aici începe tragedia!

Pe o bancă în acest Parc Cișmigiu!

Erau cinci prieteni. Cel mai tînăr avea 68 de ani. Cel mai bătrîn, respectat de toți, 73 de ani. În ordinea vîrstei: Dumitru Rădulescu, Victor Popescu, Nae Gheorghiu, Ion Popescu (nici un fel de rudenie cu celălalt Popescu) și Constantin Caragiu.

Ieșiseră demult la pensie. Unii de trei-patru ani. Alții de șase-șapte. Erau obosiți. Anii de muncă, anii de griji, anii de necazuri și de lipsuri lăsaseră brazde adînci pe obrajii lor. Amărăciune în suflet. Dorința de a retrăi, măcar în visuri, tinerețea lor plină de speranțe.

Erau toți licențiați în drept.

Constantin Caragiu era și doctor în filologie. Scrisese și cîteva cărți despre istoria și evoluția termenilor juridici.

Dar mai demult.

Astăzi erau toți pensionari.

Priveau cu speranțe spre cer. O rază de soare făcea întotdeauna reumatismul mai ușor de suportat.

De ani de zile, discuțiile, povestirile epuizaseră

amintirile din tinereţe, din barou, din călătorii. Apoi le luaseră de la început. Printr-o înţelegere, aşa, tacită, se făceau că ascultă pentru prima oară povestea de atîtea ori ascultată a celuilalt.

Şi, într-o zi, spre începutul toamnei lui 1958, Dumitru Rădulescu, cel care tocmai îşi sărbătorea cea de a 68-a aniversare, a avut o idee.

"Ce-ar fi să constituim un guvern. Un guvern de alternativă!"

Ceilalţi îl priviră cu gura căscată. ı zbucniră în rîs. Ce idee năstruşnică. Dar nu e rău. ⊏ste o ocupaţie pasionantă. Vor face planuri organizatorice. Pentru refacerea administraţiei ţării. Pentru refacerea industriei, a finanţelor. Pentru vitalizarea economiei naţionale. Cine ar trebui să fie prim-ministru?

"Eu!" răspunse Constantin Caragiu.

"De ce?" întrebară trei deodată. Apoi se uitară puţin speriaţi unul la celălalt.

"De ce? Foarte simplu! Sînt cel mai mare! Deci, am cea mai îndelungă experienţă!"

Jocul generă într-o discuţie serioasă.

Dumitru Rădulescu, 68 de ani: "În primul rînd, asta nu este o lege. Şi ce dacă eşti cel mai în vîrstă? Nu înseamnă nimic. Dimpotrivă!"

Victor Popescu, cam aceeaşi vîrstă: "A fi <<prim>> nu-i o treabă uşoară. Cere şi o muncă dublă. Apoi, tu ai fost întotdeauna un individ care n-a înţeles generaţia tînără..."

Nae Gheorghiu, 70 de ani: "Fugi, mă, cu prostiile astea. Tu ai 73 de ani şi o lipsă de maleabilitate ca la 173. Nu va fi nimeni prim-ministru. Deocamdată să împărţim portofoliile principale!"

Ion Popescu, 70 de ani, fu de acord cu Nae

Gheorghiu.

Şi ceilalţi acceptară. Ministerul Justiţiei reveni lui Constantin Caragiu, Victor Popescu luă Finanţele, Dumitru Rădulescu deveni ministru al Comerţului, Nae Gheorghiu preluă refacerea industriei şi Ion Popescu, Ministerul Construcţiilor.

Cei cinci pensionari începură să întinerească. Jocul deveni pasionant. În loc de o dată pe săptămînă, se întîlneau de trei ori pe zi. Concepură planuri. Discuţii. Refacerea acestor planuri. Ocupaţia aceasta atît de interesantă trezi resurse nebănuite. Ingeniozitatea îşi făcea şi ea apariţia. Fiecare propunere era discutată pe faţă şi pe dos. Ţineau seama de realitatea cea de toate zilele. Mergeau pe premiza că s-ar putea, totuşi, ca aceste planuri să fie utile într-o zi. Fiecare pas ce trebuia făcut era însoţit de diagrame. Fiecare dosar se îngroşa zilnic cu douăzeci-treizeci de file.

Dar un ochi hain observă această bruscă preocupare a bătrînilor pensionari. Interesul lor. Buna lor dispoziţie.

Lîngă banca visurilor lor fu instalat un microfon mic. Foarte mic.

Dosarul căpătă titlul: "Guvernul din Grădina Cişmigiu!"

Dar nu în glumă. Nu în ironie. Nu în rîs!

În mod serios! Într-un mod groaznic de serios!

Constantin Caragiu, opt ani închisoare.

Ion Popescu, şapte ani închisoare.

Nae Gheorghiu, şapte ani închisoare.

Victor Popescu, şapte ani închisoare.

Dumitru Rădulescu, cinci ani închisoare.

I-am văzut prima oară, în prima zi cînd m-au transportat în închisoarea Jilava. În aprilie 1959.

Eram vreo trei sute, adunaţi jos, în curtea închisorii.

Aşteptam să ne repartizeze pe celule.

Comandantul închisorii, un maior înalt şi cu o înfăţişare de gorilă, se apropie de grup.

"Care eşti, mă, Constantin Caragiu?"

Un bătrîn înalt, încovoiat, cu cearcăne grele în jurul ochilor se ridică cu greutate. Mişcîndu-şi încet picioarele, se apropie de maior.

"Eu sînt... domnule... maior!"

Nici nu am văzut pumnul maiorului. L-a lovit aşa de repede în gură, în ceafă, în piept, încît m-am întrebat dacă într-adevăr l-a lovit cineva pe bătrînul autor al cărţilor despre istoria terminologiei juridice internaţionale.

L-am dus pe braţe în celulă.

După zece zile, din cei cinci pensionari numai patru mai erau în viaţă.

Capitolul 15

Camera 25

Jilava este un nume care provoacă fiori în România.

Istoria acestei închisori începe prin perioada primului război mondial. După aceea, o comisie a Ministerului Sănătăţii a constatat că există o asemenea umezeală, încît orice deţinut este condamnat în acelaşi timp şi la o tuberculoză sigură.

Pînă prin anii 1935-1936 a servit la diverse scopuri.

Apoi au fost închişi aici primii condamnaţi pentru activitate comunistă.

După cel de al doilea război mondial, după ce partidul comunist a preluat conducerea României, închisoarea Jilava a căpătat rezonanţe hidoase. Toţi deţinuţii politici treceau pe aici, după ce erau condamnaţi definitiv. De aici s-au îndreptat spre Canal, Salcia, Delta Dunării şi diverse alte locuri. Din cei peste şase sute de mii de deţinuţi politici morţi în anii înţeleptei conduceri comuniste, o mare parte a făcut cunoştinţă şi cu Jilava.

Închisoarea se găsește la aproximativ zece-doisprezece kilometri de București. În fața ei a fost construită o fabrică uriașă de cauciuc, "Cauciucul Quadrat".

În Jilava se făceau execuțiile politice.

Nu prin spînzurătoare.

Nu prin execuție în fața unui pluton.

Mult mai simplu.

Un sergent te lua din celula zero. Era o celulă rezervată deținuților politici condamnați la moarte.

Te lua. Te obliga să-ți scoți bocancii. Să nu se audă încotro te duce.

Mergeați împreună cam șapte-opt sute de metri. Lîngă un zid de piatră. Aici erai așezat cu fața la perete.

Apoi gardianul scotea pistolul, îl apropia de ceafa ta și trăgea.

Un singur foc.

Apoi te tîra într-o groapă.

Apoi arunca pămînt peste tine.

Apoi bătătorea pămîntul. Și-l aranja cu mîna. Fără cruce. Fără nume.

Apoi se ducea la casierie și primea cinci sute de lei.

Apoi făcea socoteala ce va cumpăra cu banii. Ceva lucruri pentru soție. Jucării pentru copii. Doar era un om respectabil. Își iubea nevasta. Își adora copiii.

.....

Mi s-au dat hainele de deținut. Maro, cu dungi închise verticale. Mă uitam la mine și-mi venea să rîd. Ce comedie mi-a fost dat să trăiesc?

Camera 25. Repartizat în camera 25.

Ajung în cameră.

Simt că mă sufoc. Aer. Nu e aer. Dumnezeule, nu e

aer!

O să mă obișnuiesc. Așa mi se spune. Trebuie să-i cred, nu am ce face.

Cum pot dormi oamenii aici?

Cum pot sta?

Cum pot mînca?

Cum pot respira?

Am măsurat camera cu privirea. Nu era nevoie. Ceilalți îi cunosc de mult toate dimensiunile.

Are 5 metri lungime, 4,50 lățime.

Sînt patru rînduri de paturi de fiecare parte. Deci, opt rînduri de paturi. Două lipite de perete, două lipite între ele. Fiecare rînd are trei etaje de paturi. În total sînt douăzeci și patru de paturi.

Patul este lung de 1,80 m și lat de 0,95 m.

În fiecare pat dorm cîte doi deținuți.

În cameră sîntem, deci, patruzeci și opt de deținuți.

Pentru necesitățile fizice, avem un butoi. Butoiul se scoate o dată pe zi.

Pentru potolirea setei avem un alt butoi. Cu apă și cu o cană. Nu avem voie să avem cană particulară.

Opt dintre noi sînt tuberculoși.

Trei au eczeme la gură.

Am auzit că foarte mulți au eczeme pe corp.

Pentru prima oară în viața mea simt pericolul morții!

Capitolul 16

"Eu sînt Iisus !"

L-am cunoscut prin luna martie a anului 1959.

Paturile din celula noastră erau şi ele împărţite pe valori bine stabilite. Cele mai bune erau cele de jos. În primul rînd, puteai oricînd să te întinzi puţin, fără să te observe gardienii. Apoi îţi aveai diversele lucruri la îndemînă. Dintre paturile de jos, cel mai căutat era cel lipit de peretele uşii. Acest pat nu intra în cîmpul vizual al gardianului care te pîndea prin vizieră. Deci, te puteai întinde, neavînd riscul asprelor pedepse care se dădeau celor ce nu respectau regulamentul. Cînd erai prins în timpul zilei întins în pat, erai condamnat la cel puţin 24 de ore în celula cu apă. Adică o îngrozitoare închisoare în cadrul unei închisori.

În patul de jos de lîngă perete stătea un individ mic de statură, chel şi cu o mustaţă groasă căzută jos la marginea buzelor. O mustaţă "à la Ghinghis Han".

Găsisem rătăcit – şi ca prin minune scăpat de

percheziţii – un ciot de creion. Încercam să mi-l amintesc pe Cicero. În clasa a cincea de liceu, profesorul de latină ne-a asasinat cu scandarea versurilor latine din "De amicitiae".

Cu greu îmi aminteam primele cuvinte. Da... parcă.

Notam totul pe perete.

"Prietenia este ca o lumînare aprinsă în întunericul singurătăţii. Inima ta vede această lumină, care face parte chiar din inima ta. Prietenia este..."

Am simţit o mînă uşoară pe umăr. M-am întors mirat. Era posesorul celui mai bun pat din cameră.

"Vrei să te nenoroceşti?"

N-am răspuns nimic. Ce puteam răspunde la o asemenea întrebare?

"Pentru ce scrii pe perete?"

Am dat din umeri.

"Aşa... simt nevoia să scriu. Să scriu cîteva cuvinte. Ştiu eu?"

Mi-a luat creionul. L-a sfărîmat. L-a fărîmiţat cu tocul ghetei. L-a strîns apoi cu grijă şi l-a aruncat în butoiul din colţul camerei. Apoi cu mîna, plin de atenţie, a început să frece peretele. Încet, încet, a dispărut tot ce am scris. M-am uitat cu atenţie. Nici nu mai puteai observa că s-a scris vreodată ceva.

"Văd că ai experienţă... crezi că păţeam ceva dacă mă prindeau gardienii că am scris pe perete?"

Nu mi-a răspuns nimic. Aş putea spune că m-a privit chiar dispreţuitor.

"Vă mulţumesc foarte mult."

De fapt, dacă mă întreba, nu ştiam exact de ce i-am mulţumit. Dar simţeam că omul a vrut să mă ferească de o nenorocire.

Fără să-mi spună un cuvînt s-a retras pe patul lui, şi-a încrucişat mîinile la piept şi a căzut pe gînduri.

Am făcut cîţiva paşi şi m-am sprijinit de fereastră. Nu puteam vedea decît ramurile superioare ale unui copac şi un colţ de cer. Un ţăran bătrîn îmi dădu cu cotul.

"Ei... te bucuri de cinste şi încredere... Ţi-a vorbit Iisus."

Mă uit la el încruntat. Nu-mi vine să cred că băuse ceva. Cel mult apă.

"Iisus?"

Omul îmi explică. De fapt, şi el este nou aici, în Jilava. Numai de patru luni. I-au povestit alţii că există în celulă un nebun. Pretinde că este Iisus. Paznicii rîd. Pînă acum un an îl băteau în fiecare săptămînă. De ce? Nici el nu ştie. Dar de cînd bietul om, cel din patul de lîngă uşă, a început să-şi zică Iisus, au început să-l lase în pace. De ce? Poate cred că e nebun. Poate li s-a făcut şi lor frică. Pentru ce e condamnat? În primul rînd nu-i condamnat. Apoi, pare-se că este un fost inspector de poliţie din timpul anilor 1940-1944. De cînd e arestat? Cine ştie? Numai el... Iisus. Şi el nu stă de vorbă cu nimeni. Oamenii zic că totuşi este nebun. Şi probabil că chiar aşa este.

Mă răsucesc şi-l mai privesc o dată pe omul acesta care mi-a smuls creionul şi a şters atît de îndemînatic peretele. Îşi mîngîie mustaţa lui mongolică. Priveşte absent, undeva.

Mă apropii de el.

Îmi face semn să stau lîngă el. Stau cu spatele la uşă, dar ştiu că nu pot fi observat de gardian. Aş vrea să-l întreb de cînd e aici. Dar vorbeşte el primul.

"Ţii aşa de mult să scrii?"

"Da. Mult. Ce pot face altceva? Îmi vine

să înnebunesc."

Pe faţa lui apare un zîmbet crud.

"Nu-ţi face iluzii. Nu se înnebuneşte aşa uşor aici. Trebuie să suferi bine întîi."

Ce vrea oare să zică?

"În sfîrşit, te priveşte. Am să te învăţ. Nu acum. Poate mai tîrziu. Poate mîine. Ai o pereche de pantofi în sacul tău? O pereche de pantofi pe care nu o mai porţi?"

"Am."

"Bine. O să te învăţ cum să o ungi cu săpun. O să-ţi fac un ac dintr-o sîrmă. Cînd săpunul se usucă, aşa, cam într-o jumătate de oră, poţi scrie ce vrei cu acul. E greu să te prindă vreodată. Dar nu-i imposibil."

Îl ascultam cu atenţie. Chiar atît de tragică este viaţa în această Jilava? Pe faţa lui văd un zîmbet. Înţeleg că se pregăteşte să mă întrebe ceva ce-l amuză.

"Ţi-au spus ceilalţi că sînt nebun?"

Neg, încercînd să fac o figură revoltată.

"Minţi. Ţi-au spus. Crede-i. E mai sănătos. Eşti evreu?"

Îi răspund din cap afirmativ. Îl aud murmurînd.

"Ciudat. Au început să aresteze şi evrei."

Mă fac că n-am auzit ce a spus.

"De cît timp sînteţi aici?"

Pare mirat de întrebare. Apoi zîmbeşte. Mai mult un început de zîmbet. Dar îmi răspunde:

"De treisprezece ani."

Treisprezece ani? Sîntem în 1959. Adică l-au arestat în 1946. Şi-l ţin neanchetat. Necondamnat.

Nu-mi dau seama că întreaga celulă a amuţit. Că toţi au încetat brusc să mai şuşotească. Îi văd însă faţa că se crispează. Privirea îi devine ameninţătoare. Începe să ţipe.

"Să nu îndrăznești să-mi vorbești. Eu sînt Iisus. Voi m-ați răstignit!"

Mă scol buimac. Mă retrag cu spatele. Inima îmi bate. O simt și în gură. Și în tîmple. Mă întorc.

Încremenesc.

În spatele meu un gardian. Intrase încet. N-avea cizme. Era în ciorapi. De aceea încetaseră toți să mai vorbească. Mi-au povestit mai tîrziu că le-a făcut semn că n-au voie să scoată vreun cuvînt, că n-au voie să-mi atragă atenția. Voia să ne surprindă. Să ne audă ce vorbim. Îmi dau seama că sînt alb la față. Gardianul se uită la mine încruntat și-mi șuieră:

"Marș la locul tău. Și lasă-l în pace pe viitor, că-ți fărîm oasele. E bolnav. E nebun!"

Capitolul 17

Excelentul restaurant Montecattini din Roma

"Domnule colonel, sînteţi la rînd la spălatul podelei."

Cel care vorbea era un ţăran, ales de gardieni ca şef al camerei. El împărţea mîncarea. El organiza rîndul la diverse corvezi. Pe el îl băteau cînd vreun deţinut nu respecta regulamentul. Bineînţeles, deţinutul respectiv nu era nici el scutit de pumnii gardienilor.

"Domnule colonel, îmi pare rău, dar dumneavoastră trebuie astăzi să spălaţi podelele."

Mă uit la "domnul colonel". Are cel puţin 60 de ani. Faţa îi este brăzdată de cutele nemiloase ale vîrstei. Priveşte absent. Oftează. Se mişcă cu greutate. Dar n-are nici o infirmitate. Pare amărît. Poate puţin prea amărît. Dar nimeni n-are timp pentru sufletul celuilalt. E la rînd? Atunci n-are decît să spele.

Omul se uită de jur împrejur. Parcă ar spera ca cineva să se ofere să facă această corvoadă în locul lui. Apoi zîmbeşte amar. Se aşază pe vine şi începe să frece

podeaua. Pare chiar îndemînatic. Şi este şi iute. Trag concluzia că face de mult treaba asta. Şi că nu s-au prea oferit alţii să lucreze în locul lui. De fapt, sînt nedrept. N-a spus nici un cuvînt. N-a cerut nimic. Poate numai mie mi-a făcut impresia că ar dori treaba asta. Aud o voce lîngă mine. O voce supărată.

"Ce se tot uită în jur? Tot n-a învăţat că trebuie să muncească? Aici nu există colonei, nu există doctori, nu există profesori. Există numai deţinuţi."

Vasăzică, impresia mea n-a fost greşită. Totuşi, omul ăsta, "domnul colonel", e de două ori mai mare ca mine. Aş vrea să-l ajut. Dar ce-o să zică ceilalţi. Am început să învăţ că aici în închisoare fiecare trebuie să-şi vadă de treaba lui. Şi numai de a lui. Orice iniţiativă îţi poate provoca în cel mai bun caz numai dureri de cap. Totuşi...

"Domnule colonel."

Omul se ridică greoi, gîfîind.

"Ştiţi, eu sînt nou. Ce-ar fi să vă ajut. În felul ăsta învăţ cum trebuie făcută treaba asta. Şi cînd îmi vine rîndul mă ajutaţi şi dumneavoastră."

E de acord. Fără mulţumiri, fără oftaturi. Demn. Terminăm repede. Sper să ne împrietenim puţin şi să-mi povestească durerea lui. Fiindcă fiecare are una. Şi putea să fie interesantă. Sînt o mulţime de foşti ofiţeri arestaţi. Toţi care au făcut parte din jandarmerie, toţi din garda regală, toţi care au lucrat pe la serviciile de specialitate.

Pe colonelul meu îl cheamă Radu Zaharescu. A făcut parte din garda regală.

"Domnule colonel, sînteţi condamnat?"

Capătă o figură amărîtă. Îmi răspunde afirmativ din cap.

"Da. Mi-au dat cincisprezece ani temniţă grea!"

Cincisprezece ani temniţă grea? Mă înfior.

"De ce o asemenea pedeapsă, domnule colonel? De ce?"

"Simplu. Pentru că am făcut parte din garda regală. De altfel, n-a scăpat nici unul dintre ofiţerii noştri. Sau au fost omorîţi... adică au dispărut... Ăi de sus ştie unde... sau au fost azvîrliţi în temniţe.

Tac o clipă. Orizontul tragediilor începe să mi se mărească din ce în ce mai mult.

"Cînd aţi fost arestat, domnule colonel?"

Se uită la mine şi ridică din umeri.

"Nu ştiu."

Probabil că n-am auzit bine. Sau el n-a înţeles întrebarea mea.

"Cînd aţi fost arestat, domnule colonel?"

Mă privi intrigat. Apoi se uită indiferent la piciorul patului.

"Nu sînt surd. Am înţeles foarte bine întrebarea dumitale. Şi îţi repet. Nu ştiu! Desigur că un asemenea răspuns necesită o explicaţie. Fiindcă la mijloc e o poveste. O poveste greu de crezut. Ai răbdare să o asculţi?"

Auzi întrebare? Bineînţeles că am răbdare. Mai ales că sînt intrigat. Era evident, colonelul nu glumea.

"După cum vezi, sînt cu o generaţie, să zicem, puţin mai înaintea dumitale. Cum am învăţat, cum am avansat, nu-i prea interesant. Am ajuns însă în garda regală. În 1944, eram în Italia cu o misiune. Sînt luat prizonier în 1945 de armata americană şi după cîteva luni eliberat. Familia din România îmi scrie să nu mai vin. În 1946, îmi dau seama că trebuie să renunţ la locurile unde m-am născut. Îi scriu soţiei mele să vină. Prin nişte prieteni, ea

obţine – ce minune, Doamne! – paşaportul şi soseşte în Italia în 1949. Începuse arestarea foştilor ofiţeri. Cîţiva din colegii mei se şi găseau în închisoare. Fără mandate, fără judecată, fără ordinul procurorului. Copii n-aveam. Devenisem refugiaţi cu un fel de acte italieneşti prin 1950. Am învăţat limba. Am învăţat o profesie nouă, contabilitatea. Îmi cîştigam o existenţă modestă. Dar, mulţumesc lui Dumnezeu, nu muream de foame. Însă sufletul îmi era totul o rană.Mi-era dor de strada unde m-am născut. Mi-era dor de Bucureşti. De Calea Victoriei. De cafeneaua de pe Brătianu, colţ cu Maria Rosetti. Mi-era dor de ţuica noastră. De parcurile Bucureştiului. De lacul Herăstrău. De tramvaiele noastre murdare. De controlorii noştri obraznici. De studentele noastre frumoase.

Locuiam la Roma. Era acolo un restaurant, Montecattini, unde ne întîlneam noi, românii. Făceam planuri copilăreşti. Că va cădea guvernul comunist. Că ne vom înapoia la casele noastre. Că ne vom relua viaţa normală. Restaurantul ăsta Montecattini avea un patron, un mare şmecher. Avea toate bunătăţile pur româneşti. Ţuică, vin Cotnari, şerbet de trandafiri, ghiveci original călugăresc. De unde dracu' şi le procura? Îmi era imposibil pe vremea aceea să înţeleg. Dar o dată pe săptămînă eram nelipsit de la acest grozav restaurant. De fapt, era mai mult o bodegă situată la marginea oraşului. Sîmbătă seara se întindea o masă de douăzeci de persoane. Se punea un tricolor românesc pe ea. Cîntam cîntece populare. Patronul apărea cîteodată cu plăci noi din Bucureşti. Un prieten mi-a atras atenţia odată că s-ar putea ca individul acesta să aibă anumite legături cu legaţia guvernului comunist din Bucureşti. Prostii. Ce

importanţă avea?

Într-o seară, am primit un telefon de la patron. Să vin că i-a sosit un vin românesc grozav. Am trecut pe la restaurant. Eram singur. Numai sîmbăta veneam cu nevastă-mea. M-am aşezat la una din mesele lungi. Mai erau trei care vorbeau româneşte. Am intrat în discuţii. Mi-au povestit că erau fugiţi din 1945, că lucrează în Germania şi că sînt în trecere prin Roma. Au auzit de restaurantul Montecattini şi au venit să ciocnească un pahar de vin românesc. Am flecărit fel şi fel. Am băut cu băieţii ăştia. Erau foarte simpatici. Deodată am simţit un junghi în stomac. Am început să ameţesc. L-am apucat pe unul de mînă. Mi-era din ce în ce mai rău. L-am văzut pe patron că se apropie de noi. Mi-a căzut capul pe masă. L-am mai auzit pe cel de lîngă mine spunîndu-i: <<Las' că ne ocupăm noi de el!>>

Apoi m-am trezit la Jilava!

Zău că nu ştiu cînd am fost arestat!"

*

N.A. Numele colonelului şi al restaurantului din Roma nu sînt cele reale.

Capitolul 18

"Şi apoi, unul cîte unul, am semnat!"

În patul din stînga stă un tînăr. Un tînăr slab, înalt, cu nas acvilin, cu capul prelung, cu urechi mari, inestetice. Privirea îi este, însă, scînteietoare. Are 26 de ani. Asistent universitar la Institutul Politehnic Militar. În acelaşi timp, cercetător la Institutul de Istorie Militară.

Adrian Ionescu se trage dintr-o familie săracă. Dotat cu o inteligenţă remarcabilă, a luptat în şcoală şi în facultate cu singura armă pe care o avea la dispoziţie. A fost cel mai bun din clasă. La Facultatea de Istorie, a fost şef de promoţie. Aşa a ajuns cercetător la Institutul de Istorie Militară.

În fiecare după-amiază, se aşază turceşte în pat şi ne ţine cîte o lecţie de istorie. E mai tînăr decît mine cu aproape şase ani. Dar îl ascult fermecat. În faţa mea apar împăraţii, regii, micii domnitori! Nu ca nişte figuri eroice, luptînd ca zmeii. Ci numai ca simpli muritori, cu idealuri, chinuiţi de moravurile înapoiate, frămîntaţi de problemele

economice, revoltaţi de vecinii tîlhari. Sînt sigur că studenţii îl adorau. Nu întîlneşti în fiecare zi un profesor atît de bine pregătit şi cu un asemenea talent de povestitor.

"Cîţi ani ai lucrat la Institutul de Istorie Militară?"

A terminat facultatea la 22 de ani şi imediat a fost angajat ca asistent universitar. Profesorii lui şi-au dat repede seama că au de-a face cu un element excepţional. Dar, în perioada aceea, nimeni nu putea deveni asistent universitar dacă nu era membru de partid.

"Bineînţeles că eram! M-am înscris în partid în anul 1954!"

Mă uit la el. Nu zîmbeşte. Nu trădează nici revoltă. Nici regret. Nici sentimentul că a fost înşelat. Pare conştient că se află în locul meritat, în locul aşteptat.

Au trecut două săptămîni.

M-am împrietenit cu acest Adrian Ionescu.

Nu ne mai ţine nici un fel de lecţie de istorie.

Nu se simte bine. Stă lungit în pat şi respiră cu multă greutate.

"Adriane! Cum ai ajuns tu aici? Ce ai făcut? Sau n-ai făcut nimic?"

Adrian priveşte gînditor spre una din miile de muşte care ne chinuie zilnic.

"Astăzi îmi dau seama că am făcut ceva. Ceva important, înălţător, obligatoriu pentru cine crede că are suflet. Atunci, însă, am crezut că nu fac absolut nimic. Am crezut că era un simplu studiu de istorie."

Mă uit la el şi zîmbesc.

"Studiu de istorie? Şi cît ţi-au dat pentru acest studiu de istorie?"

"Zece ani închisoare grea!"

Îmi pierd pentru o clipă respiraţia. Eu sînt condamnat la cinci ani închisoare... să-i zicem închisoare simplă. Dar zece ani? Carceră grea? Cei mai vechi de aici spun că Jilava este considerată o simplă închisoare. Mă gîndesc cu groază ce poate însemna această carceră grea. Cum poate scăpa cu viaţă un om care trebuie să stea acolo zece ani? Cine poate rezista zece ani în Jilava? Darmite... într-o închisoare mult mai grea?

"Adriane, nici tu n-o să faci zece ani, nici eu cinci! Asta este sigur!"

Mă priveşte ironic.

"Uiţi că sînt profesor de istorie? Cunosc deci istoria mai bine ca tine! Greşeşti! Nu fi aşa optimist! Amnistie politică?! De unsprezece ani, de cînd e la putere partidul comunist în ţara noastră, n-a dat nici un fel de amnistie politică. Ce s-a întîmplat în Uniunea Sovietică... mai bine să nu-ţi povestesc. Te-ar apuca groaza, amice! Şi eu o să stau în închisoare zece ani, şi tu cinci!"

Dar Adrian Ionescu, în ciuda cunoştinţelor sale profunde de istorie a greşit atunci. Nici el n-a stat zece, şi nici eu cinci ani.

Renunţ la discuţia asta. Tot nu-i dăm noi acum de capăt. Schimb complet subiectul.

"Ţi-ai văzut părinţii la proces?"

"Nu! Nici nu mă aşteptam. Tatăl meu stă la patru sute de kilometri de Bucureşti. De unde să aibă el bani să vină, să se intereseze? Doar ştii foarte bine. Rudele noastre nu sînt anunţate cînd urmează să fim judecaţi. Numai cei din Bucureşti pot afla, dacă vin în fiecare zi să citească avizierul din hol. Şi asta în tot timpul anchetei. Eu am stat în anchetă şase luni. De unde dracu' să ia bătrînul banii necesari pentru biletele de tren. Toată viaţa lui a fost un

ţăran sărac. Muncea ca să existe. Nici măcar bani de şcoală nu mi-a putut da. Dacă nu era o mătuşă, cu tradiţionalele economii ale mătuşilor, nu ştiu zău ce aş fi făcut. Mătuşa îmi spunea mereu: "Adriane, eu îţi dau bani ca să înveţi. Eu n-am pensie. Tu o să înveţi şi cînd îmbătrînesc tu o să mă întreţii. Tu vei fi pensia mea..."

Vocea îi tremura puţin. Îi înţelegeam durerea.

"Pensia ei? Îi trimiteam în fiecare lună un sfert din leafă. Şi două sute bătrînului. Pensia ei? Va cerşi probabil..."

Cădeam amîndoi pe gînduri. Afurisită treabă. În afară de chinurile de aici, ne mai chinuiesc şi gîndurile. Gîndurile pentru cei rămaşi acasă. Gîndurile astea te chinuiesc şi în acelaşi timp te întăresc. Adrian are lacrimi în ochi. Poate şi eu. Dar strîng din dinţi. Mă fac că nu-l observ. Sînt sigur că şi el se face că nu mă observă. Tac. Închid ochii.

"Max, dormi?"

Îi fac semn cu mîna că nu.

"De ce ai fost arestat? Sau de ce presupui că ai fost arestat şi condamnat?"

Îi povestesc pe scurt. Acum totul începe să mi se pară banal. La început mă credeam un caz extraordinar. Îi redau şi procesul.

"Dar tu de ce ai fost condamnat?"

Parcă îl văd. Îşi încrucişează mîinile sub cap şi se întinde comod în pat. De fapt, el are voie. Medicul l-a controlat dimineaţă şi a constatat că are temperatură. Îşi sprijină picioarele pe capul patului. Pretinde că aşa are o senzaţie de uşurare. Poate.

"Nu mi-ai răspuns! Tu de ce ai fost condamnat?"

"Trebuie s-o iau de la Adam şi Eva. Adică de la

terminarea facultăţii. Am fost întotdeauna pasionat de istorie. Încă din liceu, cînd răscoleam arhivele muzeelor pentru a citi vreun hrisov, încercam nişte sentimente ciudate. Nu citeam despre domnitorii noştri, despre voievozi sau despre regi. Chiar trăiam printre ei. Îi vedeam, îi înţelegeam, îi admiram sau îi dispreţuiam. Probabil din cauza pasiunii mele, în timpul facultăţii nu m-a putut întrece nimeni. De fapt, asta e o prostie. Dar ambiţia era singura mea armă. Bani n-aveam. Hainele mele erau cele mai ponosite din toată facultatea. Sătul n-am fost niciodată. În schimb, cînd mi-am luat diploma de stat, în aceeaşi zi, am primit o invitaţie la Institutul de Istorie Militară a ţării. Am plecat de acolo cu un contract în buzunar. De a doua zi eram angajat ca cercetător.

Institutul acesta este extrem de interesant. Face cercetări în legătură cu toată activitatea militară a ţării noastre din perioada primelor voievodate. Se refac uniformele, armele, legile. Se stabileşte care erau regulamentele. Cum era organizarea armatelor noastre. Care era sistemul de antrenament, cum erau înzestrate aceste armate. În sfîrşit, toate problemele economice legate de întreţinerea şi de instruirea acestor armate, care uneori nu numărau mai mult de cinci sute de soldaţi. Am lucrat la început cu o echipă care se ocupa de istoria militară a Olteniei. Nici nu-ţi poţi da seama cîte lucruri pot apărea. Am colecţionat din biblioteci şi muzee scrisori, obiecte, arme. Le-am fotografiat, bineînţeles. Apoi am colindat cele mai vechi sate din regiune. Am stat de vorbă cu cei bătrîni. Am notat legende, povestiri. Multe dintre ele s-au dovedit mai tîrziu fapte adevărate. Vedeam, zi de zi, cum din munca noastră se făureşte o cronică, poate cea mai interesantă cronică pe care aş fi putut-o scrie

vreodată..."

Nu-mi pot stăpîni o ironie.

"Totuşi, pînă acum nu văd nimic care să motiveze faptul că ai fost declarat duşman al poporului."

Îmi făcu semn cu mîna că nici n-a auzit ce i-am spus.

"Într-o zi, directorul mă cheamă. Mă felicită în numele lui şi în numele organizaţiei de partid pentru munca depusă. Lucram de trei ani la treaba asta şi eram convins că laudele erau meritate. Îmi spuse că de săptămîna care urmează mi s-a dat o sarcină extraordinară. Voi conduce secţia care adună documentele şi scrie istoria relaţiilor dintre armata sovietică şi cea română..."

Aici Adrian Ionescu se întrerupe puţin. Îl privesc şi încep să zăresc o primă rază de lumină. Tema era primejdioasă.

"Puteam să zic că nu primesc? Cum aş fi putut justifica un asemenea refuz? Şi apoi, drept să-ţi spun, nici nu vedeam de ce n-am face o asemenea lucrare. Nu eram un naiv. Îmi dădeam seama că subiectul nu va fi pasionant nici pentru generaţia actuală, nici pentru cea viitoare. Dar era totuşi o lucrare, un document. Merita să fie cercetat. Aici a început nenorocirea mea..."

Tăcu. De fapt, nici nu mai era nevoie să vorbească. Totul apărea acum clar.

"Îţi jur că am fost extrem de cinstit. Dar cercetînd şi citind mi-am format o imagine în care nu-mi venea nici mie să cred. Personal, nu condamnam pe nimeni. Unde ai văzut, de-a lungul istoriei, ca o putere mare să trateze de la egal pe vecinul cel mic? Cu Basarabia era un întreg scandal. Aveam sarcină de la Comitetul Central să dovedim prin documente şi studii că era o regiune pur rusească. Cum poţi face aşa ceva, cînd şi ultimul copil a

auzit de domnitorul Alexandru Basarab? Domnitorul român după al cărui nume a căpătat şi această regiune numele de Basarabia. Aveam o atitudine dîrză în aceste problemel Le explicam că nu putem falsifica nimic. Fiindcă în cele din urmă, mai devreme sau mai tîrziu, totul iese la iveală. Restul este neinteresant. Într-o noapte, pe la ora 12, m-au arestat!"

Da. Adrian avea dreptate. Restul era însă nu neinteresant, ci tipic. Arestat la 12 noaptea, bătut timp de şase luni în anchetă. La proces, însă, Adrian Ionescu a fost unul dintre cei mai curajoşi deţinuţi. Le-a vorbit membrilor tribunalului despre istorie, despre adevăr, despre minciună şi despre falsuri.

A fost condamnat la zece ani închisoare grea, căpătînd calificativul primejdios de "duşman al poporului".

Adrian se află de aproape un an în închisoare. Şi-a recăpătat forţa sufletească. Mai ales cînd vorbeşte de istorie. Acum, însă, pare bolnav. Au trecut patru zile de la ultima vizită a doctorului. Nici n-a trimis medicamente, nici nu i-a spus ce are. A precizat numai că are temperatură.

În celula noastră se află şi un bătrîn medic. Nici nu ştiu cum îl cheamă. L-a controlat pe Adrian. I-a ascultat respiraţia.

"Ce are, doctore?"

Dă din umeri. Nu spune nimic. După vreo oră mă cheamă lîngă el.

"Are o pneumonie la plămînul drept. E foarte simplu. Trebuie dus la spital şi cu două-trei injecţii este din nou pe picioare."

Aşteptăm.

Mai trec două zile. Medicul închisorii nu apare.

Seara, cînd vine gardianul în control, bătrînul medic

din celulă iese la raport.

"Domnule gardian. Avem aici un bolnav care are pneumonie și trebuie dus la spital."

Gardianul se face că nu aude. Parcă n-ar fi vorbit nimeni.

"Domnule gardian, avem un bolnav care trebuie dus la spital."

Gardianul se apropie de bătrînul nostru medic și-i apucă de guler.

"De unde știi tu... bă... că e bolnav și trebuie dus la spital?"

"Sînt medic, domnule gardian!"

"Medic?"

Gardianul izbucni într-un rîs grosolan.

"Medic... aaa? Mă, tu ești un simplu bandit. Atîta tot. În celula asta nu există medici, nu există ingineri. Nu există decît bandiți."

Apoi i-a dat un brînci bătrînului medic, a ieșit și a închis ușa.

De trei zile, Adrian nu mai poate vorbi. Stă întins în pat și respiră greu. Foarte greu. Bătrînul medic ne spune că pneumonia s-a întins și la celălalt plămîn. Și că în cîteva zile lichidul se va ridica și-l va sufoca. Nu va mai putea să respire.

Un fapt bizar. Gardienii au devenit interesați de Adrian. Intră cîte unul la fiecare două-trei ore.

"Cum? Banditul mai rezistă?"

Dar Adrian n-a rezistat mult. După o săptămînă a închis definitiv ochii.

Apoi a venit comandantul închisorii și ne-a ținut un discurs.

"El, copil, a murit un bandit. Un bandit care a insultat

Uniunea Sovietică. Cu toate acestea noi l-am îngrijit, i-am dat de mîncare, i-am dat medicamente."

Nu înţeleg ce vrea. Îl văd că scoate din servietă o foaie de hîrtie bătută la maşină.

"Uitaţi aici o declaraţie prin care toţi din celula asta atestaţi că a primit o atentă îngrijire medicală şi medicamente. O veţi semna toţi!"

Am rămas înţepenit pe locul meu. Comandantul se apleacă spre gardian.

"Ziceai că-i un medic aici. Care-i ăla?"

Gardianul făcu semn bătrînului medic să se apropie. Acesta se apropie încet. Se opri cam la un metru în faţa comandantului. Acesta îi întinse hîrtia.

"Uite, semnează tu primul."

Bătrînul medic se uită calm la hîrtie. O citi. Apoi o înapoie comandantului.

"N-a primit nici un fel de îngrijire medicală. Nici măcar cel mai simplu medicament. Nu pot semna aşa ceva, fiindcă..."

Dar nu apucă să termine fraza. Comandantul se năpusti ca o fiară peste el. Îl lovi cu pumnii, cu picioarele. Într-o clipă, bătrînul era la pămînt, plin de sînge, fără cunoştinţă.

"Lasă că semnează el la urmă. N-am nici o grijă!" rînji comandantul.

L-am privit cu atenţie. Nu-l văzusem niciodată. Era într-adevăr comandantul Jilavei? Avea grad de locotenent colonel. Era înalt şi gras şi congestionat la faţă.

"Ia vino tu încoace!"

Făcu semn unui ţăran. Acesta se apropie încruntat.

"Nici dacă mă omori, domnule comandant, nu mă fac părtaş la crima asta!" Comandantul îl privi cu ochii pe

jumătate închiși. Făcu semn gardianului să-l scoată din celulă. Cum se închise ușa în spatele lui, se auziră niște lovituri și urlete îngrozitoare.

"Ia mai bine să scurtăm noi treaba. Cine nu vrea să semneze să vină încoace!"

Ne-am uitat îngroziți unii la alții. Să semnăm... să acceptăm această odioasă minciună? Am plecat ochii în pământ.

Și apoi, unul cîte unul, am semnat! Toți!

Și bătrînul medic!

Și curajosul țăran!

Capitolul 19

Cei 11 Leibovici I

În Bucureşti există o stradă destul de centrală: Calea Văcăreşti! Purtînd numele unui vechi cărturar român, Văcărescu, această stradă a devenit cu timpul, în mod ciudat, simbolul ghetoului evreiesc. Casele mici, cu multe subsoluri, prost aerisite, cu exterioarele neîngrijite şi interioarele şi mai neîngrijite, adăposteau aici cele mai sărace familii de evrei. Înghesuiţi cîte trei-patru într-o cameră, cu closetul în curte, cu baia numai în vis, evreii, evreii săraci, duceau aici o existenţă mizerabilă. O baie publică mai ajuta puţin suferinţele acestui lumpen-proletariat, care mai trebuia să se lupte şi cu accesele antisemite ale unor perioade dificile pentru liderii politici. Cum se scumpea viaţa, cum trebuiau introduse noi impozite, o raită studenţească prin acest cartier se solda cu geamuri sparte, cu bătrîni bătuţi, cu mici incendii care răcoreau totuşi sufletele destul de chinuite de lipsuri ale

unei părţi din populaţia creştină.

Calea Văcăreşti a reprezentat şi subiectul multor cărţi. Unii scriitori au fost impresionaţi de rolul jucat de această amărîtă stradă. Au căutat explicaţii. Au încercat să pătrundă în încîlceala cauzelor. Au bîjbîit după soluţii.

Dar Calea Văcăreşti rămînea mai departe dezolantă. Murdară. Dărăpănată. Simbol al ghetoului bucureştean al evreului.

Pe Calea Văcăreşti locuia familia Leibovici. Locuiau, desigur, mai multe familii. Dar eu am cunoscut numai o singură familie. Pe cea a cizmarului Leibovici. A bătrînului cizmar Aşer Leibovici. Cizmar, poate e prea mult spus. Aşer Leibovici era un fel de cîrpaci. Făcea numai reparaţii. Punea un vîrf de pantof. Cosea o ruptură. Şi, după întîi ale lunii, cînd oamenii mai aveau bani din leafa primită, Aşer Leibovici al nostru mai punea şi cîte un toc. Evenimentul se discuta cu toate detaliile la masa de sîmbătă.

Şi Aşer Leibovici a avut un băiat. Să nu rîdeţi. Tot Leibovici îl chema. David, mi se pare. Bătrînul Leibovici s-a străduit să-i dea o meserie bună, serioasă, care să-l ducă la mal în timp de orice furtună.

De aceea, Leibovici cel tînăr a învăţat cizmăria!

Anii au trecut.

Tînărul Leibovici s-a însurat.

Ca orice familie de evrei săraci, Leibovicii erau religioşi.

De cîte ori nora lui Leibovici rămînea însărcinată, toată familia îi mulţumea lui Dumnezeu.

"E voia Ălui de sus. Încă un evreu pe lume!"

În sfîrşit, tînărul Leibovici îl mai sprijinea pe "Ăl de sus"

aşa cum ştia el şi familia se tot mărea. Noul născut era salutat cu urale.

"Bine ai venit! Unde mănîncă atîtea guri, o să mănînci şi tu!"

În primăvara anului 1942 începe propriu-zis povestea mea.

Care nu este însă deloc o poveste!

Bunicul Leibovici avea aproape 70 de ani. Soţia lui, vreo 66.

Tînărul Leibovici avea 46 de ani.

Copiii erau în număr de 7.

Cel mai mare avea 24 de ani. Cel mai mic, o fetiţă, avea 11 luni.

O familie numeroasă. Leibovicii numărau, deci, unsprezece suflete.

În martie 1942, Bucureştiul era acoperit cu zăpadă. Era, într-adevăr, numai un strat subţire. Dar bătea un vînt rece. Iarna se lupta încă împotriva venirii primăverii.

Era într-o luni. În prima săptămînă a lunii martie.

În uşa cizmăriei apare un comisar. Era vremea prînzului. Erau toţi Leibovicii acasă. Leibovici fiul, care tocmai împliniste 46 de ani, îl privi îngheţat. I se înfioră pielea pe el. Îl cunoştea. Era comisarul-şef al cartierului.

Leibovici se ridică temător în picioare.

"Să trăiţi, domnule comisar!"

Comisarul se uită la el. Nu-i răspunse decît dînd aprobator din cap. Trecu în camera cealaltă, unde întreaga familie stătea în jurul mesei. O oală mare de supă răspîndea un miros care nu părea să fie prea plăcut pentru nasul domnului comisar. Acesta examină cu silă

evidentă paturile, masa, cuverturile, pereţii scorojiţi.

Fetiţa din leagăn dormea, nepăsătoare la tot ce se întîmpla în jurul ei. Comisarul se mai uită o dată de jur împrejur. Apoi se înapoie în cizmărie. Mai intraseră între timp încă doi comisari. Tăceau şi se uitau încruntaţi la Leibovici, care încremenise aplecat deasupra unei ghete cu o gaură în talpă.

Comisarul îşi şterse nişte fire de praf invizibile de pe tunică.

"Leibovici!"

"Da, domnule comisar!"

"Leibovici, voi staţi foarte înghesuiţi pe aici!"

Leibovici nu-i răspunse. Nu înţelegea. Nu se pomenise încă aşa o minune. Un comisar să fie atît de grijuliu cu viaţa unor nenorociţi de evrei. Leibovici îl privi în ochi pe comisar. Parcă plutea o nenorocire în aer.

Comisarul se înţepeni deodată în călcîie.

"Leibovici, diseară, cu toată familia, adică toţi unsprezece, plecaţi în Transnistria. Ordinul mareşalului!"

Leibovici îl privi cu ochi mari. Scăpă gheata din mînă. Începu să urle.

"Mamăăă... ne deportează!"

Comisarul se repezi la el şi-i dădu o palmă.

"Ce urli, mă? Acolo o să aveţi spaţiu mai larg, o să aveţi unde dormi. Unde lucra. Ce urli?"

Dar Leibovici o ţinea întruna.

"Mamăăă... ne deportează, mamă!"

Comisarul îl apucă de şorţ şi începu să-l scuture.

"Ce faci, mă, atmosferă, că te ucid. Ce urli? Şi apoi nu înţelegi. Voi sînteţi unsprezece. În locul vostru ar fi trebuit

să trimit alte trei familii. Fii uman, mă. Nu înţelegi?"

Dar Leibovici nu înţelegea. Urla înainte.

.....

Un jandarm s-a postat la ieşire. Nimeni n-avea voie să intre. Nimeni n-avea voie să iasă.

Spre seară, cei unsprezece Leibovici, începînd cu bătrînul de 70 de ani şi terminînd cu fetiţa de 11 luni, s-au îndreptat, păziţi de jandarmi, spre gară. Toţi au fost înghesuiţi într-un singur compartiment.

Aşa a început călătoria cea lungă a vieţii lor. Trenul înainta cu o viteză de circa 80 de kilometri pe zi. Se mai oprea prin gări marginale, să mai încarce evrei. Mareşalul Antonescu, dictatorul de atunci al României, hotărîse să deporteze evrei în regiunea numită Transnistria. Era regiunea de dincolo de Nistru, ocupată de trupele româneşti şi de cele hitleriste. Acolo mareşalul Antonescu începuse să-i deporteze pe evrei. Dar şi pe ţigani. Erau populaţiile considerate cele mai primitive de vestita teorie a arianismului.

Este puţin probabil că vreunul din familia Leibovici auzise despre această teorie. O simţeau însă pe propria lor piele. După trei zile de călătorie, erau încă departe de ţintă. Fetiţa cea mică, Maşa, capătă temperatură. Nu mai vrea să mănînce. Plînge toată ziua. Apoi geme numai. Ceilalţi sînt disperaţi. Medici nu sînt. De medicamente să nu mai vorbim. Unul dintre băieţi s-a rugat într-o staţie de un jandarm să-i dea voie să se dea jos să caute un medic prin alte vagoane. A primit un pumn care l-a ameţit.

Ţipetele l-au adus pe un locotenent de jandarmi să vadă ce s-a întîmplat. Nici n-a avut răbdare să asculte explicaţiile copilului, care mai mult plîngea decît vorbea.

După masă, trenul s-a urnit din loc. Era frig. Geamul era închis. Fetiţa stătea în braţele mamei. Spre seară şi-au dat seama că s-a întîmplat ceva.

Fetiţa era rece.

Murise.

Din nou unul dintre băieţi s-a dus la paznici.

"A murit, domnule jandarm!"

Jandarmul se uită la el uimit. Uitase complet despre ce era vorba.

"Cine a murit, mă?"

"Sora mea", veni răspunsul printre sughiţuri.

Jandarmul, tacticos, predă arma altuia. Se ridică şi se îndreaptă spre compartiment. Îl deschide şi face o figură îngreţoşată. Întîi se îndreaptă spre fereastră şi o trage jos.

"Să intre şi puţin aer curat!"

Apoi se uită cu atenţie la femeie. Strîngea fetiţa în braţe. Plîngea. Umerii i se scuturau. Dar nu scotea nici un cuvînt. Niciunul.

"A murit?"

Nu primi nici un răspuns. Puse mîna pe fetiţă. Era complet rece.Toţi se uitau îngroziţi la el.

"Dă-mi-o mie!" spuse el cu blîndeţe mamei.

Trenul înainta încet în întuneric.

Jandarmul luă fetiţa cu mişcări îndemînatice. Se cunoştea că avea copii. Ştia să umble cu ei. Apoi, cu o mişcare rapidă, trase fereastra şi mai jos şi o aruncă peste fereastră. Cu un salt, ieşi rîzînd din compartiment.

Dar apucă să audă răgetul de vită înjunghiată al mamei.

.....

Cei zece Leibovici ajung în Transnistria după încă trei zile de mers. De două zile nu mai au nimic de mîncare. În gări se închid geamurile și ușile. Nu au voie să ceară. Nu au voie să cerșească.

De la ultima gară se mai tîrăsc pe jos încă zece kilometri pînă la lagăr. E frig. E ger. Un ger uscat. Zăpada scîrțîie, iar vîntul suflă nu prea tare, dar tot timpul.

Sînt în lagăr. Epuizați. Primesc ceva de mîncare. Fiecare dă din puținul lui. Noii veniți par la capătul puterilor.

Povestea vieții din lagăr este lungă. Un șir de chinuri. Epidemii. Cei bolnavi sînt luați de trupele germane și executați. Bătrînul Leibovici refuză însă să se îmbolnăvească. La fel și soția lui. Apoi sînt luați și duși în alt lagăr. Apoi, în altul. La începutul lui 1944, se găsesc în lagărul Berezowska. Toți cred în voința lui Dumnezeu. Toți sînt sănătoși. Și bunicul, și bunica, și fiul lor, și nora lor, și nepoții lor.

Și, într-o dimineață, apare o unitate SS. Înconjoară o aripă întreagă a lagărului. Îi scoate pe toți afară. Îi numără. Erau opt sute opt evrei. Îi încolonează și încep să meargă. Li s-a spus să nu ia nimic cu ei. Se vor întoarce seara înapoi. Toți cei zece Leibovici sînt printre ei. Sînt strînși în jurul bătrînului. Să-l ajute dacă îi va fi prea greu la mers. Dar nu merg mult. Cam două ore. Se opresc în fața unei case mari părăsite. Parcă era un castel vechi de sute de ani.

Li se ordonă să intre înăuntru. Toți. Pînă la ultimul.

Cei zece Leibovici stau strînşi unul lîngă altul. Bunicii, părinţii, cei cinci băieţi şi cele două fete. Bunicul strînge lîngă ei pe Aşer, nepotul care îi poartă numele. Aşer are 14 ani. Aşer se ţine de mînă cu David, care are 16 ani.

Aşer se uită pe fereastră să vadă ce se întîmplă. În jurul casei, la circa 50 de metri, se instalează mitraliere. Aşa se făcea întotdeauna în jurul lagărului. Nu-i nimic îngrijorător. În ciuda vîrstei lui, Aşer s-a învăţat să fie ager. Se uită în toate părţile. Peste tot sînt mitraliere. Numai într-un singur loc, unde este o mică rîpă, n-au instalat nimic. Dar în direcţia aceea nu-i nici o uşă şi nici fereastră. Numai la etajul întîi este o fereastră.

Între cei opt sute opt evrei sînt patru rabini. Oamenii îi privesc cu nădejde. De la ei speră liniştea. Poate chiar salvarea.

Cei de la ferestre încep să strige. Fiecare se înghesuie să vadă ce se întîmplă. Patru cisterne uriaşe se îndreaptă cu viteză spre castel. Se opresc, soldaţii scot furtunele şi încep să stropească zidurile. Apoi sparg ferestrele şi stropesc înăuntru. Un puternic miros de benzină îi îneacă pe cei mai apropiaţi.

Ca un fulger, fiecare înţelege. Dar n-au timp. Chibrituri aprinse sînt aruncate pe dîra de benzină. Şerpi de foc înaintează şi castelul este cuprins de flăcări din patru direcţii. Cînd flăcările ajung la pereţi, se produc şi explozii. Înăuntru totul începe să ardă.

Cei patru rabini se strîng unul lîngă altul şi încep să se roage. Aşer cel mic îi mai vede cum îi cuprind flăcările. Zgomotul flăcărilor şi urletele de groază şi de durere ale oamenilor se amestecă într-un scrîşnit infernal.

De afară se aude tîcîitul mitralierelor care ucid pe cei ce încearcă să iasă din casă.

.....

Aşer se trezeşte în rîpă. Nu ştie ce s-a întîmplat. Nu ştie ce a făcut. Nu ştie cum a ajuns aici. În jurul lui, miros de scrum. Rafalele de vînt aduc adieri de carne arsă. Lîngă el, David. E bine. Priveşte pierdut. Aşer îl apucă de mînă. David îi face semn să tacă. Aşer se uită în jurul lui. Sînt întinşi pe jos încă şase. Doi par morţi. Într-adevăr erau. Ceilalţi îşi fac semne unul altuia să stea nemişcaţi.

Aşer se întinde cu faţa la pămînt. Hohoteşte. Muşcă de pămînt. Dar trebuie să tacă.

.....

După multe alte peregrinări prin diverse lagăre, ascunşi sub nume false, Aşer şi David s-au înapoiat la Bucureşti. Pe Calea Văcăreşti.

Vechea lor casă era ocupată. Şi-au găsit alta. Nici mai bună şi nici mai modernă ca aceea a părinţilor săi. Apoi s-au căsătorit. Şi-au luat camere una lîngă alta. Tot pe Calea Văcăreşti.

Într-o zi, a sosit un ofiţer de miliţie. Prin vara anului 1958. Împreună cu el era un civil.

"Dînsul este preşedintele raionului."

Adică un fel de primar al unui sector din Bucureşti.

"Trebuie să vă mutaţi din casă, fiindcă aici se va face clubul primăriei. Aveţi timp patru săptămîni să vă găsiţi altă casă."

David s-a uitat la ei şi a zîmbit. Aşer era însă mai iute de gură.

"Nici dacă o să mergeţi în mîini n-o să ne mutăm de

aici. Toată familia mea a fost arsă în fața mea de fasciști. Acum începeți și voi să ne terorizați?"

David a fost condamnat la trei ani închisoare politică.

Așer, la cinci ani!

Acuzația: sabotarea instituțiilor politice ale clasei muncitoare!

.....

Am stat în închisoare împreună cu acești doi Leibovici timp de trei ani. La Jilava, Stoenești și Salcia.

Capitolul 20

Deci, vom fi achitaţi !

Într-o zi din aprilie, vine un gardian şi mă anunţă. Mîine am recurs la proces.

Devin alt om. Desigur, familia a făcut apel. Falsitatea acuzaţiilor era uşor de dovedit. Încerc să mă stăpînesc. Am învăţat cît de dezastruoase sînt deziluziile în mizeria în care trăim. Totuşi, speranţa mă cuprinde. Dacă lucrurile se vor aranja?

A doua zi, la ora 7, vine tradiţionalul bărbier. Mă rade şi mă tunde.

Sînt dus la o magazie. Trebuie să predau zdrenţele în care sînt îmbrăcat. Mi se dă o uniformă nouă de deţinut. Cică să mă prezint decent în faţa tribunalului. Seara trebuie s-o înapoiez. Mi se dă o listă, să semnez de primirea unor haine noi. Ţin minte data. Trebuie s-o ţin minte. Poate reprezintă ziua cea mare. 13 aprilie 1959. Gardianul îmi arată locul în care trebuie să-mi pun

semnătura. Deasupra mea citesc două nume: Leibovici Aşer! Leibovici David!

Sîntem duşi într-o maşină deschisă. Avem voie să vorbim unul cu altul. Fraţii Leibovici fac calcule. E 13? Este! Ni se dă voie să stăm de vorbă unul cu altul? Ni se dă! Gardienii se poartă frumos cu noi? Se poartă! Acuzaţiile împotriva noastră sînt nişte nebunii? Sînt!

Deci, vom fi achitaţi!

Strîng din dinţi. N-aş vrea să ţin seama de asemenea calcule, dar nu sînt în stare. Şi dacă totuşi...

Mă cuprinde o speranţă din ce în ce mai mare!

Intru primul în sala tribunalului.

Mă întorc să văd pe cineva cunoscut în sală. Imposibil. Sînt sute de oameni.

Îl aud pe procuror repetînd poezia de la primul proces. Nici nu-l mai ascult. Ce ar putea spune altceva un procuror? Mă uit la componenţa tribunalului. Sînt şapte. Printre ei doi medici militari, doi juriști ofiţeri. Ceilalţi, tot în uniformă, n-au nici un fel de semne distinctive. Sînt, deci, ofiţeri de securitate. Mi se dă cuvîntul. Încep să descriu falsitatea acuzaţiilor. Preşedintele mă întrerupe cu blîndeţe.

"Acuzat, cred că nu e necesară pledoaria dumitale. Pentru procedura noastră, răspunde-mi la următoarea întrebare: consideri că acuzaţiile sînt adevărate?"

"Nu, domnule preşedinte!"

Preşedintele face semn gardienilor să fiu scos din sală. Am convingerea că sînt salvat. Atitudinea preşedintelui nu mai poate ridica dubii. Aşa te comporţi numai cu un deţinut care urmează să fie achitat. Stau de vorbă cu gardianul care mă păzeşte. Este de aceeaşi părere. Am şanse să fiu achitat.

"Cînd mi se anunţă decizia?"

El nu ştie. Îmi spune că, după experienţa lui, a doua sau a treia zi la Jilava.

"Deci, dacă mă achită, trebuie să mai stau două-trei zile în această închisoare?"

Gardianul rîde. Alţii au stat ani. Să fiu mulţumit că scap aşa. De ce nu ţin seama că sînt nişte forme administrative care au de făcut un drum destul de lung?"

Bine, voi ţine seama. Simt că sînt alt om. În sfîrşit, adevărul pare să fi ieşit la lumină. Gardianul îmi atrage atenţia cum să mă comport. Să nu stau de vorbă cu nimeni. Să nu accept mîncare sau ţigări de la nimeni. L-am asigurat că n-o să aibă necazuri cu mine.

Şi nici n-a avut.

Mult mai tîrziu am înţeles că gardienii aveau instrucţiuni să se comporte astfel cu toţi deţinuţii chemaţi la recurs. În felul acesta strecurînd speranţa achitării în sufletul oamenilor, se asigurau că aceştia nu vor încerca să evadeze pe drum. Că nu vor face scandal în incinta tribunalului.

După două luni de zile, a venit un grefier în celula noastră şi mi-a anunţat rezultatul.

Ţinînd seama de încăpăţînarea acuzatului, tribunalul a admis recursul procurorului.

De la cinci ani închisoare, condamnarea s-a ridicat la opt ani!

Capitolul 21

"Nu! Nu sînt degeaba condamnat!"

După ce mi s-a anunţat condamnarea, au început o serie de mutări. Cei mai vechi îmi explică secretul. La cîteva luni o dată, deţinuţii sînt amestecaţi. Sînt mutaţi prin diverse alte celule. Scopul? Ca să nu se formeze nuclee de rezistenţă sau prietenii. Mi se pare o mare prostie. N-avem curajul nici să vorbim tare. Darmite să organizăm nuclee de rezistenţă? Explicaţia mi se pare complet absurdă. Însă am învăţat să apreciez experienţa celorlalţi.

Sînt mutat în celula 18.

Se găseşte tot la nivelul pămîntului. Fereastra este mai joasă ca în celula 25. Dă într-o curte cu un pom fructifer. Încerc să înţeleg despre ce fruct e vorba. Dar nu mă pricep. Un ţăran îmi explică, zîmbind binevoitor faţă de nepriceperea mea. E un măr.

Celula 18 este formată din trei camere stil vagon. În fiecare cameră sînt cincizeci de deţinuţi. Cînd se împarte masa, aştept uneori două ore pînă îmi vine rîndul. Masa

este aceeaşi. Dimineaţa, o bucată de mămăligă şi o cană cu un lichid negru ce poartă numele de cafea. La prînz, o supă şi o bucată de mămăligă. Şi o sută de grame de pîine. Seara, o bucată de mămăligă şi o supă.

Eu stau în camera a doua.

Dorm în pat cu un medic. Îl cheamă Leonid Crespi. Ce nume o mai fi şi ăsta? Are rezonanţe italiene.

Este medic stomatolog. Născut în Albania. A studiat în Italia, la Bari. Căsătorit cu o româncă. A venit bucuros în România. Era o viaţă infinit mai frumoasă decît în Albania. Mama lui mai trăieşte şi astăzi la Tirana.

Îl rog să-mi predea lecţii de italiană.

După o lună de învăţat, vorbesc binişor. Căpătasem un vocabular destul de bogat. Iată, deci, ce uşor se învaţă o limbă dacă te străduieşti puţin. De fapt, învăţ opt-nouă ore pe zi. În felul acesta îmi trece şi timpul mult mai uşor.

Doctorul Leonid Crespi este condamnat la zece ani închisoare.

"De ce ai fost condamnat, doctore?"

Doctorul îşi bagă mîinile în buzunar. Ne-am împrietenit destul de bine în ultimul timp. Se uită la mine. Strînge din buze.

"Nu degeaba! Nu... nu m-au condamnat degeaba!"

Este prima oară că aud o asemenea afirmaţie. Îl privesc cu oarecare îngrijorare.

"Doctore, doctore, ai făcut parte din vreo organizaţie clandestină subversivă?"

Doctorul Leonid Crespi începe să rîdă.

"Nu! Habar n-am de politică. Sînt clei în sectorul ăsta. Sînt pasionat numai după gingii bolnave."

Totuşi, din cauza gingiilor n-a intrat nimeni în închisoare!

Nu, n-a intrat! Este adevărat! Doctorul Crespi îmi povestește ce s-a întîmplat. În iarna anului 1943, a cerut oficiului de locuințe să-i dea un apartament ca să-și deschidă un cabinet separat. A primit repartiția imediat. Era o casă locuită de evrei. Știa de la început că va primi un astfel de apartament. Cînd a primit repartiția, s-a dus la familia respectivă. Oamenii au sărit cu scandal. Unde să se ducă în mijlocul iernii? Cine le dă lor, unor evrei, o altă locuință? L-au rugat să fie om și să aștepte pînă în primăvară. Atunci ei, niște oameni săraci, se vor putea descurca mai bine.

Îl privesc pe acest medic atrăgător și simpatic. Povestea lui capătă un aspect tragic și deloc avantajos pentru el. De ce îmi spune toate aceste amănunte? Simt o anumită jenă ascultîndu-l.

"Dar n-am vrut să țin seama de nimic. M-am dus la comisariatul de poliție. În douăzeci și patru de ore, polițiștii au venit și au azvîrlit întreaga familie în stradă. Toate lucrurile le stăteau unul peste altul în zăpadă. Numele acestei familii era Herșcovici. Băiatul, să fi avut 14-15 ani, mi-a strigat: Să știi, doctore, că nu te voi uita! A primit o palmă de la un comisar! Dar nu m-a uitat! Am fost arestat de un ofițer de securitate, care se numea Herșcovici! Tînărul s-a răzbunat! Și nu s-a jenat! Mi-a spus că o să-mi aranjeze niște acuzații ca să-mi iau pedeapsa pentru fapta mea din iarna aceea.

Mă pot plînge că sînt arestat pe degeaba?

Capitolul 22

Flagrant delict de adulter

Se apropie a doua iarnă de cînd sînt arestat.

Va fi, deci, a doua iarnă la Jilava.

M-am obişnuit. Şi cu ţipetele deţinuţilor schingiuiţi. Şi cu foamea. Şi cu starea generală de oboseală. Mîncarea este atît de insuficientă, încît slăbesc fără a face totuşi nimic.

Scularea este la ora 6.

Apoi, pe rînd, ne spălăm şi mergem la w.c. Adică la butoiul din colţul drept al camerei. Din cămăşi şi chiloţi rupţi am făcut un fel de odaie separată pentru acest butoi. Pe o sfoară am a-dunat toate zdrenţele donate de diverşi deţinuţi. În sfîrşit, încercăm astfel să ne sugerăm că avem un w.c. separat.

Mi-am organizat viaţa. Pînă pe la ora 10 dimineaţa visez. Mă rezem de spetează patului şi evadez. Nimeni nu mă poate opri. Nimeni nu mă poate prinde. Nimeni nu mă poate urmări. Cînd închid ochii, îmi pot permite să fiu

ridicol, romantic, expansiv, timid sau îndrăzneţ. Nimeni nu va rîde de mine. Vizitez locuri pe care le-au vizitat alţii. Merg la spectacole pe care nu le-am văzut niciodată. Citesc cărţi despre a căror existenţă nici n-am auzit pînă atunci.

De la ora 10 intră în scenă maeştrii artei culinare. Începînd cu această oră te chinuie foamea. Cîţiva dintre noi sînt mari specialişti în preparate exigente, în sosuri orientale. Pînă la prînz ne adunăm în grupuri în jurul lor. Unul dintre deţinuţi a fost bucătar pe un vas de călători. Cu voce calmă ne descrie cum trebuie preparat păstrăvul prins cu muscă, nu cu rîmă. Cum trebuie pipărat sosul şi din ce unghi trebuie stropit peştele.

Ascult şi salivez. Împreună cu mine, încă vreo treizeci de deţinuţi din cameră.

Este şi ăsta un mod de a-ţi înşela foamea!

După-amiaza, mă atrage un alt spectacol.

O pereche de vrăbii şi-au construit cuibul în camera noastră. În colţul de sus al ferestrei.

De o săptămînă, este un zgomot grozav acolo sus. Au apărut cinci cioculeţe care zbiară din toate puterile. Doctorul Crespi, cu un zîmbet şăgalnic, mi-a atras atenţia c-o să văd un lucru simpatic.

Nu ştiu despre ce e vorba. Dar e de-a dreptul pasionant să urmăreşti această familie. În primul rînd, simt un fel de invidie. Vrăbiile astea intră şi ies printre zăbrele parcă nici n-ar exista. Dacă m-aş putea şi eu transforma într-o vrabie. Să ies în timpul nopţii. Să trag o raită pe străzi. O fugă pe acasă. Mi-e dor grozav de acasă. Prostii. Vrăbiile sînt sus în cuibul lor. Iar eu sînt jos şi fără nici o şansă.

Am început să deosebesc vrabia-tată de vrabia-mamă.

Tatăl e puţin mai mare. Mai voinic. Este cel care aduce hrană. Mama e mai delicată. Mai feminină! În primele şapte zile, vrabia-mamă nu s-a mişcat din cuib. Tatăl, neobosit, dispărea şi apărea după cinci-şase minute cu o insectă în cioc. Toţi cei cinci pui începeau să urle. Din cuib apăreau afară cinci ciocuri, enorme pentru puţinele zile de cînd văzuseră lumina zilei. Mama, calmă, nu ţinea seama de nimic. Mîncarea se împărţea la rînd. Mă uitam uimit cu cîtă precizie ştia că pui urmează la rînd. Uneori insecta adusă de capul familiei era mică de tot. Din porţia următoare mama rupea o bucăţică pe care o dădea celui ce fusese nenorocos la ospăţul anterior. Într-o zi am numărat de cîte ori vrăbioiul a sosit cu hrană. De o sută opt ori! De necrezut!

Exact după şase zile, am observat că numai patru ciocuri ies disperate cînd apare tatăl cu prada.

"Să fii foarte atent – îmi spune doctorul Crespi. Vei vedea ceva ce nu-ţi va veni să crezi. Unul dintre pui e bolnav."

Într-adevăr, unul dintre pui părea bolnav. Vrabia mamă ciripea mai des. Puiul se plîngea din ce în ce mai încet. A doua zi după masă, o văd pe vrabie că cercetează ceva pe fundul cuibului. Apare cu puiul mort în cioc şi-l aruncă jos.

Din nou începe gălăgia în cuibul de sus. Observ, de asemenea, cum în fiecare zi mama face curăţenie în cuib. Aruncă totul jos la noi în celulă. Dar nu ne pare rău. Curăţăm cu plăcere. Sus, acolo, sînt fiinţe libere, care nu trebuie împiedicate să-şi ducă viaţa lor normală.

Grija de pui se manifestă în continuare. Dar seara, cînd încetează cursele, tatăl n-a scăpat de griji. Soţia îşi cere dreptul la dragoste. Observ că vrăbiile sînt mari

amatoare de dragoste. O dată, de două ori, de trei ori. Își manifestă nemulțumirea scuturîndu-și toate penele, zburlindu-se. Tatăl este complet epuizat. Nu mai poate respira. De abia se tîrăște spre cuib. Consoarta este însă supărată. Îl ciocănește de cîteva ori cu ciocul, nervoasă.

Doctorul Crespi mă trage de mînecă.

"Ei? Ce părere ai?"

Într-adevăr, este interesant. Încep să înțeleg că viața ființelor pe pămînt este foarte asemănătoare. Oare or fi având și vrăbiile închisori? Și securitate? Și denunțători?

"Cred că mîine o să vezi ceva și mai interesant!"

Observația doctorului mă trezește din visare. Răspund automat.

"Da? Adică ce?"

"Mîine s-ar putea să vină amantul!"

Amantul? Specialistul ăsta în gingivită crede că are și umor? Mă uit la el să văd dacă vorbește serios.

"Da, da! Mîine s-ar putea să vină amantul. Fiecare vrabie își are un amant. Se pare că la vrăbii există o criză. Sînt prea puține femele!"

De a doua zi la prînz sînt cu ochii pe cuib. Tatăl lipsește din ce în ce mai mult timp. Probabil că nu se mai găsesc insecte prin apropiere.

Acum a intrat cu o insectă mare. Cu aripi uriașe. Apoi pleacă. Nu trec nici zece secunde și-l văd că apare din nou.

"Uite-l!" îmi spune șoptind doctorul Crespi. "Amantul!"

Mă uit surprins. Crezusem că-i tot tatăl. Îmi dau însă seama că-i alt vrăbioi. Parcă ceva mai mare. Și cu o mică pată maro pe coadă. Da. Era altul.

Doamna nu face multe fasoane. Dragostea începe sălbatic. Cu scîncete. Prin întreaga celulă trece un fior de

excitare. Mulţi zîmbesc amuzaţi. Dar nimeni nu face zgomot şi nici vreo mişcare bruscă. Nu vrem să-i deranjăm.

Apare în schimb tatăl.

O clipă, vrăbioiul se opreşte parcă uimit. Apoi, furios, azvîrle insecta jos în urletele disperate ale puilor. Se năpusteşte sălbatic peste intrus. Zboară fulgii prin celulă. Oamenii aplaudă. Amantul reuşeşte să fugă printre zăbrele, cu vrabia-tată după el. După vreo jumătate de minut, tatăl se reîntoarce. Fără insectă. Aşteptăm cu răsuflarea tăiată să vedem ce se întîmplă. Vrabia-doamnă începe să se scuture. Semn că ar fi amatoare de un pic de dragoste. Şeful familiei a uitat parcă de scandal. Plin de afecţiune, îşi face datoria. Parcă nimic nu s-ar fi întîmplat!

Doamne, întortochiate sînt căile Tale!

Capitolul 23

"Vom vedea soarele"

Vreau să muncesc!

Ei şi? Ei şi ce dacă vreau? Paznicii rîd de tine cînd ceri să vorbeşti cu comandantul.

"Luna de pe cer n-o vrei?"

Totuşi vreau să muncesc.

În cele trei celule sîntem peste optzeci de deţinuţi. Dintre noi, numai zece sînt condamnaţi la închisoare aşa-zis simplă. Restul sînt condamnaţi la muncă silnică.

Acum îmi dau seama că această "muncă silnică" este de fapt o salvare. Îţi trece mai uşor timpul. Aici, în Jilava, nervii îţi sînt distruşi zilnic.

Te scoli la 6 dimineaţa. Numeri minutele. Secundele. Faci fel de fel de socoteli. Coşi cu ace făcute din sîrmă. Nici azi nu înţeleg cum mîini îndemînatice şi lipsite de unelte au putut, acolo, în închisoarea Jilava, să execute cu fineţe gaura unui ac de cusut.

Coşi. Coşi de zor. Găuri prezente. Găuri viitoare. Găuri

imaginare. Desfaci un ciorap ca să ai aţă de cusut. Apoi îl ţeşi la loc. Fiindcă ai timp. Mult timp. Imens, îngrozitor de mult timp.

Cer să fiu trimis la muncă. Şi vecinul meu. Şi vecinul vecinului lui. Încep să simt că înnebunesc. Trebuie să fiu scos la muncă.

Deţinuţii vechi ne povestesc minuni. Cum e cînd munceşti. Cum ţi se dă o mîncare mai bună. Şi la anumite perioade, aşa, cam o lună la doi, trei ani, ţi se pun la dispoziţie şi cărţi de citit. Cultura cepei, sau istoria elefanţilor, sau istoria religiei. Sau diferite cărţulii politice tipărite cu zece ani înainte.

Dar ce importanţă au titlurile? Totul e să mai poţi ţine o carte în mînă. Mai ştiu oare să citesc?

Vreau să muncesc.

Un gardian a primit un ordin, sau poate a vrut să se distreze. A făcut o listă. Cine acceptă să meargă să lucreze în mine? Unul singur, doctorul Crespi, a spus că nu poate rezista la o muncă grea. În timpul anchetei a primit un picior în burtă şi a căpătat o hernie aproape deschisă. Dar e dispus să lucreze în mină la cabinetul medical. E gata să facă tratamente zece ore pe zi.

Cei vechi privesc cu neîncredere lista aceasta. Ceilalţi se agaţă cu speranţe deznădăjduite. Vom pleca la lucru. Sigur. Vom vedea soarele. Să ne bată puţin vîntul. Vom vedea flori, păsări, iarbă. Şi fluturi. Doar n-o să dormim în mină. Mai ieşim şi pe afară. Cei vechi sînt încă sceptici. Ei spun că de trei ani deţinuţii politici nu mai au voie să lucreze în mină. Aşa c-o fi o nouă stratagemă pentru a ne strecura un pic de speranţă în suflet. Pentru a ne calma.

Dar eu sînt convins că vom pleca la muncă.

Şi aşa a şi fost!

Într-o zi, prin mai sau iunie 1960, ne-au scos în curte. Un gardian aproape negru la față a aranjat o masă în fața noastră. A scos un dosar.

"Cine declară că nu poate face muncă grea?"

Au ieșit din rînd cîțiva. Unul avea hernie. Altul un picior mai scurt. Unul era suferind de inimă. Fiecare, cu mult regret, a explicat de ce nu va fi în stare să facă o muncă grea.

Paznicul i-a măsurat cu un ochi expert.

"Lasă că vă vindecați voi acolo!"

Toată dimineața ne-am schimbat uniformele de deținuți cu hainele civile. Noaptea, la ora 12, ne-am îmbarcat în camioane deschise și ne-am îndreptat spre o gară a orașului. După doi ani am văzut pentru prima oară stelele. Uitasem cum arată.

Ne-am dus la gara Obor. Dar pe o linie îndepărtată, unde nu ajungeau civilii. Ne-au urcat în vagoane speciale. Pentru prima dată am văzut vagoane-închisoare.

Dar cîte erau?

Pe prima linie am numărat repede. Erau optsprezece vagoane. Dar mai erau cel puțin patru-cinci linii.

Îmi vine rîndul. Urc în compartiment. Mă uit uimit. Compartimentul are 1,50 m lungime. Două rînduri de bănci, atît de apropiate una de alta, încît stăm cu picioarele băgate unele într-altele. Sîntem cinci deținuți. Al șaselea loc este un scaun... closet.

Călătorim așa. Mîncăm în timp ce un altul stă pe closet. De dormit nu puteam dormi.

Nu știm în ce direcție mergem. Nu există geam. Nu există zăbrele. Sus în tavan există niște găuri de aerisire, dar și acelea indirecte.

Călătorim toată noaptea.

Trenul opreşte rar prin gări. Dar nu auzim nimic. Probabil că sînt numai nişte halte militare.

S-a făcut ziuă. Vedem lumina zilei pe sub uşă. Ne e sete. Dar avem ghinion. Paznicul e prost dispus. Refuză să ne dea apă. Unul dintre deţinuţi, probabil cu o veche experienţă, bate cu piciorul în uşă şi începe să ameninţe că-l va reclama pe gardian comandantului. Îl privesc îngrozit.

Spre uimirea mea, scandalul a avut efect. Ni se aduce o cană cu apă. Cel care a făcut tot scandalul refuză să bea. Ne arată că are – prin ce minune, Doamne? – o ploscă cu apă de rezervă.

În timp ce noi ne potolim setea, îl văd pe el cum începe să examineze fereastra. Sau mai bine-zis locul ferestrei, astupat cu un capac ermetic.

"Cred că vă pierdeţi timpul!" îi atrag eu atenţia respectuos.

Se opreşte din cercetare şi se uită la mine dispreţuitor. Nu spune nimic. Apoi îşi continuă controlul.

Sîntem lîngă un peron. Se aud voci de oameni. Voci de femei. Am o senzaţie de beatitudine.

"Am găsit!"

Era vocea celui care controla fereastra.

Într-adevăr, găsise ceva. O crăpătură. Cum este posibilă o asemenea neglijenţă la securiştii ăştia?

"Dar ce, parcă ei bat cuiele? Muncitorii s-or fi gîndit şi la noi!"

Nici nu ştiu cine a vorbit. Deţinutul care mă privise dispreţuitor şi care descoperise miraculoasa crăpătură începu o altă operaţie. Scoase din sacul lui un blacheu. Îl băgă în partea de sus a crăpăturii şi apoi cu tocul ghetei îl forţă încet pînă intră complet.

Uit să mai respir. Se vede! Se vede afară! Se vede peronul.

Privim pe rînd. Fiecare cîte 30 de secunde.

Eu am fost planificat ultimul. Fiindcă n-avusesem încredere în marele descoperitor. Am tăcut. În fond, trebuia cineva să fie ultimul.

Şi acum eu. Emoţia mă sugrumă.

Văd o femeie bătrînă. Faţa îi e zbîrcită. Priveşte parcă îndurerată la vagon. Sau poate la amintirile ei. E îmbrăcată cu o rochie gri. Trec în goană... nişte tineri. Era şi o fată printre ei. Apare un hamal. E mic, vînjos. Trage un cărucior. Acum văd numai căruciorul. Trenul porneşte. Îmi apar o serie de linii, garduri, sîrme... parcă stîlpi. Din ce în ce mai neclar. Nu mai înţeleg prea mult. Dar îmi dau seama de un lucru.

Ce frumoasă este viaţa! Libertatea!

Capitolul 24

"Coborîţi, vă rog !"

Călătorim de trei zile.

Trenul s-a oprit. Auzim clipocitul apei. Desigur, este Dunărea. Pare-se, deci, că ne îndreptăm spre culesul stufului. Cei nou arestaţi povestesc că s-au înfiinţat cîteva fabrici pentru prelucrarea stufului.

Deţinuţii înapoiaţi din spitale au avut ocazia să stea de vorbă cu "politicii" aduşi acolo din întreaga ţară. Ei susţin că ar fi, în total, peste 450 000 de deţinuţi. La stuf, munca este epuizantă. Condiţiile de viaţă, oribile. Se doarme pe bacuri, mai rău ca în grajduri. Orice boală reprezintă o condamnare la moarte. O infimă parte dintre cei bolnavi sînt trimişi la spitale. Bineînţeles, la spitalele speciale, unde nimeni nu vede ce se întîmplă!

Totuşi, nu mă interesează decît partea roz a chestiunii. Voi lucra. În aer liber. În soare. În vînt.

"Pregătiţi-vă de coborîre!"

Strigătul gardianului, însoţit de obişnuita lovitură în uşă, îmi trezeşte noi senzaţii. Deci, vom coborî.

Îmi fac cu greutate bagajele. Adică îmi bag lucrurile în sacul de iută care cu ani înainte adăpostise zahăr importat din Cuba. Cel puţin aşa scria pe el. Orice mişcare îmi este însoţită de dureri în şale, în muşchi, în oase. Trei zile în poziţia asta chircită reprezintă de-a dreptul un chin chinezesc. Numai noutatea călătoriei mă face să uit de amorţeli, de dureri.

Coborîm.

Sîntem pe malul Dunării. Nu am nici o îndoială.

La zece metri de noi, un bac uriaş. În spate, încă trei la fel.

Sîntem obligaţi să coborîm, jos, în bac.

Nu mai văd decît cerul. Este senin. Soarele dogoreşte cu putere.

"Mergem la stuf?"

Arunc, aşa, o întrebare soldatului care ne păzea şi era aproape de mine. Mă priveşte absent, dar drept în ochi. Parcă nici n-a auzit întrebarea.

Dar din buze îmi răspunde: Nu!

Atunci unde sîntem duşi?

Cînd m-am dat jos din tren, erau patru bacuri unul lîngă altul.

Mă uit în jurul meu. Din activitatea de ziarist sportiv am căpătat capacitatea să apreciez mulţimea. Sîntem cinci-şase sute de oameni în bacul acesta. Deci, patru bacuri, cam două mii de deţinuţi.

Unde pot avea nevoie de patru mii de braţe de muncă?

Dacă aş fi ştiut cifra reală a deţinuţilor politici care

navigau la numai doi kilometri de noi, mirarea mea ar fi căpătat aspecte ridicole. Am aflat mai tîrziu că în aceeaşi zi pluteau pe Dunăre paisprezece bacuri, ducînd spre aceeaşi direcţie opt mii de deţinuţi politici.

Trec cinci-şase ore.

Căldura devine de nesuportat.

Azvîrl toate hainele de pe mine.

Bacul are pereţii de metal. Nu te poţi apropia de ei. Cerem mereu apă. Soldaţii care ne păzesc sînt şi ei lac de sudoare. Scot tot timpul apă din Dunăre cu găleata. Vrem să facem noi treaba asta. Sîntem refuzaţi. Să nu vedem ce se întîmplă în jurul nostru.

În sfîrşit, acostăm.

Ies din bac. Am impresia că sînt complet opărit.

Mă uit primprejur.

Este un cîmp pustiu. Un ponton primitiv. Cîţiva soldaţi din trupele de securitate păzesc ceva ce nu e clar.

Poate un depozit.

Poate pe noi.

Poate nimic.

Se văd şi pomi. Înverziţi. Sînt obişnuitele sălcii din jurul apelor.

Am traversat Dunărea spre vest. Dar parcă nu ne aflăm în Muntenia. S-ar putea să fie numai unul din zecile de braţe ale Dunării. S-ar putea să ne aflăm pe una din insulele aflate între nenumăratele braţe ale bătrînului fluviu.

Şi aşa era!

"Aveţi timp o jumătate de oră să vă odihniţi!"

Nici nu m-am mai uitat la cel ce ne anunţase hotărîrea aceasta. M-am trîntit pe jos. În plin praf. Sacul cu lucruri

sub cap. Jumătatea de oră s-ar putea să nu fie chiar o jumătate de oră. Mă uit la cei ce ne păzesc. Sînt cei puţin la fel de obosiţi ca noi. Încerc să aţipesc. Ştiu că pot dormi cu uşurinţă în orice poziţie şi în orice fel de loc. 10-15 minute de somn m-ar reface. Ce bine ar fi să pot dormi puţin.

Aţipesc!

Mă trezesc buimac. Ameţit. Strigătele gardienilor deveniseră sălbatice. Imediat... să ne încolonăm. Imediat... să fim gata de plecare. Unul de lîngă mine, îmi spune zîmbind:

"Ai noroc. Ai putut dormi!"

Dar cît timp! Nici el nu ştie. N-a văzut de patru ani cum arată un ceas. După soare, crede că am stat cel puţin o jumătate de oră.

"Care ştie unde ne aflăm?"

Nici unul.

Sînt şi deţinuţi mai vechi. Sînt închişi de patru-cinci ani. Dar nu cunosc locul. N-au auzit despre ce ar putea fi vorba.

Ne încolonăm.

Bagajele sînt puse într-o căruţă. Dar nu încap. Mai sînt aduse încă patru căruţe. Tot nu încap. Cei mai tineri sînt obligaţi să-şi care singuri lucrurile.

Un ofiţer ne ţine un discurs. Mai mult urlă, decît vorbeşte. Cine va ieşi din coloană, va fi împuşcat pe loc. Trebuie să mergem în rînduri de cîte zece. Trebuie să ne ţinem de braţ.

Îl ascultăm.

Pornim.

După zece minute, nu mai pot merge. Ne despărţim.

Înaintăm fiecare cum putem. Mai mult ne tîrîm. Ofiţerii strigă tot timpul. Cîinii, aceşti odioşi cîini-paznici, latră fioros.

Au trecut două ore. Mulţi nu mai pot merge. Sînt epuizaţi. Mă uit cu groază la ei. Ce vor păţi? Dar nu păţesc nimic. Se face o pauză. Deci, trebuie să ajungem cu toţii la locul fixat.

Unde se găseşte acest loc?

Brusc vegetaţia se schimbă. Sălciile dispar. Apar cîmpii întinse. În zare se observă un dig.

"Înseamnă că regiunile astea sînt inundate de apele Dunării. În special primăvara după topirea zăpezii. Şi toamna cînd încep ploile."

Vorbise un tînăr înalt, slab, negricios. Nu avea mai mult de 26-27 de ani.

"De unde tragi concluzia asta cu inundaţia?"

Era inginer agronom. Lucra de cinci ani în irigaţii. Şi tatăl lui tot inginer agronom era. Deci, avea probabil dreptate.

Spre seară, ajungem la un fel de cantonament părăsit. Un fel de cîmp de concentrare. Mai văzusem aşa ceva în timpul lui Antonescu, cînd fusesem la un lagăr unde erau trimişi evrei. Cantonamentul era înconjurat cu două garduri paralele, alcătuite din bare de fier şi sîrmă ghimpată. Avea o formă dreptunghiulară. În fiecare colţ, o turelă înaltă, cu un soldat înarmat cu puşcă mitralieră.

Ne oprim în faţa porţii.

Trebuie să ne aşezăm din nou în rînduri de cîte zece. Vom fi din nou număraţi.

Apare un ofiţer înalt şi gras. Are trese de căpitan.

"Nimeni nu mai scoate un cuvînt. Vă vorbeşte domnul

comandant!"

Îl examinez pe cel ce va fi comandantul nostru. Este gras și congestionat la față. Probabil că este un fidel prieten al butoaielor de vin. Se uită la noi vădit supărat. Este nervos. Ne privește cu dezgust. Are o voce răgușită.

"Vă aflați la Stoenești. Aici veți lucra. Aici veți avea mîncare bună. Dacă veți fi disciplinați și muncitori, vi se va scădea din pedeapsă."

Soarele era încă pe cer.

O rază puternică de speranță mi se strecoară în suflet.

Mă aflu pe drumul cel bun!

Capitolul 25

Drumul morţii I

Stoeneşti.

O hală imensă. Fără pereţi. Acoperişul din carton asfaltat. Jumătate din hală este neacoperită. Un inginer dintre noi formează o echipă şi începe să acopere partea cealaltă.

Closete nu există.

Nici baie. Nici bucătărie.

Nu înţeleg ce vor de la noi aici.

Dar apă? De unde putem lua apă? Unde sînt robinetele?

Nu există apă.

Un paznic formează o echipă de săpători. Se sapă o groapă în trepte. La doi metri adîncime se va găsi apă.

N-a minţit.

După trei ore de săpat, auzim strigăte.

"Apă... apă!"

Deci, ne aflăm la nivelul apelor Dunării. Sau poate sub

nivel. Apa are un gust îngrozitor. O combinație între amar, acru și miros de carne stricată. Dar e rece! Și e... apă!

Tînărul inginer agronom spune că e periculoasă această apă. Că s-ar putea să nu fie bine filtrată de straturile naturale, prea nisipoase, și atunci ar exista microorganisme dăunătoare. Ne-am putea îmbolnăvi. Nu-l ascult. Mi-e sete.

Cercetez peretele săpat. Pămînt roșu, gras, cam patruzeci de centimetri. Apoi lut treizeci de centimetri. Și apoi nisip. Sîntem pe un banc uriaș de nisip.

Unul dintre gardieni începe să facă o listă. Cine e bucătar? Frizer? Medic? Constructor? Electrician?

A doua zi ni se aduce mîncarea din alt loc. Apare spre prînz un car cu boi. În car, un butoi imens. Carul este condus de un deținut din alt loc. E îmbrăcat în haine vărgate. Noi sîntem încă în hainele noastre civile. Ponosite, dar... nevărgate. La poartă, preia carul unul dintre noi. Au avut timpul să schimbe două-trei cuvinte.

O știre mă înfioară.

Sîntem, de fapt, la Salcia.

Satul Stoenești nici nu există. Este un simplu lagăr de concentrare. Deținuții sînt aduși aici în perioada diferitelor munci temporare. Fiind mai aproape de locul de muncă, se economisesc orele drumurilor prea lungi.

Salcia este un nume cu rezonanță de groază.

Satul este vechi. Dar el a fost evacuat atunci cînd locul a fost preluat de Ministerul Securității.

Știam încă din libertate că aici există cîteva dintre cele mai îngrozitoare lagăre de exterminare politică. În 1952, Dunărea s-a revărsat puternic. Comandantul lagărului i-a obligat pe deținuți să monteze pereți de papură împletită și să sprijine cu corpurile lor năvala apei și a pămînturilor

împinse de forţe uriaşe. Cine a refuzat, a fost împuşcat pe loc.

Au fost împuşcate cîteva zeci de deţinuţi.

Cine a ascultat ordinul, a pierit sub valuri sau sub malurile prăbuşite.

Au murit atunci, într-o singură zi, aproape trei mii de deţinuţi politici.

Această insulă, unde se găseşte Salcia, se află situată pe un cot al Dunării, la circa patruzeci de kilometri de Galaţi. De la Galaţi, Dunărea o ia la dreapta şi în curînd prin vestita sa deltă se varsă în Marea Neagră.

.....

Sînt de trei luni la Stoeneşti.

Lucrez la construcţia unui dig. Toţi lucrăm la această construcţie.

Insula este rezervată agriculturii. Terenurile agricole, prezente şi viitoare, totalizează 80 000 de hectare. Un dig înalt de 22 de metri trebuie să apere partea distrusă anual de revărsarea Dunării. Digul este elipsoidal şi are o lungime totală de 27 de kilometri. Adică, va avea această lungime. Dacă noi vom fi cuminţi, muncitori şi nu vom cere prea multă mîncare, aşa cum ne-a atras atenţia la început comandantul. Deocamdată, s-a executat numai o mică parte din acest dig. După unele zvonuri, s-ar fi lucrat cu salariaţi. Unii afirmă că ar fi fost aduşi aici lipovenii, o populaţie din Delta Dunării. Lipovenii sînt cunoscuţi ca săpători extraordinari. Dar costul lucrului s-a ridicat la sume exorbitante.

Deci, s-a recurs la deţinuţii politici.

După prima săptămînă de lucru ni s-au comunicat normele pe care sîntem obligaţi să le îndeplinim.

Zilnic trebuie să săpăm şi să cărăm cu roaba 3,2 m^3

de pămînt.

Nu mi se pare o cifră exagerată. De altfel, n-am lucrat niciodată la săpatul pămîntului.

La faţa locului, la dig, problema capătă o altă înfăţişare.

Sîntem împărţiţi pe echipe de cîte şase. Ni se dau trei roabe şi trei lopeţi. Formăm subechipe de cîte doi. Unul sapă şi încarcă roaba, altul o cară. Deci, unul trebuie să sape 6,4 m^3, iar celălalt trebuie să le care. Pînă sus pe dig sînt cam 150 metri. Inginerii ne interzic să săpăm mai de aproape ca să nu slăbim baza digului.

Sîntem slabi şi neantrenaţi. Cu greu putem realiza 1 m^3 din douăsprezece roabe cărate. Drumul este din pămînt. Urcuşul pe dig este chinuitor. Deci, cel de la roabă trebuie să facă vreo şaptezeci şi cinci de drumuri. Distanţa totală este aproximativ 22 de kilometri. Jumătate cu roaba plină, jumătate cu roaba goală. Mă întreb dacă un om ar putea face drumul ăsta zilnic cu o roabă goală.

Cînd calculez toate aceste date mă apucă rîsul.

Cu greu aş putea face un sfert.

Prima pedeapsă. Primim mai puţină mîncare.

Tot nu putem îndeplini normele.

Comandantul se plimbă furios de la echipă la echipă. Ne ameninţă.Spumegă. Normele trebuie îndeplinite.

Bineînţeles, nici un rezultat.

Următoarele hotărîri. Cine nu-şi va îndeplini normele, va fi bătut seara în colonie.

Greu de crezut!

O să bată două mii de oameni? Şi apoi ştim sigur că nu au voie să bată deţinuţi care lucrează. Să ni se dea mai bine de mîncare, ca să putem lucra. Mîncarea este mai proastă şi mai insuficientă decît în închisoare.

A doua zi comandantul repetă amenințarea. Cine nu-și va îndeplini norma va fi bătut.

Seara, comandantul se ținu de cuvînt.

Erau patruzeci de brigăzi cu cîte cincizeci de oameni. Comandantul a ales, la întîmplare, cîte doi din fiecare brigadă.

Primii bătuți au fost cei doi frați Leibovici. Au fost dezbrăcați la piele, s-a pus un cearceaf ud peste ei. Apoi au fost bătuți cu vîna de bou.

Pînă la 3 dimineața s-a zguduit colonia de gemetele celor schingiuiți.

Capitolul 26

Ploile–noroiul

Prima mare nenorocire: ploile.

Aveam de mers de la colonie pînă la locul de muncă aproape opt kilometri. Două ore. Cel puţin.

Spre toamnă, au început ploile. Dimineaţa ploua mărunt. În mai puţin de jumătate de oră, eram complet ud. Nu era, totuşi, lucrul cel mai grav.

Drumul era din lut. Lutul ţi se lipea de bocanci. Fiecare gheată căpăta cîteva kilograme în plus. La fiecare zece metri trebuia să-ţi cureţi noroiul. Şi apoi totul se repeta. Parcă fără sfîrşit.

Din cauza ploii, căratul cu roaba devenea imposibil.

Trebuia ca unul să împingă roaba, iar altul s-o tragă cu o sîrmă. Deseori, amîndoi cădeau epuizaţi. Atunci gardienii ne obligau să cărăm pămînt cu targa. De fapt, nu pămînt, ci noroi.

Ne rugam cerului să plouă cu găleata. Era ordin ca în caz de ploaie puternică să întrerupem lucrul şi să ne

adăpostim. Sub pomi, sub roabe, sub ce puteam.
Dacă ploua mai încet, trebuia să reîncepem lucrul.
Pentru gardieni, niciodată ploaia nu cădea prea tare.
Pentru noi, niciodată prea încet.
Ne culcam uzi. Ne sculam umezi.
Cînd ploua, ne rugam să apară soarele.
Mai bine să muncim, decît să stăm așa uzi.
Cînd apărea soarele, parcă am fi vrut să plouă.
Mai bine să ne ude ploaia, decît să ne sufoce munca.

Capitolul 27

Imposibil?

Norma tot nu se putea face!

Gardienii ne-au împărţit în echipe de cîte patru. Unul să sape şi să încarce roabele. Trei să care. Cel de la săpat trebuia să sape şi să încarce 12,80 m^3.

Imposibil.

Imposibil?

Nu există. Vom lucra în cămăşi. Era frig. Vîntul bătea tăios printre sălcii.

"Aşa n-o să mai puturoşiţi. Veţi munci ca să vă încălziţi."

Gardienii umblau printre noi şi-i băteau pe cei care îşi puneau un pulover sau tunica. Trebuie făcută norma. Trebuia lucrat în cămaşă. La aproape 0 grade Celsius.

Imposibil.

Imposibil?

Am fost anunţaţi că vom fi bătuţi la tălpi.

Adică seara te lua un gardian. După paisprezece ore

de muncă grea. Te întindea pe o masă. Îţi fixa picioarele printre zăbrelele unui scaun, astfel încît numai tălpile să iasă pe partea cealaltă. Te legau bine. Gardienii erau conştiincioşi la treburi din astea.

Apoi te biciuiau la tălpi.

Undeva, peste ocean, într-o mare citadelă, într-o mare şi impozantă clădire, reprezentanţii naţiunilor mari şi ai naţiunilor mici continuau să discute despre sfintele drepturi ale omului.

Capitolul 28

"O porţie dublă pentru domnul!"

Şi totuşi un pic de efect începe să se simtă.

Sîntem mai antrenaţi. Muncim mai organizat. Rezultatele se văd. Se sapă mai mult. Cad bolnavi şi mai mulţi. Gardienii se felicită.

Pe noi ne chinuie foamea. Mulţi, foarte mulţi, se opresc din lucru în momentul în care ochiul pazniculuí nu mai este atent. Comandantul nu este încă mulţumit. Vrea să muncim mai mult. Şi mai mult.

Şi atunci se introduce o nouă organizare.

Sîntem împărţiţi pe brigăzi. O brigadă are teoretic cincizeci de deţinuţi. Dar zilnic patru-cinci rămîn bolnavi în colonie. Fiecare are un şef numit de comandant. Bineînţeles, dintre deţinuţi.

Şeful este scutit de muncă.

Cei care muncesc primesc la prînz o porţie de

mîncare, două sute de grame de mămăligă şi o sută de grame de pîine.

Şeful primeşte două porţii de mîncare. Şi două sute de grame de pîine.

Şeful avea grijă să ţipe toată ziua la noi. Să muncim.

Să muncim, că altfel seara face o listă cu cei pe care el îi propune comandantului să fie bătuţi.

Să muncim, că el nu vrea să-şi piardă poziţia.

Să muncim, că lui îi e foame şi nu poate trăi cu o singură porţie de mîncare.

Mulţi nu primeau această funcţie. Preferau să meargă la muncile cele mai grele.

Medicul Ion Popa n-a preferat. A acceptat să fie brigadier. Cînd noi eram epuizaţi, el ne striga că sîntem puturoşi. De zeci de ori a propus comandantului să bată pe deţinuţii din brigada lui.

Foştii lui colegi de facultate îl ocoleau. Făceau parte dintr-un grup de proaspeţi absolvenţi ai Facultăţii de Medicină din Bucureşti şi Cluj. Fuseseră toţi arestaţi în anul 1958 şi nu avuseseră timp să facă practică în calitate de medic nici măcar o zi. Trecuseră de atunci aproape doi ani. Se uitau toţi îngroziţi la Ion Popa. Cum putea să facă aşa ceva? Un deţinut politic. Un medic! Deci un om care trebuie să înţeleagă mai bine suferinţele semenului său!

Îl cunosc pe Ion din închisoarea Uranus din Bucureşti. Fusese arestat cu cîtva timp înaintea mea. Era căsătorit de opt luni. Avea de făcut o condamnare de cinci ani. Acuzaţia? Citise "Mein Kampf".

Într-o zi se întîlneşte cu un coleg.

"Ioane, am o carte formidabilă!"

Ion Popa se gîndea la altceva. Precizarea veni pe

șoptite.

"Mein Kampf!"

Ochii îi deveniră strălucitori. Cartea era interzisă. Deci, cu atît mai interesantă. "Mein Kampf" s-a plimbat prin mai multe mîini.

Apoi, au fost toți arestați.

Martorul acuzării fu chiar colegul respectiv. El era în serviciul securității ca agent provocator. Și în perioada aceea, la mai puțin de un an de la revoluția din Ungaria, trebuia băgată spaima și în Facultatea de Medicină. Nu conta pentru nimeni dacă sînt azvîrliți în închisoare niște nevinovați. Nu erau primii. Probabil că nu aveau să fie nici ultimii.

În celula din Uranus ne-am jurat unul altuia că primul care va scăpa va merge la familia celuilalt.

La Stoenești refuzam să înțeleg comportarea lui. Seara stăteam uneori de vorbă.

"Ioane, nu ți se pare că strigi cam prea tare?"

Rîdea. Zicea că are simțul umorului. Ridica din umeri.

"Dar Căpitanu strigă și mai tare. Îl auzi peste trei dealuri cum țipă la băieți!"

Avea dreptate. Exista un brigadier Ion Căpitanu, care urla toată ziua de te apuca groaza. Dar țipa numai la cei care munceau. Se apropia de tine și începea să țipe:

"Puturosule! Ce stai? Te trimit diseară să fii bătut!"

Gardienii erau mulțumiți. Știau că Ion Căpitanu era un individ energic. Știau că acest brigadier era toată ziua cu gura pe oameni.

Dar nu știau un mic amănunt. Înainte de a începe să-ți facă scandal, Ion Căpitanu îți făcea semn cu ochiul și apoi țipa uitîndu-se la pomul de lîngă tine sau la o lopată

rezemată de o roabă. Niciodată Ion Căpitanu n-a trimis un om să fie bătut.

"E acelaşi lucru, Ioane?"

Cădea pe gînduri.

"Mi-e groază că n-o să scap de aici. Mi-e o foame cumplită!"

Capitolul 29

"Claudius cel Bătrîn"

Unul dintre cei mai înţelepţi miniştri romani a fost Claudius cel Bătrîn. A trăit prin secolul al doilea înainte de Cristos. Era recunoscut pentru cunoştinţele lui în agricultură. De altfel, sub conducerea sa, agricultura Imperiului Roman a atins culmi extraordinare. Claudius cel Bătrîn a iniţiat organizarea serelor şi a făcut planurile unor întinse reţele de irigare.

Ministrul roman a iubit însă şi pana.

A scris multe volume, majoritatea fiind în legătură cu specialitatea sa. Despre agricultură a scris trei volume cu acelaşi titlu: De agricultura!

Numai unul singur a rămas pînă în zilele noastre. Este volumul al doilea, care se ocupă de unelte.

Claudius cel Bătrîn, înţeleptul ministru roman, consideră drept unelte şi sclavii! Sclavii, pentru acest demnitar roman, erau nişte simple unelte!

Care sînt sfaturile experimentatului ministru al

Imperiului Roman?

Sclavii trebuie împărţiţi pe brigăzi a cîte o sută. Trebuie să le dea mîncare numai atît cît să poată munci. La terminarea muncii să fie deci epuizaţi. Şi atunci să fie obligaţi să bea un pahar de oţet. Astfel nu vor putea fugi.

La fiecare brigadă trebuie să existe cîte un şef. Ales tot dintre sclavi, şeful va primi mîncare pe săturate. Şeful nu va munci. El trebuie să-i îndemne pe ceilalţi să muncească. Eventual să-i şi biciuie dacă e nevoie. Îi va îndemna, pentru că altfel ştie că-şi va pierde poziţia. Îi va biciui, îi va înjura, le va scoate sufletul.

Cartea aceasta a lui Claudius cel Bătrîn am citit-o cu cîţiva ani înainte de a fi arestat.

Într-una din duminicile lunii decembrie din anul 1960, am povestit-o deţinuţilor din dormitorul nr. 1 din Stoeneşti.

N-a fost nimănui prea greu să-şi dea seama de sclavia în care trăieşte.

Doar era viaţa noastră de zi cu zi.

Luni dimineaţa am fost chemat la comandant.

"Pentru povestea ta de ieri vei sta şase zile în lanţuri. Marş afară!"

Am stat şase zile, nu în lanţuri, ci într-o închisoare care exista în cadrul închisorii noastre. Era de fapt o cameră cu două ferestre, dar fără geamuri.

Afară erau –10 grade.

Mi-au degerat patru degete de la picioare.

Unul dintre cei care mă ascultaseră n-a putut rezista tentaţiei.

Doar, orice denunţ era răsplătit cu o farfurie de mîncare!

Capitolul 30

"Amariei avea dreptate"

Sînt bolnav.

Am o mîncărime îngrozitoare pe spate, pe pulpele picioarelor şi pe braţe. Desigur, o eczemă.

Sînt speriat.

Nu există nici măcar o aspirină. De unde s-ar putea găsi un medicament complicat pentru o maladie, probabil, şi mai complicată?

Nu suflu un cuvînt.

Am auzit de unul care şi-a fracturat o mînă. A fost trimis la un spital special pentru deţinuţi politici. I s-a pus mîna în ghips. Dar s-a molipsit de hepatită de la un alt bolnav. A murit curînd după aceea.

N-aş vrea să am aceeaşi soartă.

De altfel, nu se grăbeşte nimeni să te trimită la spital. Mă întreb dacă există cu adevărat asemenea spitale şi dacă nu cumva totul nu este decît o simplă poveste.

Mîncărimea devine de nesuportat. Nu pot dormi. Poate

mai mult din cauza fricii.

Trebuie să vorbesc cu un medic. Îmi iau inima în dinţi. Am mai mulţi prieteni medici. Amariei, un tînăr scund din Cluj, mi se pare cel mai de încredere.

"Ce ai?"

Îi explic. Îi descriu durerile.

"Măi băiete, trebuie să şi văd. Aşa... după descrierea ta, nu înţeleg mare lucru."

Dar unde să mă dezbrac? Dacă vede cineva se poate afla că sînt bolnav şi, Doamne fereşte, mă mută Dumnezeu ştie unde. Cădem de acord ca a doua zi dimineaţă să mergem împreună la closet. Acolo îmi voi scoate cămaşa pentru ca să mă poată examina.

A doua zi am aşteptat cu inima ticăind verdictul doctorului.

Amariei termină examinarea.

"De cînd nu te-ai spălat?"

Îl privesc, neînţelegîndu-i întrebarea.

"N-ai auzit bine? De cînd nu te-ai spălat?"

Glumeşte? Ce? El nu-i în aceeaşi situaţie? Îi răspund puţin supărat:

"Păi... de cînd nu te-ai spălat şi tu. Sîntem în ianuarie. Nu ni s-a dat săpun din septembrie. Deci, patru luni bune!"

Se uită la mine tăcut. Poate chiar plictisit.

"Nu fi îngrijorat."

O piatră uriaşă mi se ridică de pe suflet.

"Ai o simplă eczema din cauza jegului. Şi alţii sînt murdari. Dar tu ai probabil o piele mai sensibilă. Munceşti, transpiri. Rufe curate n-avem. Praf în schimb din belşug. Încearcă să faci rost de săpun şi apă caldă. Îţi va trece în două-trei săptămîni."

Îl privesc neîncrezător. Și totuși plin de speranță. Nu-mi fac, însă, nici o iluzie. Săpun și apă caldă? Mai ușor cîștigi la loterie fără să joci!

"Se poate agrava?"

Nu. Nu se poate agrava. A văzut oameni care au rezistat și un an cu asemenea eczeme. De fapt, nu sînt eczeme, ci numai niște iritări ale pielii. Porii sînt astupați.

Dar dacă tînărul medic din Cluj se înșeală?

Tînărul medic din Cluj nu s-a înșelat.

În martie, cînd mi s-a dat prima oară după șapte luni săpun și apă caldă, s-a întîmplat o adevărată minune. După primul duș m-am simțit alt om. După al doilea, cea mai mare parte din eczemă dispăruse.

Amariei avea dreptate. Un om poate trăi și un an fără săpun și apă caldă!

Capitolul 31

Profesorul Sîrbu

Munca merge ceva mai bine. Aşa zic gardienii. Aşa zice comandantul.

Probabil că aşa o fi.

De aceea, ni s-a aprobat să ne odihnim toată duminica. Pînă acum aveam pauză numai duminică după-amiază. Am lucrat şi în ziua de Anul Nou. Îmi cos ciorapii şi diversele găuri din haine. Mii de şoareci mici cît o jucărie roiesc în jurul nostru. Ne rod saltelele, păturile, hainele.

Sper ca frigul să-i izgonească. Căutăm pe drum pisici. Am adus şi eu una în lagăr. Stă şi miaună la mine cînd îmi mănînc bucata de mămăligă. Se linge pe mustăţi. Pare înfometată. La şoareci se uită cu indiferenţă. Ce fel de pisică o fi asta, Doamne?

Cîţiva organizează pentru duminică după-amiază conferinţe. Stăm între paturi şi şuşotim, fiindcă ni s-a atras atenţia că nu avem voie să ţinem discuţii colective. Noi le

ţinem însă, în special datorită scriitorului Sîrbu, Dezideriu Sîrbu. Autor de piese de teatru, cronicar literar, Ion Dezideriu Sîrbu este şi profesor de filosofie. Piesa lui "Căţelul" a reprezentat un spectacol de mare succes la Teatrul Tineretului din Bucureşti. Tema piesei era o aluzie prea transparentă. Cică fiecare dulău are pe lîngă el un căţel care se gudură şi latră plin de admiraţie. Şi atunci concluzia este că în ogradă nu se poate face nici un pas înainte. Cronicile dramatice şi literare i-au adus un mare prestigiu profesorului Sîrbu. Dar şi un an de închisoare. Un conducător al Uniunii Scriitorilor din vremea aceea s-a considerat jignit. Acuzaţii s-au găsit.

"Am fost, deci, vinovat de criticarea partidului în timp ce îmi prăjeam trei chiftele!" povestea zîmbind profesorul Sîrbu. Ce minciună! Mie nici nu-mi plac chiftelele!" adăuga el, încruntat.

A fost condamnat la un an închisoare, în primăvara anului 1957. Cu trei zile înainte de data eliberării, s-a deschis uşa celulei. Apăru un gardian cu o hîrtie în mînă.

"Deţinutul Dezideriu Sîrbu!"

Sîrbu se ridică.

"Probabil că mă anunţă să mă pregătesc de eliberare", se gîndi el.

"Eu sînt!"

Gardianul nici nu se uită la el.

"Ţi s-a ridicat condamnarea de la un an, la şapte ani închisoare".

.....

Încerc să mă împrietenesc cu acest Sîrbu. În jurul lui se adunaseră cele mai valoroase minţi din colonie. Discutau probleme delicate. Conflicte religioase, caracterul naţional al Ardealului, dezvoltarea teatrului

românesc, zbuciumul scriitorului. Fiecare duminică reprezenta, astfel, un regal sufletesc. Nu luam parte la discuţii. Îi simţeam pe aceşti tineri intelectuali români profund jigniţi în sentimentul lor naţional de ceea ce se petrecea atunci în ţară. Eram sigur că nu se bucurau de prezenţa mea şi că ar fi preferat să nu vin. Antisemitismul era într-o mare efervescenţă în toată ţara şi nici un fel de explicaţie logică nu servea la nimic.

Eu aveam însă nevoie să fiu lîngă ei. Şi apoi tinerii intelectuali români din colonia Stoenești făceau parte dintr-o generaţie evoluată. Cînd i-am cunoscut mai bine, i-am apreciat pentru spiritul lor deosebit, pentru mentalitatea lor evoluată, pentru conştiinţa lor puternică.

Profesorul Sîrbu era îndrumătorul lor.

"Mă gîndesc cu multă durere la tatăl meu", îmi spune Sîrbu într-o zi. Eu am 46 de ani. El are 71. A muncit toată viaţa în minele din Petroşani. A făcut economii sălbatice ca şi eu şi fratele meu să putem învăţa. Şi să-l ajutăm la bătrîneţe!"

Sîrbu avea ochii plini de lacrimi.

Încerc să-l consolez.

"Pînă ieşi din închisoare, îl va ajuta cu siguranţă fratele dumitale!"

Mă priveşte absent.

"Fratele meu a emigrat în Brazilia. De doi ani este închis, din cauză că a activat pentru partidul comunist. Eu sînt închis, fiind acuzat că am activat împotriva partidului..."

Capitolul 32

"Ave Maria!"

Trei tineri, mai mult copii decît tineri, făceau armata.

Titi, Tudor şi Fredi.

În 1958, avea fiecare 19 ani.

Fredi terminase liceul comercial la Constanţa. Nu avea tată. Cînd intraseră ruşii în România, în 1944, familia lui cunoscu prima tragedie. Erau de origine germană. Cu trei sute de ani înainte un strămoş de-al lor din Saxonia venise în aceste locuri. Ei nici nu mai ştiau limba germană. Dar asta n-a contat.

Într-o noapte, l-au luat pe tatăl lui. L-au deportat în Siberia. Fredi era convins că tatăl lui nu mai este în viaţă.

Tudor era strungar în Craiova. Tatăl lui era tot strungar.

Titi absolvise liceul teoretic din Craiova.

Făceau armata la aceeaşi unitate.

Seara, ca să le mai treacă timpul, jucau cărţi.

Odată Fredi le-a spus:

"Vreţi să ascultaţi o muzică grozavă?"

Bineînţeles că voiau.

Fredi a început să cotrobăiască la radio. În sfîrşit, a găsit ce căuta. Era postul german Deutsche Welle. Transmitea Ave Maria.

Au ascultat emoţionaţi. Şi ceilalţi care erau de faţă. În seara aceea au renunţat să mai joace.

Fredi a fost condamnat la şapte ani închisoare.

Titi la cinci ani.

Tudor a fost cel mai norocos. S-a ţinut seama că este de origine muncitorească. A fost condamnat numai la trei ani închisoare şi îi făcea ca strungar în atelierul mecanic de la Stoeneşti.

Capitolul 33

"Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta

Primul a fost un ţăran din Oltenia. Un om, aşa, la v 50 de ani.

L-am văzut de cîteva ori că iese la rapo comandantului.

Am întrebat şi eu pe alţii. Eram curios.

"Ce tot vrea omul ăsta?"

Mare lucru nu voia. Suferea de diabet. Îl ruga comandant să-l pună la munci uşoare. Să facă curat, spele closete, să spele rufele soldaţilor. Adică o munc colonie. Fiindcă se simte des rău. Fiind în colonie, se putea tîrî pînă în patul lui să se odihnească.

"Ai prea mult zahăr?" îl întrebă comandantul.

Săteanul nostru îi răspunse afirmativ. Şi-i adăugă to povestea lui. Comandantul era însă grăbit.

"Lasă că te vindeci. Nu te poţi plînge că noi îţi dăm

mănînci zahăr."

De data aceasta, comandantul nu minţea deloc. Gardienii din jurul lui începură să rîdă.

Apoi veni întîmplarea pe care nu vreau s-o uit. De altfel, nici nu pot.

Lucrez la un cot al digului. Trebuie să scot pămîntul din niște gropi adînci de cel puţin doi metri. Trudesc să-mi fac scări. Voi avea toată ziua de ieşit şi de intrat de atîtea ori, încît nu există nici o altă posibilitate. Este necesar să pot ieşi fără nici un fel de efort. Îmi sap şi în perete o mică grotă. Dacă va ploua să am unde să mă adăpostesc. E un loc bun şi împotriva soarelui care nu-i cu nimic mai blînd decît ploaia. Iar din cauza gropii, paznicii mă puteau vedea cu greu.

Aveam de făcut un lucru special.

În ziua aceea, inginerul care conducea lucrul ne-a atras atenţia că nu-l interesează cantitatea, ci numai calitatea. În anul anterior, inundaţiile au spart cotul digului şi acum trebuie construită o căptuşeală puternică. De trei zile lucrăm în acelaşi punct.

Sîntem într-o sîmbătă.

Gardienii par plictisiţi. Paza în cîmp este destul de obositoare şi pentru ei.

Se întîmplă o minune. Se aude fluieratul care marchează sfîrşitul zilei de muncă. Trebuia să lucrăm unsprezece ore pe zi. Dar nu trecuseră nici zece. Mă minunam de bunăvoinţa acestor oameni cu suflet de cîine. Mai tîrziu, am aflat adevărul. Aveau o serată dansantă.

De fapt, aceasta a fost cauza întregii nenorociri.

Înainte de a pleca de la locul de lucru, eram număraţi. Şi înainte de a intra în colonie. Lipsa unuia ar fi fost deci

semnalată la o diferență de maximum două ore.

La plecare, socoteala ieșise perfect!

La sosirea în colonie, lipsea unul!

Faptul nu era considerat niciodată prea grav. Gardienii noștri stăteau prost cu aritmetica. În fiecare zi greșeau numărătoarea. Uneori reieșea că sînt zece-cincisprezece mai mulți deținuți. Alteori lipseau cîțiva.

Deodată unul din brigadieri strigă:

"Mie îmi lipsește!"

Un nou control! Lipsea țăranul care se plîngea că suferă de zahăr. Brigadierul nu înțelegea ce se întîmplase. În momentul plecării de la locul de muncă era prezent. Să i se fi făcut rău pe drum? Să fi căzut fără să-l observe nimeni? Să fi fugit?

Patru deținuți și doi soldați s-au înapoiat în fugă la cotul digului. Într-o groapă zăcea omul nostru, gemînd. Îi era rău. Cei patru deținuți îl luară pe sus. Pe drum mai dădu o mînă de ajutor și unul dintre soldați.

Cînd ajunseră la colonie, îl luară în primire gardienii. Cu pumni, lovituri de picioare, palme. Bolnavul căzu inconștient la pămînt. De altfel, și așa nu putea sta în picioare.

Se făcu noapte. Se pare că serata se dusese dracului.

Sărmanul țăran bolnav fu legat cu lanțuri la mîini și la picioare, deși nu-și revenise în simțiri. Îl tîrîră într-o cameră. Îl stropiră cu apă. Apoi îl bătură sălbatic.

Pe la miezul nopții, omul își dădu sufletul.

Dimineață, la ora 6, cînd plecam la muncă, am văzut cu surprindere un fapt bizar. Cei doi medici ieșeau cu noi ca simpli săpători la dig. Mai erau și alți medici care lucrau de mult la munci fizice grele. Numai în brigada în care

eram eu erau încă nouă. La cabinetul medical erau însă doi medici, deţinuţi bineînţeles, aleşi de mult. Ei aveau o excelentă experienţă specifică. Ceva se întîmplase!

Într-adevăr, ceva s-a întîmplat! Gardienii ceruseră medicilor să semneze un certificat de deces din cauza diabetului. Sau un deces din cauza unui atac de inimă. Sau de insolaţie. Sau de ce maladie vor ei. Cei doi medici au refuzat. Au rezistat celor mai fioroase ameninţări. Dimineaţa au fost trimişi la cea mai grea muncă, la săpături pentru dig.

Sînt apoi chemaţi alţi medici. Li se promite că semnînd actul de deces primesc invidiatul post de medic al coloniei. Deci, feriţi de muncă grea, de ploaie, de ninsoare. Mîncare cît vor dori. Nimeni n-a acceptat!

A doua zi se fac preparativele de înmormîntare.

Din lădiţe de marmeladă se construieşte un coşciug. Gardianul care supraveghează pe cei ce fac coşciugul dă un ordin ciudat.

"Aici, în dreptul burţii, faceţi o gaură în capac!"

Oamenii îşi făcură cruce. N-auziseră în viaţa lor de aşa ceva. Dar executară ordinul.

În colonie este adusă o căruţă. Privesc înfiorat toată operaţia. Coşciugul este suit în căruţă. Un deţinut se suie pe capră şi conduce căruţa pînă la poartă. Alţi doi merg pe jos cu lopeţi în mînă. Sînt cei care vor săpa groapa.

Căruţa iese pe poartă. Mă apropii. Un gardian vine şi face semn celui de pe capră să oprească. Caii, cuminţi, se opresc.

Apare un alt gardian.

Are în mînă un cuţit enorm. Cred că avea o jumătate de metru. Mă lipesc de gard să văd ce se întîmplă.

Gardianul, plin de bună dispoziție, caută gaura din capacul coșciugului. Apoi, cu o icnire, bagă cuțitul în coșciug pînă iese pe partea cealaltă.

Stau cu degetele încleștate de sîrma gardului. Gardianul îmi vede privirea îngrozită.

" Ce vrei, bă? Trebuie să controlăm! Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta!"

Capitolul 34

"Ceea ce știu este că sînt din nou burlac!"

Într-o seară, cînd ne-am înapoiat de la lucru, văd că în curte a apărut o gheretă. Fusese construită în timpul zilei, de către doi dintre tîmplarii noștri.

"Ce-i cu asta?"

Nici ei nu știau. Primiseră scînduri noi. Nu văzuseră așa ceva de ani de zile. Mîine trebuie să termine ușa, ferestrele, o masă și două scaune.

"Ce minune s-o fi întîmplat?"

Discutam între noi.

În primul rînd, învinse optimismul.

Vine, deci, cineva din București. Să ancheteze. Să se refacă procesele absurde.

Sau poate e vorba de o amnistie?

Cei vechi dădeau din cap neîncrezători.

Amnistie? La deținuți politici?

De doisprezece ani nu s-a auzit de așa ceva.

A doua zi, ghereta era complet gata. Avea și geamuri. Fu

vopsită. Apoi ușa fu încuiată cu un lacăt mare.

Trecură opt zile. Ghereta devenise un decor obișnuit în curtea lagărului. Nu-i mai dădeam atenție.

Într-o sîmbătă, înainte de a intra în colonie, se apropie de noi un sergent. O figură necunoscută. Avea în mînă niște hîrtii.

"Cine își va auzi numele să se prezinte imediat la grefă!"

Grefă? La noi? Sergentul ăsta vorbește serios?

Vorbea serios! Chiar foarte serios!

Citi vreo douăzeci de nume.

Era și unul din echipa mea. Un medic, Cornel Dobrogeanu.

"Cornele! Poate pleci acasă?"

Îl invidiam. În fond, nu-i exclusă o veste bună. Era și timpul. Fie o amnistie individuală. Fie o revizuire a procesului. Să-ți permită măcar să aduci doi-trei martori pentru a demonstra țesătura de minciuni din jurul tău. Cornel stătea în închisoare de doi ani. Pentru nimic. Oare nu ajunge?

Desigur că da! Cu vîrf și îndesat!

Intrăm în colonie.

Ce o fi înțeles sergentul prin "grefă"?

Privesc în jurul meu în curte.

Totuși, ce o fi înțeles sergentul prin"grefă"?

Aha! Ghereta purta o firmă mare: GREFA! Înăuntru, un ofițer stătea în fața unui maldăr de hîrtii.

Încerc să mă apropii. Imposibil. Toți voiau să vadă ce se întîmplă.

Cei strigați la poartă se încolonară în fața gheretei. Era, însă, un vacarm asurzitor. Eram sute. Fiecare își dădea cu părerea.

"Este amnistie. Sigur."

Îmi muşcam buzele. Eu nu eram pe lista celor douăzeci.

"Este amnistie. Sigur. Nu vezi cum este aranjată lista? Zece muncitori, opt ţărani, doi intelectuali. Ca întotdeauna. E clar!"

Da. Mi se părea şi mie clar.

Gardienii dădeau semne de enervare. Ofiţerul dinăuntru părea şi el supărat. Nimeni nu putea intra în gheretă din cauza dezordinii.

Un gardian ţipă.

"Bandiţilor! Dacă în două minute rămîn aici şi alţii în afara celor chemaţi, toată lumea nu mai capătă astăzi mîncare!"

Îl cred pe cuvînt. Nu numai eu, ci şi ceilalţi. S-a mai întîmplat treaba asta o dată. N-am putut dormi toată noaptea de foame. Mă retrag la vreo cincizeci de metri de gheretă. Apoi mă plictisesc. Oboseala învinge curiozitatea. Mă duc în patul meu. O să-mi povestească Cornel despre ce este vorba.

Trece un timp.

Se apropie unul dintre gardieni. Îl cunoşteam mai bine. Era un om cu care mai puteai schimba un cuvînt din cînd în cînd.

"Domnule gardian, domnule gardian, crezi că este vorba de o amnistie?"

Simt că mă priveşte ca pe un nebun.

"Vorbeşti prostii!"

Tăcu. Apoi se uită direct în ochii mei.

"Şi chiar dacă ar fi aşa, tot nu ţi-aş spune!"

Nu ştiu ce să cred.

Chiar vis-à-vis de mine se înapoiază unul care fusese chemat. Era un muncitor textil. Nici nu ştiu cum îl cheamă. Omul nu scoase un cuvînt. Se întinse pe pat. E alb la faţă. Cîţiva vin la patul lui şi încep să şuşotească.

Despre ce-o fi vorba?

Mai trece o oră. Vine și Cornel Dobrogeanu, medicul, care lucra cu mine la dig. Parcă e negru la față. Are privirea împietrită.

"Cornele, e grav?"

Se așază lîngă mine. Își trece mîna peste gură. Înghite în sec. Zîmbește cu amărăciune.

"Nu știu încă! Ceea ce știu însă e că sînt din nou burlac."

Nu înțeleg. Apoi înțeleg.

"Soția ta... a divorțat?"

Da. Divorțase. Soția lui era inginer geolog la un institut de cercetări din București. Se căsătoriseră în timp ce erau amîndoi studenți.

"Și ceilalți?"

Toți erau în aceeași situație. Douăzeci de divorțuri. Veniseră hotărîrile definitive ale tribunalului. Fiecare a fost chemat numai ca să semneze că a fost încunoștiințat. Atît.

"Cum asta? Fără să fii chemat și tu la proces? Fără să poți spune nimic? Fără să poți combate argumentele soției?"

Argumentul era însă unul singur: condamnarea politică. Decizia se dădea în douăzeci și patru de ore.

Timp de o lună, zilnic, a fost aglomerație în fața gheretei de lemn. Sute de deținuți intrau să semneze hîrtiuța aceea mică, tipărită!

"Parcă ți se duce ultimul colac de salvare. Ultima speranță."

Unii plîngeau.

Unii se încruntau.

Unii zîmbeau. Amar.

Noaptea, toți oftau.

Nu reușesc să înțeleg cum așa, deodată, sute de femei,

tinere sau în vîrstă, divorţează.

Mai tîrziu, am înţeles.

Dacă lucrau, erau chemate la organizaţia de partid.

"Tovarăşă, dacă mai vrei să lucrezi între noi, trebuie să divorţezi."

Unde îşi va mai găsi de lucru? Cu ce va cumpăra de mîncare copiilor?

Dacă îşi căuta de lucru, nici nu voiau să audă de ea, cînd aflau că este măritată cu un deţinut politic.

Dacă era studentă, nu mai era primită la examene, pînă nu prezenta actul de divorţ.

Dacă era pensionară, nu-şi mai primea pensia.

Capitolul 35

Iată pentru ce muncim noi!

Plecăm la Salcia.

Mă scol, ca de obicei, pe la 4 dimineaţa. Dar nu mai plecăm la lucru.

Vom fi mutaţi de la Stoeneşti la Salcia.

Din cei două mii, vor pleca numai opt sute. Printre aceştia şi eu. Ceilalţi rămîn. Sau pleacă spre o direcţie necunoscută.

Sîntem gata.

Plecăm.

Mergem de peste o oră. Trecem pe lîngă o parte necunoscută a digului. Apar terenuri agricole imense. Sînt cultivate cu grijă.

Scopul apare clar. Începe muncile agricole. E nevoie de multe braţe de muncă. Mai ales de braţe gratuite.

Şi iată Salcia.

Îmi face o impresie bună. Cabanele în care vom dormi sînt construite din cărămidă. Se vede şi o hală cu cazane. Deci, am şi unde face baie.

În jurul coloniei se văd silozuri uriaşe.

Intrăm.

Văd unii cunoscuţi din închisorile Uranus, Malmaison şi Jilava.

"Cine e comandantul?"

Căpitanul Nica. Un nume vestit. Este de peste zece ani comandant de lagăre politice. Nu mă simt la îndemînă. Cine ştie ce surprize mă mai aşteaptă.

Şi totuşi, Salcia este mai bine organizată. Ai dreptul să te speli cu apă caldă o dată pe săptămînă. Comandantul s-a lăsat convins de unul din deţinuţi, chirurgul Alexandru Trifan. Acceptă să se construiască un mic spital. Pune însă o condiţie: să nu i se ceară nici un fel de materiale de construcţie. Acest Trifan se dovedeşte un diavol. Îi convinge pe deţinuţi ca, după cele unsprezece ore de muncă, să mai muncească cîte două ore şi pentru spital. Cărămizile se fac în curtea închisorii. Din pămînt, bine frămîntat, ars în cuptoare construite tot de noi. Duminica, în loc să ne odihnim, lucrăm pentru spital. În cele din urmă, avem un spital cu douăzeci şi cinci de paturi. Medicamente nu sînt. Instrumentele de chirurgie le-au făcut băieţii de la atelierul mecanic. Cu timpul, a apărut şi ceva cloroform. Pacienţii cei mai frecvenţi sînt însă paznicii şi familiile lor. Au ocazia să se trateze pe gratis. Dar chirurgul Trifan este şi un mare cerşetor. Aşa apare aţă chirurgicală, ceva penicilină, cîteva seringi. Furunculele se taie fără anestezie. Prezenţa spitalului, chiar aşa la nivel medieval cum era, îmi dă totuşi o impresie de siguranţă.

Într-o zi, este adus în mare grabă un marinar. Era în stare de inconştienţă. Îl cercetez cu atenţie. Este străin. Blond. Pielea foarte deschisă. Uniforma necunoscută.

L-au dus pe braţe în spital. Direct în aşa-zisa sală de

operație.

Chirurgul Trifan are probabil o experiență extraordinară. În această insulă nu există un spital pentru civili. Nici măcar o simplă policlinică. Dacă se îmbolnăvește cineva, trebuie dus cu un tractor la o distanță de treizeci de kilometri și apoi trecut cu o barcă peste brațul Dunării, la o localitate care se numea Piatra. Trifan ar fi putut refuza să-i trateze pe civili. Argumente se găsesc cu nemiluita. Nu există aparat radioscopic. Nu există aparat radiografic. N-are nici măcar un aparat ca lumea pentru transfuzii. Stabilirea grupelor de sînge se face cu mijloace primitive. Poate să argumenteze că un tratament greșit la un civil l-ar fi putut aduce o condamnare suplimentară.

Dar chirurgului Trifan nici nu-i trece așa ceva prin cap.

Nu refuză pe nimeni.

Marinarul are o încurcătură de intestine. Trifan constată asta din palpare și din înfățișarea generală a bolnavului. Îl operează. Este nevoit să-i scoată și o parte din intestin. Operația reușește.

Dar ce caută un marinar german pe această insulă pustie?

Insula nu era, însă, chiar atît de pustie pe cît părea la prima vedere. Lagăre de deținuți politici se găseau la fiecare șase-șapte kilometri. Se cultivă suprafețe uriașe cu sfeclă de zahăr, verze, roșii, porumb, grîu sau cereale furajere. Există un număr uriaș de creșcătorii de porci, de vaci și de păsări. Tot aici este o fabrică de conserve, la care muncesc nouă sute de deținuți. La fiecare zece kilometri, este construit un bazin de pești. Crapii ating zece kilograme.

Există pe insula noastră și un mic port. Chiar în fața coloniei Salcia.

La acest port acostează numai bacuri care urmează să

plece spre Germania răsăriteană. Se încarcă într-o viteză uriașă cereale, sfeclă de zahăr, conserve, vite, porci, păsări. Fără nici o socoteală. Fără nici un calcul. Fără nici un fel de înregistrare. Fără nici un fel de hîrtie.

Iată pentru ce munceam noi!

Capitolul 36

"Hai, că o să închid ochii!"

27 septembrie 1961.

Se împlinesc trei ani.

Trei ani de cînd am fost arestat.

Trei ani de cînd am schimbat ultimul cuvînt cu familia mea. De cînd i-am văzut.

De atunci nu mai ştiu dacă ei trăiesc.

De atunci ei nu mai ştiu dacă eu trăiesc.

De trei ani n-am voie să scriu un rînd acasă. Nici ei nu au voie să-mi scrie.

Dacă unul dintre noi moare, familia nu este înştiinţată. Înştiinţarea vine de abia la data la care deţinutul trebuia eliberat. Un vecin de pat, ţăran din Ardeal, îmi povestea odată că tatăl lui a murit în închisoare în 1949, la numai trei luni după ce fusese arestat şi condamnat la şase ani închisoare. În 1955, a venit acasă o scrisoare oficială. Fără nici o explicaţie li se comunică un fapt divers. "Deţinutul decedase în timpul executării pedepsei!"

Cînd?

De ce?

Unde fusese înmormîntat?

Nu aveai dreptul să ştii. Chiar dacă era soţul tău. Chiar dacă era fiul tău. Chiar dacă era tatăl tău.

De fapt, aflai în cele din urmă. Întotdeauna trecea timpul şi ieşea cineva din închisoare şi-ţi povestea ce se întîmplase. Doar nimeni nu murea de bătrîneţe în închisorile politice.

Dar morţii cu morţii şi viii cu viii.

Vreau să scriu acasă. Să primesc o veste de acasă.

De trei luni ni s-a anunţat o dispoziţie diabolică. Cine va face norma zilnic timp de o lună va primi o carte poştală!

Va putea scrie că este sănătos!

Va putea scrie că are dreptul să primească un pachet de cinci kilograme cu alimente!

Tentaţia este mare. Un vis ce părea cîndva un simplu vis. Au trecut, totuşi, trei luni. Nimeni n-a reuşit să îndeplinească norma.

Totul este o simplă poveste. Nu mai cred în poveşti.

Comandantul are, însă, o veche experienţă. Ne adună în curte.

"Deşi n-aţi lucrat cum trebuie... hai, totuşi, să-i răsplătesc pe cei mai muncitori."

Alege la întîmplare treizeci de deţinuţi.

Le dă cîte o carte poştală şi cîte un creion. Să scrie acasă că sînt bine şi că au dreptul să primească un pachet.

Lîngă mine, un mecanic din Craiova, care stătea de opt ani în închisoare, exclamă:

"Păcăleală! E numai păcăleală! De cînd sînt în

închisoare, deținuții politici n-au dreptul să scrie. N-au dreptul să primească pachete cu alimente. N-au dreptul să existe, ci numai să respire și să robotească. Vor numai să ne înnebunească. Vor să muncim ca proștii pînă ne vom da sufletul. E o simplă păcăleală!"

Dar n-a fost așa!

După trei săptămîni, au sosit primele pachete. Am văzut șuncă, brînză, zahăr. Prima oară după trei ani. Cînd au apărut primele țigări, au fost scene de nebunie. De ani de zile oamenii fumau numai chiștoace. Cînd îl zăreau pe drum plonjau ca la football, cinci-șase unul peste celălalt. Unii strîngeau aceste chiștoace și le comercializau. Pentru patru chiștoace, primeai supa celui care nu putea rezista. Pentru opt chiștoace, îți dădea și bucățica de pîine. Oamenii preferau chinurile foamei decît ale lipsei de tutun!

Dar cum să fac să obțin și eu o carte poștală? Am încercat imediat să lucrez într-o zi fără să mă opresc. Seara, n-am mai fost în stare să mă înapoiez la colonie. Și nu făcusem nici două treimi din cît ni se cerea să facem. Digul e departe. Pămîntul e greu. E umed. Imposibil. Trebuie să renunț.

Îmi vine o idee.

Îi chem pe cei trei cu care m-am împrietenit. Profesorul Sîrbu și arhitecții Nae Rădulescu și George Vîsîi.

Le expun planul meu.

"Dar dacă vom fi prinși?"

Ridic din umeri. Preluăm riscul cu toții, preluăm avantajele cu toții. Rîdem.

"Ei?"

Sînt de acord.

Tragem la sorți. O dată în viață sînt norocos. Cîștig eu. În ordine, vor urma profesorul Sîrbu, Vîsîi și Rădulescu.

A doua zi, seara, cînd sergentul îmi măsoară groapa mă privește mirat.

"Bravo, băi! Ai reușit să faci norma!"

Tac. Privesc... așa... neclar.

"Da, domnule sergent. Dar sînt complet epuizat. Nu cred să mai reușesc o dată treaba asta."

Sergentul nu-mi răspunde. Se învîrtește în jurul gropii. O mai măsoară o dată. Se miră din nou. Cu degetul arătător se scarpină sub cozorocul șepcii. Mă privește, făcînd ochii mici. Apoi capătă o privire șireată.

"O să faci și mîine norma?"

Ce o fi în capul lui? Îi răspund cu un ton respectuos:

"Voi încerca. Dar nu cred, domnule sergent. Sînt mort de oboseală."

Se mai învîrtește o dată în jurul gropii.

"Măi... tu ai fost ziarist, nu?"

"Da. Am fost ziarist."

"Deci, ești un băiat șmecher?"

Complimentul este extrem de jignitor. Nu răspund nimic.

"Fă pe dracu' în patru și fă și mîine norma. Fă-o toată luna. Hai... că o să închid ochii!"

Îngheț. Oare a priceput?

Nici azi nu știu.

Mi-a șuierat printre dinți că ei e interesat să fac norma. Ca să arate celorlalți că totuși e posibil de făcut. Ca să-i arate comandantului că știe să organizeze treaba.

"Hai, că o să închid ochii!"

Iar?

Ce a vrut să înțeleagă cu asta? A fost oare numai o vorbă aruncată la întîmplare? Sau pricepuse că Sîrbu, Rădulescu și Visîi săpau și cărau pentru mine cînd

gardienii nu erau atenți? Deci, înțelesese combinația noastră?

La sfîrșitul lunii, am primit o carte poștală. După zece zile primesc și pachetul cu alimente și țigări. Cele patru sute de țigări le-au împărțit Sîrbu, Vîsîi și Rădulescu. Alimentele le-am împărțit toți. Ambalajul l-am păstrat eu. Privindu-l, vedeam casa mea. Strada mea. Soția. Prietenii. Viața mea liberă.

Uit de cei trei ani de închisoare.

Luna următoare e rîndul profesorului Sîrbu.

Capitolul 37

"Pentru asta am devenit eu ofiţer?"

Este ora 5 dimineaţa.

O dimineaţă mohorîtă de toamnă.

Şi plouă. Mărunt. Dezolant. Fără încetare.

Sper să nu ne scoată astăzi la lucru. Degeaba. Ne încolonăm. Şi plecăm.

Va fi un drum greu. Avem de făcut zece kilometri pînă la locul unde lucrăm. Merg abătut. Ploaia începe să-mi pătrundă prin haine.

Sînt la marginea coloanei. La doi metri de mine, un tînăr locotenent. Este venit recent. Este noul şef al pazei. Pare şi el abătut. Este greu să fii altfel sub ploaia asta.

Îl cercetez din ochi pe noul ofiţer. Mă priveşte şi el. Îmi zîmbeşte prietenos. Îi răspund. E foarte tînăr. Dacă are maximum douăzeci de ani. Hainele par acum scoase din vitrină.

A trecut o oră de cînd am plecat din colonie. Tînărul locotenent continuă să meargă lîngă mine.

"Domnule locotenent!"

Ridică mirat capul. Se apropie de mine.

"Da..."

În momentul acesta o apucăm pe un drum din lut. De abia îmi tîrîi picioarele. Noroiul mi se lipește de bocanci.

"E greu, nu, domnule locotenent?"

Îmi răspunde afirmativ. Continui:

"Cred... că... pentru dumneata e și mai greu. Eu cel puțin sînt în închisoare. Am fost obligat să vin aici. În timp ce dumneata ai venit de bună voie..."

Nu-mi răspunde. Își mușcă puțin buzele. Mergem înainte. Apoi, brusc se apropie de mine.

"De bună voie?... Hm... De bună voie? Sînt cizmar. Eram maistru într-o fabrică din București. Mi-au cerut să intru în securitate. Mi-au spus că imediat cum semnez angajamentul, îmi dau gradul de locotenent și mă trimit să învăț. Iar după aceea mă voi ocupa de centrul de pielărie al armatei. Am semnat!"

Se oprește. Își mușcă din nou buzele. Are o figură deprimată.

"A doua zi m-au trimis aici. Să vă păzesc pe voi. Să țip la voi să munciți. Pentru asta am devenit eu ofițer?"

Capitolul 38

Copiii din Răstoaca

Astăzi voi lucra cu o brigadă de ţărani. M-a anunţat dimineaţa un sergent. Zece dintre noi vom înlocui zece ţărani bolnavi. Vom lucra tot la dig.

Mi-e indiferent. Ce importanţă are locul unde voi lucra? Sau cu cine? Totuşi, hotărîrea mă surprinde. Întotdeauna echipele de lucru erau alcătuite fie numai din ţărani sau muncitori, fie numai din intelectuali. Era o dispoziţie care se respecta cu sfinţenie în închisorile politice, încă cu mulţi ani în urmă.

Ce s-o fi întîmplat astăzi?

Începem lucrul.

Muncesc împreună cu un tînăr.

Paznicul ţipă ca un disperat. Parcă este o fiară.

Tînărul îmi spune zîmbind:

"Lasă-l să ţipe. Nu te speria. Nu-i place cum muncim, să vină el să lucreze... animalul!"

Vocea i se schimbase brusc. Îl privesc cu interes. Are o figură de fetiţă. Nici barba n-a început să-i crească. Nu vrea să lucreze. Dar nu stă. Zgîrie pămîntul. Pleacă... şi dacă te uiţi bine roaba este aproape goală. La jumătatea drumului paznicul ţipă la el. Să se înapoieze şi să-şi umple roaba. Tînărul meu nu răspunde. Se înapoiază. Mai aruncă două-trei lopeţi de pămînt în roabă. Din nou pleacă. Din nou ţipete.

Cînd se întoarce, îi fac semn că vreau să-i vorbesc.

"Măi băiete, ce dracu', vrei ca seara să te schingiuiască brutele astea?"

Strînge din buze. Capătă o figură încăpăţînată.

"Ei şi?"

Sfaturile pe care i le pregătisem nu-şi mai aveau rostul.

"Totuşi, nu-i păcat de tine?"

Răspunsul fu plin de violenţă.

"În primul rînd e păcat să muncim pentru bandiţii care ne-au aruncat în închisoare tot satul!"

.....

Povestea a început în primăvara anului 1958.

În nord-estul Munteniei, aproape de oraşul Galaţi, era un sat, Răstoaca. Ţăranii, gospodari renumiţi în împrejurimi, ajunseseră invidiaţi de toată lumea. Aveau o şcoală bună. Electricitate. Cunoşteau tehnica irigaţiilor. Pămînturile lor dădeau rod bun. Vitele lor erau îngrijite, vacile dădeau lapte de calitate. Nici unul dintre ei nu avea mai mult de patru-cinci hectare. Conform legii oficiale, puteau să-şi continue munca în mod individual.

Tot timpul mişunau trimişii organizaţiei de partid din Constanţa. Insistau să se formeze o gospodărie agricolă colectivă. Insistau ca toţi să-şi cedeze de bună voie puţinul lor pămînt. Să renunţe la vite. Cică numai aşa va fi

în viitor belşug.

Dar fiecare de aici ştia cîtă sărăcie era în regiunile unde gospodăriile ţărăneşti fuseseră colectivizate. De aceea, nu se putea sta de vorbă cu ţăranii din Răstoaca.

Şi într-o zi s-a hotărît folosirea forţei.

În primul rînd, au venit chiar activiştii de partid regionali. Conduşi de un trimis al Comitetului Central. S-a renunţat imediat la argumente convingătoare.

"Cine nu semnează în 24 de ore că intră de bunăvoie în gospodăria colectivă, va fi arestat!"

Oamenii s-au încruntat. Ţăranul român devine furios în faţa ameninţărilor. Uneori chiar îşi pierde tradiţionala sa cumpătare.

Şi n-a iscălit nimeni!

A doua zi a sosit o maşină a securităţii. S-au dat jos şase ofiţeri. Au invitat la întîmplare un ţăran la sediul miliţiei. I-au cerut să iscălească. Omul a refuzat. L-au bătut la sînge. Apoi l-au legat şi l-au dus din sat.

După-amiază, maşina securităţii a apărut din nou.

Aproape se înserase.

Au oprit în faţa primăriei. Cei şase ofiţeri s-au dat jos din maşină. Erau aceiaşi care îl schingiuiseră dimineaţa pe nenorocitul de sătean.

S-au îndreptat veseli spre intrare.

Dar n-au mai avut timp să-şi dea seama ce se întîmplă!

Au fost înconjuraţi de zeci de ţărani cu feţele ameninţătoare. Maşina, o limuzină neagră cu perdele la ferestre, a fost răsturnată. Un ţăran a lovit cu un drug rezervorul. Prin spărturi a început să se scurgă benzina. Ca sîngele dintr-o rană. Încet, dar permanent. Un chibrit aprins şi, în momentul următor, satul a fost luminat aşa cum nu fusese niciodată.

Unul dintre cei șase ofițeri a mai apucat să strige:

"Va fi vai de mama voastră!"

A doua zi, o armată cu trese albastre se îndrepta spre satul Răstoaca. Cu tancuri și mitraliere.

Au fost morți mulți printre țărani. Dar și dintre trupele de securitate.

Apoi satul a fost călcat în lung și-n lat de tancuri.

Bărbații puși de-o parte. Chiar și cei bătrîni. Femeile de asemenea. Un alt grup a fost alcătuit de copii între 14 și 17 ani.

Toți, dar absolut toți, au fost condamnați. Între 15 și 25 de ani închisoare. De muncă silnică.

La proces au fost aduși țărani din toate regiunile României, unde nu voiau încă să intre în gospodăriile colective.

Capitolul 39

"Din nou zarist? Pentru nimic în lume!"

E 7 seara. Stau întins în pat. Singur, cu amintiri, cu gînduri, cu visuri.

Intră în dormitor unul dintre sergenţi. Se apropie de mine.

"Te cheamă comandantul!"

Nu sînt deloc încîntat. Iar vreo încurcătură, iar vreun necaz. Ce dracu' s-o mai fi întîmplat? Aici am învăţat că în viaţă ţi se pot întîmpla întotdeauna necazuri şi mai mari.

Biroul comandantului se află în partea cealaltă a coloniei. Merg alături de sergent. Tac. Nu pun nici o întrebare. Rareori în ocazii de astea sergenţii îţi spun despre ce este vorba. Totuşi încerc.

"S-a întîmplat ceva grav?"

Îmi face semn din cap că nu. Mă mai înviorez. Or fi iar ceva discuţii despre muncă, despre metode mai bune, despre producţie mai mare.

Comandantul este mai amabil ca oricînd. Îmi oferă un

scaun. Simt că mi se face teamă. Vrea să-mi ceară cine știe ce. De obicei, cînd doreau să-i spionezi pe ceilalți, erau extrem de drăguți. Probabil că n-am făcut o figură prea entuziasmată. Îl observ pe comandant că se încruntă.

"Ai fost ziarist înainte, nu?"

Am învățat în acești ani ai închisorii că este foarte folositor să nu răspunzi precis la nici un fel de întrebare. Am dat din cap, așa, oblic. De fapt, răspunsul este inutil. Dosarul meu este pe masă, deschis.

"Uite despre ce este vorba. Treaba nu merge. Nu vreți să munciți. Nu înțelegeți că trebuie să faceți norma!"

Am grijă să nu se reflecte pe față plictiseala din mine. Iar cu munca? Iar cu norma? Tac. Comandantul pare satisfăcut de comportarea mea.

"Vrem să organizăm o gazetă de perete. Să-i înfierăm pe cei leneși! Să-i lăudăm pe cei harnici! Să-i demascăm pe cei dușmănoși!"

Nu spun un cuvînt. Simt o bucată de gheață că mi se scurge pe șira spinării. Mă ridic și încep să mă retrag.

"Să trăiți, domnule comandant!"

Comandantul nu spune nici un cuvînt. Apoi îmi ordonă:

"Mîine nu ieși la muncă. Faci prima gazetă!"

"Să trăiți, domnule comandant!"

Nu dorm toată noaptea.

Gazetă de perete?

Este un sistem odios și în întreprinderi. În libertate. Fiecare se ferește de ea. Și de cei care lucrau pentru ea. Să-ți reclami fratele de suferință că nu lucrează cu entuziasm. Unde? În închisoare?

Nu spun nimic colegilor. Mă încolonez cu toată lumea. La poartă comandantul mă observă.

"Ia stai puţin! Nu ţi-am dat ordin să rămîi în colonie?"

Stau la distanţă. Ştiu că pericolul e mare.

"Domnule comandant, nu sînt nimerit pentru treaba asta. Din cauza ziaristicii am intrat în închisoare. Nu mai vreau să aud de ea."

Comandantul face un pas înainte. De obicei, urmează cel puţin o pereche zdravănă de palme. Pe faţă îi apare o furie nestăpînită. Dacă scap numai cu palmele sînt norocos.

"Sergent!"

Vocea comandantului tremură de nervi.

"Sergent, pe banditul ăsta îl pui la cele mai grele munci!"

"Am înţeles, să trăiţi!"

Nu-mi vine să cred. Am scăpat neatins. Pornesc împreună cu toată lumea. Să mi se dea cel mai greu lucru? Este un fel de a vorbi aiurea. Lucrez la dig, la săpat pămînt de sub apă, la cărat noroi cu roaba. Mai greu nu există.

Mărşăluim spre locul de lucru.

Sergentul se apropie de mine.

"De ce ai fost prost? Scăpai de muncă. Scăpai de ploaie. Aşa te-a luat şi comandantul la ochi. Era o joacă pentru tine. Doar ai fost ziarist!"

N-am răspuns nimic. Să fiu din nou ziarist? Aici, în închisoare? Pentru nimic în lume!

Capitolul 40

"Munci ușoare"

Sînt bolnav.

Am o ulceraţie la buza inferioară. Nu pot mînca şi sînt slăbit. Nu mai pot lucra la dig. Mă anunţă un sergent că am fost distribuit la munci ușoare.

La plivit sfeclă. Pare simplu. Trebuie să las cîte un fir de sfeclă la fiecare douăzeci de centimetri. Pentru ca rădăcina viitoare de sfeclă să se poată dezvolta. Munca nu poate fi grea. Dar timp de şase ore dimineaţa şi cinci ore după-amiaza trebuie să stai aplecat peste brazdă.

Cînd se dă încetarea pentru masă, la prînz, nu mă mai pot îndrepta. Rămîn într-un unghi de 90 de grade. Mă apucă rîsul.

În timp ce mănînc, vine sergentul la mine. Îl cheamă Negoiţă. N-am avut niciodată de-a face cu el. Sergentul Negoiţă, un blond cu nasul coroiaţ şi cu vocea răguşită, păzeşte deţinuţii care ies la munci agricole. Se apropie de mine.

"Bă... dobitocule. Ţi-am controlat brazda. N-ai învăţat că trebuie să laşi numai un fir la fiecare douăzeci de centimetri? În trei locuri am găsit pe brazda ta două fire. Ăsta-i sabotaj. Dacă te prind şi după-amiază cu măgării d-astea, te năucesc. Ai înţeles?"

"Am înţeles, să trăiţi, domnule sergent!"

Îmi piere pofta de mîncare.

După-amiază, sergentul Negoiţă în spatele meu.

Lucrez tîrîndu-mă pe pămînt. Nu mai pot sta în picioare aplecat. Nu mai am forţă.

Trece o oră.

"Heii..."

Urletul sergentului mă face să mă uit la el.

"Ia vino încoace, dobitocule!"

Era clar. De mine era vorba.

Mă apropii de el.

"Ai lăsat aici două fire!"

Mă uit. Da, erau două fire. Blestematele. Încerc să le scot. Dar sergentul îmi trage un picior care mă azvîrle la doi metri.

"Firul ăsta să-l smulgi cu gura!"

Mă fac că n-aud gluma. Mă doare şi spatele. Dar mă aplec din nou să smulg blestematul de fir.

"Tu n-auzi ce ţi-am spus?"

N-am timp să-i răspund. Mă loveşte cu cizma în piept. Cad jos. Mai am timp să mă gîndesc... ce uşoară este munca grea de la dig.

Apoi îmi pierd cunoştinţa.

Capitolul 41

"Rara avis!"

Mă simt din ce în ce mai slăbit.

Buza îmi sîngerează permanent. Cei de la bucătărie mi-au dat puţin untdelemn. Într-adevăr, mă doare mai puţin, dar nu se vede nici un fel de semn de vindecare. Doctorul Amariei zice că nu-i nimic grav. Cică ar fi din cauza vîntului, din cauza soarelui. Şi, de asemenea, din cauza unei lipse de vitamine. Îmi spune că dacă aş avea o vaselină cu sulfamidă şi ceva polivitamine, în două zile totul ar fi în regulă. Rîdem amîndoi. Luna de pe cer n-o vrem?

Totuşi, mi-e din ce în ce mai rău.

Nu mai pot mînca. Îmi sorb cu greutate şi supa. Îmi acopăr însă buza inferioară cu batista. Nu pot suporta nimic. Nici cald, nici rece.

Trec două săptămîni. Încep să arăt oribil. Nu ştiu ce să fac. Întreb în dreapta, în stînga. Fiecare ridică din umeri. Cer sfatul unui deţinut bătrîn. E de nouă ani în închisoare.

Omul se uită la mine.

"Eu cred că exagerezi. Poate nu-i așa de grav!"

Ce ușor e să tragi douăzeci și cinci de bice pe spinarea celuilalt!

"Crede-mă că-i foarte greu. Nu mai pot munci. Nu mai pot mînca. Simt că slăbesc pe zi ce trece. Uite, vine iarna. Frigul. Vîntul. Nu știu ce să fac..."

Omul ridică din umeri.

"Nu sînt doctor..." murmură el uitîndu-se, cred, cu milă, la mine. "Dar ce pot face eu...?"

Într-adevăr, ce ar fi putut face acest om, care era de nouă ani în închisoare? Ce ar fi putut face pentru mine?

Mai trec două zile.

E seară. Stau întins în pat.

Deodată se așază lîngă mine bătrînul cu care stătusem de vorbă.

"Vreau să-ţi spun ceva."

Îmi vorbește timp de zece minute. Mă uit cu groază la el. E nebun? Cum e posibil așa ceva? Cum i-a venit în minte o aiureală de genul ăsta?

"Pui o serie de întrebări absurde. Odată ce am venit la tine, înseamnă că se poate realiza!"

Mă uit la el și nu-mi vine să cred. Să existe un ofiţer de securitate care să facă asemenea combinaţii?

"Nu le face de astăzi. Ne ajută de ani de zile!"

Tac. Încă nu știu despre ce este vorba. Am înţeles numai că unul dintre ofiţeri este de acord să meargă acasă să-mi aducă medicamente și chiar o scrisoare din partea soţiei. Ba chiar ar fi de acord să ducă o scrisoare de la mine.

"Aţi mai lucrat cu acest om?"

Da! Mai lucrasel Era cinstit! Făcea tot ce omenește era

posibil să facă! Dar treaba asta costă 2 000 de lei!

"Crezi că soția dumitale o să aibă să-i dea 2 000 de lei?"

Nu-i o sumă mică. Dar nici una imensă. Va găsi un loc unde să se împrumute.

Sînt de-a dreptul amețit. Un ofițer de securitate să meargă acasă la un deținut politic? Dacă e prins, capătă cel puțin douăzeci de ani de închisoare. Și sigur intră la apă și soția mea. Ce voi păți eu... să nu mai vorbim! Dar am altă soluție? N-am!

"Cine-i omul?"

Bătrînul deținut se uită o clipă la mine. Apoi îmi dă o hîrtie și o bucată de creion.

"Pînă seara să fie gata scrisoarea."

Va fi gata într-o jumătate de oră.

"Dar cine-i omul?"

Îmi spune.

Simt că am amețeli. Mă doare capul. Imposibil. Unul dintre zbirii coloniei. Imposibil!

Și totuși, a fost posibil.

Într-o săptămînă, am avut o pungă cu medicamente. Și vaselină. Și polivitamine. Și niște auromicină în pastile. Și o scrisoare. Și o fotografie.

Ascund totul cu grijă. Nici cei care lucrează aiături de mine nu trebuie să afle. Numai doctorului Amariei îi spun că am medicamentele. Nu mă întreabă cum le-am căpătat. Încep tratamentul.

După trei zile sînt alt om.

Capitolul 42

Martorii lui Yehova...

Trebuie să mărturisesc cu umilinţă că înainte de închisoare nu am auzit de aceşti "Martori ai lui Yehova".

I-am întîlnit pe yehovişti pentru prima dată la Stoeneşti.

Scandalul a izbucnit în prima zi de muncă. Ceilalţi spuneau de ei: "Sînt pur şi simplu nebuni. Ai auzit ce pretind? Cer comandantului să le dea alimentele regulamentare şi să-şi gătească singuri. Refuză să mănînce ce e gătit de alţii. Şi nu numai atît! Au anunţat că nu vor lucra sîmbăta. Pentru nimic în lume. Dar sînt gata să lucreze duminica."

Un frizer mi-a relatat aceste informaţii, însoţite de multe alte amănunte.

Am zîmbit şi n-am dat prea multă importanţă întregii istorii. Doar cunoşteam prea bine metodele securităţii.

Într-o sîmbătă, ne-am înapoiat în colonie zdrobiţi de oboseală. Intrăm în dormitoare. Mă întind puţin. Mă dureau toate încheieturile. Deodată, aud urletele

sergentului.

"Toată lumea, drepți! Afară! Încolonarea!"

Ce dracu' se întîmplase? Nimeni nu știa. Ne încolonăm. Apare comandantul. Aveam frică toți de el. Era un sadic. Violent... brutal...

Era înfuriat în ultimul hal.

Începe să țipe... Nu înțelegeam decît cuvinte separate.

Pe scurt. Martorii lui Yehova refuzaseră să lucreze. Fiindcă-i sîmbătă! Dar ce-și imaginează banditii ăștia? Cred ei că regulamentul trebuie modificat pentru nebuniile lor? Buun... nu vor să mănînce mîncare gătită la bucătărie! El, comandantul, s-a dovedit înțelegător. A acceptat. Dar cu munca? O să vadă ei ce o să pățească. Fiindcă au refuzat astăzi să lucreze, fiecare este condamnat la douăzeci de bice. Douăzeci de bice la talpă!

Toată noaptea nu am putut dormi din cauza gemetelor celor bătuți.

A doua zi, duminică, abia puteau merge.

Am stat de vorbă cu unul dintre ei. Țăran din regiunea Craiovei.

"Nu-i păcat? Să te lași torturat de ei..."

Omul mă privi cu bunătate. Nu m-a repezit și nici nu mi-a spus că nu ar fi cazul să mă amestec unde nu îmi fierbe oala.

"Situația nu este așa cum o crezi dumneata. Mai sînt și alții care au suferit pentru credința lor..."

N-am prea înțeles ce vrea să spună. Avea ochi inteligenți și se exprima frumos.

"Doar vă dați seama că, în cele din urmă, veți fi obligați să lucrați sîmbătă..."

Răspunsul lui fu atît de ferm încît am simțit o anumită neliniște.

"Nu vom lucra sîmbăta!"

N-am mai insistat. L-am lăsat în pace.

A doua zi, luni, din nou la lucru. Eram curios să văd ce se va întîmpla cu acești yehoviști. Vineri seară, sergentul de serviciu îi chemă. Începu să vorbească politicos cu fiecare.

"Comportați-vă cu inteligență. Oameni buni, nu-mi faceți probleme mîine. Lucrați și totul va fi în regulă!"

În dimineața următoare, securitatea aplică o nouă tactică. Martorii lui Yehova nu au avut voie să plece în grup. Fiecare fu mutat singur în altă brigadă, sau împreună cu unul sau maximum doi.

Doi erau în aceeași brigadă cu mine. I-am privit cu atenție. Erau foarte curați. Aveau figuri plăcute, priviri sincere. În plus, erau bine dispuși. "Aha – mi-am zis eu – s-au hotărît să lucreze." În fond, era cazul să pună un sfîrșit chinurilor. Amîndoi erau transilvăneni. Muncitori manuali. Unul din Hunedoara, celălalt din Deva.

Începem să lucrăm.

Amîndoi stăteau cu mîinile în buzunar. Lipiți unul de celălalt. Nici măcar nu au luat lopata sau cazmaua în mînă.

Trecuseră zece minute.

Sergentul îi privea din ce în ce mai încruntat. Lîngă el, un soldat cu un cîine lup.

"Măi porcilor! Vreți să aveți de-a face cu mine? Luați-vă lopețile... și... imediat la muncă!"

Nimeni nu mai scotea un cuvînt. Mă treceau fiorii pentru ceea ce va urma. Nici unul dintre cei doi yehoviști nu făcu o mișcare. Eu nici nu le cunoșteam numele. Dar îl cunoșteam pe sergentul Tănase. Era o adevărată bestie. Un bătăuș cunoscut.

Se îndreptă spre deținutul mai în vîrstă. Să fi avut 60 de ani. Cu o forță de dement, sergentul îl lovi în plină față. Deținutul se prăbuși. Se ridică greu... foarte greu. Aproape nu se putea ține pe picioare.

"Fiu de curvă, te vei apuca imediat de lucru...", urlă sergentul Tănase.

Bătrînul yehovist răspunse cu greu: "Sînt gata să lucrez duminică!"

Sergentul se înfurie, îl scuipă, își scoase însă revolverul și îl dădu soldatului. Apoi, se apropie amenințător de yehovist.

"Măi gangstere, ia-ți lopata și treci imediat la lucru. Imediat..."

A urmat o scenă oribilă. Lovituri de picioare, palme, pumni. Fața bătrînului deținut nu mai era de recunoscut. Omul se prăbuși la pămînt gemînd...

Celălalt yehovist, alb la față, îndrăzni să spună:

"Domnule sergent, îl omori!"

Sergentul se opri o clipă. Apoi fața i se întunecă. Se întoarse spre celălalt.

"Și tu? Tu ce păzești aici? La treabă, că ești tînăr și puternic."

Într-adevăr, celălalt yehovist era înalt, puternic și să fi avut 30 de ani. Dar stătea nemișcat, uitîndu-se la tovarășul lui de suferință, care gemea întins la pămînt. Se aplecă să-l sprijine, cînd sergentul aproape urlă:

"Marș de aici și treci la treabă!"

Nu primi nici un răspuns. Dimpotrivă... Privirea tînărului deținut deveni calmă. Deși știa ce va urma.

Soarele devenise din ce în ce mai dogoritor. Sergentul își scoase chipiul. Fața îi era complet transpirată.

"Măi bandiților, măi bandiților! Îmi faceți probleme!"

Şi, apoi, parcă explodînd, îl lovi pe tînărul yehovist în gît! Acesta se prăbuşi ca secerat. Se auzi o voce:

"L-ai ucis!"

Sergentul se întoarse furios către grupa de unde venise exclamaţia.

"Ţine-ţi botul! Dracu' nu moare aşa de uşor..."

Unul dintre deţinuţi se apropie de tînărul yehovist, care zăcea la pămînt. Mai mulţi îi aduseră apă. Omul se trezi din leşin şi se uită în jurul lui. Îl ajutară să se ridice. Se ţinea cu greu pe picioare. Sergentul se apropie din nou ameninţător.

"Bă, tu eşti unul dintre martorii ăştia... cum le zice... Yehova. Nu-i aşa?"

Dar nu aşteptă răspunsul şi întrebă din nou:

"Pentru ce ai fost condamnat?"

Deţinutul respira cu greutate. Făcu un efort să răspundă.

"Fiindcă sînt un Martor al lui Yehova."

Sergentul Tănase începu să urle din nou.

"Minţi, ticălosule! Ai fost condamnat fiindcă ai refuzat să iei arma în mînă. Fiindcă refuzi să lucrezi sîmbăta. Dar acum, banditule, vei lucra. Vei lucra, fiindcă altfel nu pleci în viaţă de aici!"

Se înroşise la faţă. Îi curgeau broboane de sudoare. Sergentul Tănase era înalt şi avea peste 100 kg. Părea de două ori mai mare decît sărmanul om care gemea în continuare.

"La lucru, imediat!"

Tînărul, căruia îi curgea sînge din nas, îşi băgă mîinile în buzunar. Îl priveam cu uimire. Omul ăsta, pur şi simplu se sinucide. E nebun... sau ce are?

Sergentul începu din nou să-l bată! Tînărul căzu din

nou. Sergentul se aplecă, îl prinse de haină şi îl tîrî în mijlocul terenului.

"Hei, banditule, am găsit eu ceva pentru tine!"

Luă o cazma şi o înfipse bine în pămînt. O încercă de cîteva ori ca să vadă cît de rezistentă este. Apoi luă o cracă puternică şi o legă astfel încît împreună cu cazmaua era un fel de cruce. Îl legă pe deţinut de această cruce, un fel de răstignire. Apoi ţipă la el:

"Hei, te apuci de lucru sau nu?"

Omul nu răspunse. De fapt era un fel de a răspunde...

Sergentul luă o cazma ascuţită şi o puse cu vîrful sub bărbia deţinutului, obligîndu-l să stea cu ochii spre soare. Vedeam un răstignit. Ca pe o cruce.

"Cînd ai să accepţi să lucrezi, te dezleg şi vei fi liber..."

Tînărul de abia respira. Mai mult horcăind îi răspunse:

"Sîmbătă nu voi lucra..."

"Vei lucra, banditule. Vei lucra, dacă nu vrei să mori!"

Trecu o oră. Cel răstignit nu mai avea putere să stea în picioare, dar nici nu putea să se mişte. Sergentul Tănase se învîrtea în jurul lui.

"Aă... ce zici? Nu-i frumos soarele, băă? Roagă-te Dumnezeului tău! Cheamă-l să vină să te salveze!"

Am simţit că nu mai pot gîndi. Capul îmi vuia. În faţa mea, un om fusese crucificat. În cea de a doua jumătate a celui de al 20-lea secol.

.....

Au trecut cîteva zile. Nici unul din martorii lui Yehova nu cedase. Nici unul nu lucrase sîmbăta. La orice întrebare, la orice violenţă, ei răspundeau numai atît:

"Sînt gata să lucrez duminica!"

De altfel, în timpul săptămînii ei îşi vedeau de treabă, lucrau, iar seara erau extrem de liniştiţi.

E vineri. Vineri seara. Eram curios să văd ce va mai face comandantul. Desigur, iar ne vom încolona, iar ne va amenința. Iar unii dintre noi vor fi bătuți.

Cel torturat de sergentul Tănase se simțea mai bine.

Martorii lui Yehova stăteau împreună într-un colț și șușoteau între ei.

Un sergent se apropie de ei.

Șușoteala încetă pe loc. Îl priviră cu calm. Sergentul se opri în fața lor. Probabil că va începe cu amenințările, mă gîndii. Doar mîine e sîmbătă.

Sergentul trase aer în piept și le spuse:

"Mîine nu ieșiți la lucru! Este ordinul comandantului. O să ieșiți la lucru duminică!"

Nimeni nu scoase o vorbă. Sergentul plecă. Și cînd dispăru, cînd nimeni nu îi mai putea zări, se îmbrățișară. Cu lacrimi în ochi...

Securitatea, bestiala securitate, fusese învinsă. De acești oameni simpli, care credeau într-o viață și mai simplă. Mult prea simplă.

Lipsa de omenie și cruzimea fuseseră învinse.

Prin bunătate.

Prin demnitate.

Prin rezistență.

Prin unitate.

Capitolul 43

În timp ce a băut o halbă de bere I

E noiembrie. Un noiembrie ploios, ca orice noiembrie.

Ieri noapte au fost aduşi o serie de deţinuţi noi. Nu sînt noi arestaţi, ci mutaţi de prin alte colonii politice.

Mă învîrtesc prin curte. Poate îmi recunosc vreun prieten. Deşi e greu. Toţi umblă înfofoliţi cu fel de fel de cîrpe. E frig. Şi plouă. Mă îndrept spre dormitor.

Deodată, cineva mă apucă de mînă.

"Nu cumva dumneata eşti Bănuş? Max Bănuş?"

Mă uit la el. Mic de statură. Tremura, deşi era bine îmbrăcat. Încerc să-mi amintesc figura. Imposibil. Nu-l cunosc.

"Da, eu sînt."

"Şi nu mă mai recunoşti?"

Fac din nou un efort. Cine o fi, Doamne?

"Eu sînt Puiu Stănescu!"

Doamne, Dumnezeule! Ne îmbrăţişăm. Îl duc repede la patul meu, în dormitor. Puiu Stănescu. Talentatul inginer

Puiu Stănescu.

"Măi, Puiule, te știam pasionat după vînătoare și pescuit. Nu după problemele politice."

Încep să-l recunosc. Se înjumătățise. Cunoscut printre toți prietenii prin pasiunea lui de vînător. Auzisem că la pescuit puțini îl întreceau. Își cheltuia toți banii numai pentru unelte. Avea fel de fel de combinații, cu care își aducea diverse undițe, cîrlige și ață de nailon de peste hotare.

"Ce faci, mă, Puiule? Cum ai ajuns aici?"

În loc să-mi răspundă, văd că tremură.

"Dar ce ai?"

Avea un început de dizenterie.

"Mă, tu vorbești serios?"

Vorbea serios. Fug la doctorul Amariei să-i spun. Puiu Stănescu nu avea dreptul să meargă la cabinetul medical chiar în prima zi. Trebuia întîi repartizat într-o brigadă. Îi explic lui Amariei cum stă situația.

"Stați, nu vă grăbiți. Nimeni nu poate fi sigur că are dizenterie. Poate are numai o simplă infecție intestinală. Să vină mîine dimineață la mine."

"Doctore, i-aș da o pastilă, două de aureomicină. Ce crezi?"

Amariei se uită la mine. Dă din cap.

"Dacă vrei. Să ia pastilele la o diferență de patru ore. S-ar putea să se vindece pînă mîine dimineață."

Mă întorc în dormitor. Îi spun lui Puiu Stănescu ce a spus doctorul și îi dau prima pastilă. Nu-i vine să creadă. Îmi spune zîmbind:

"Întotdeauna am fost un mare băftos!"

Rîdem.

"Măi, Puiule, ce condamnare ai?"

Doi ani! Nu-mi vine să cred urechilor. Doi ani? N-am auzit încă de o asemenea condamnare politică! Atît de puţin?

"Cînd ai fost arestat?"

Fusese arestat la 30 ianuarie 1960. Mă apucă ameţeala. Băiatul ăsta va fi acasă peste două luni şi ceva.

"Dar pentru ce te-au condamnat? Ce ai făcut, sau ce n-ai făcut, de ţi-au dat numai doi ani? Ai greşit vreun proiect?"

"Aş! Omisiune de denunţ!"

"Dar, bine, numai... doi ani? Totuşi, ce dracu' s-a întîmplat?"

.....

August 1959.

Bucureşti. E cald. Foarte cald.

Institutul de proiectări unde lucra inginerul Puiu Stănescu se găsea în centrul Capitalei. Pe Calea Victoriei.

E ora 1.

Arşiţa este mai mare ca oricînd.

Inginerul Stănescu se uită la colegul şi prietenul său, Bebe Dumitrescu.

"Bebe, am o idee!"

"Să te aud!"

"Hai să luăm o bere. Mă sufoc de căldură. Aici, pe dreapta, la bodega din colţ, este o bere rece, forrmidabilă!"

"Se aprobă în unanimitate."

Cei doi îşi lasă planşeta şi-şi anunţă şeful că vor lipsi un sfert de oră.

Două halbe aburite sînt puse în faţa celor doi ingineri. Puiu Stănescu avea 31 de ani, Bebe Dumitrescu, 29.

"Bună e, Puiule!"

"Bună!"

"Auzi, Puiule, ce mi-a spus Popescu!"

"Care Popescu?"

Puiu Stănescu asculta indiferent. Cunoştea vreo treizeci de Popescu. Şi berea era atît de rece! Plescăi golăneşte din buze!

"Ei, care? Stănică Popescu de la Agricultură!"

"Aha... da. Ce ţi-a spus?"

"Mi-a spus că Dumitrescu Gigi i-a spus..."

"Ăsta-i rudă cu tine?"

"Nu vorbi, mă, prostii! Un singur cîine îi scurt de coadă? Gigi Dumitrescu de la Asociaţia Vînătorilor."

"A, Gigi... cum să nu-l ştiu... am fost de zeci de ori cu el după potîrnichi!"

"Aşa, Gigi Dumitrescu a aflat că Ion Broboancă de la biroul lor din Craiova..."

"P-ăsta nu-l ştiu!"

Puiu Stănescu se uită după chelner. Era cald şi terminase halba. Voia alta. Bebe Dumitrescu îşi continuă înşiruirea.

"Ion Broboancă e disperat. Are un nepot. Îl creşte. Băiatul e student. Şi nu dintre cei mai răi. Ei bine, puştiului i-a intrat în cap s-o întindă din ţară. Chiar clandestin..."

... Lui Puiu Stănescu i se lumină faţa.

"Bebe, iei şi tu o halbă? Că uite-l, vine!"

Chelnerul se apropia cu o tavă pe care erau cel puţin zece halbe, tot aburite. Berea era într-adevăr rece.

Luară amîndoi încă una.

"Ei, ce zici Puiule?"

"Grozavă e! Şi e rece!"

"Nu! Ce zici de puştiul lui..."

Stănescu îl întrerupse.

"Ești nebun. Mă interesează pe mine prostiile astea? Pe așa o căldură? Hai noroc!"

"Noroc!"

După cinci minute era fiecare la masa lui de proiectare.

Pe la începutul lui ianuarie, inginerul Bebe Dumitrescu nu mai apare la birou. Din șușoteli, Puiu Stănescu află că a fost arestat.

"Ce o fi făcut, Doamne?"

La 30 ianuarie, în mijlocul nopții, este arestat și Puiu Stănescu.

Ce se întîmplase?

Primul fusese arestat nepotul lui Ion Broboancă. După prima bătaie băiatul a recunoscut că a avut intenția să plece în străinătate. Clandestin? Da, clandestin!

"Cine a știut?"

Au urmat cîțiva pumni și băiatul a spus. Unii colegi, unchiul Ion.

Bun! A fost arestat și unchiul Ion!

"Cine a mai știut?"

Bietul Ion Broboancă ridică speriat din umeri. Parcă nu vorbise cu nimeni.

A urmat o palmă și o serie întreagă de pumni.

"Cred că am vorbit cu Gigi Dumitrescu. Cel de la centrala noastră din București."

A fost arestat și Gigi Dumitrescu.

Istoria s-a repetat.

A fost arestat și Stănică Popescu de la Agricultură.

Și inginerul Bebe Dumitrescu.

Și inginerul Puiu Stănescu.

.....

Îl ascult în tăcere. Dacă n-aș fi fost și eu aici, n-aș fi crezut niciodată povestea asta.

"Puiule, ce a fost greu a trecut. Sîntem la sfîrşitul lui noiembrie. Mai ai două luni şi vei fi acasă. Dar ce acuzaţie ţi-au adus?"

Inginerul Stănescu căzu puţin pe gînduri. Apoi începu să zîmbească. Parcă se simţea mai bine. Trecuseră două ore de la luarea aureomicinei şi avea impresia că-şi şi făcuse efectul.

"Dacă ascultai actul de acuzare, nu ştiai ce să faci. Să rîzi? Să plîngi? Mi-l amintesc perfect! Spunea aşa... inginerul Stănescu, în timp ce bea o halbă de bere, a auzit de la inginerul Bebe Dumitrescu, care a auzit de la Stănică Popescu de la Ministerul Agriculturii, care a auzit de la Gigi Dumitrescu de la Asociaţia Vînătorilor, care a auzit de la Ion Broboancă din Craiova că nepotul lui, student, are intenţia să treacă clandestin graniţa. Deci, omisiune de denunţ pentru intenţie de trecere de graniţă fără paşaport. Inginerul Stănescu este condamnat la doi ani închisoare politică."

Capitolul 44

"Măi jidane! Ben Gurion te-a salvat!"

Mă trezesc. Cineva mă scutură de braţ.

Aplecat peste mine, un ofiţer.

Îngheţ. Mă văd în lanţuri. Va găsi medicamentele, scrisoarea de-acasă, fotografia. Va găsi pîinea primită pe furiș ieri de la unul dintre bucătari.

Nu mi-am imaginat că vor face vreodată control și în miezul nopţii.

Ofiţerul mă îmbrăţișează. Nu-mi dau seama ce se întîmplă.

"Crede-mă, Bănuș, nu sînt beat. Am văzut cu ochii mei. A venit o telegramă. Eşti graţiat!"

Mă uit la el ameţit. Nu înţeleg. Sau eu mai dorm, sau se joacă aici o comedie proastă.

"Glumiţi, aşa, în miezul nopţii?"

Nu glumea!

"Pregăteşte-te. Dimineaţă vei pleca acasă!"

Mă dau jos din pat. Mă aşez în capul oaselor. Îmi

vuieşte capul. N-am putere. Nu ştiu ce să fac. Îmi scot punga cu medicamente. Vreau să le împart celorlalţi. I le dau lui Vîsîi. Să le folosească împreună cu profesorul Sîrbu. Şi cu Nae Rădulescu. Pîinea o dau profesorului. Acesta mă priveşte îndurerat. Are lacrimi în ochi.

"Măi Bănuş, noi rămînem, măi Bănuş!"

Privesc pierdut. Ce pot răspunde? Sîrbu continuă:

"Să nu mă înţelegi greşit. Nu mă doare că tu pleci. Mă doare că noi rămînem!"

Tot nu spun nimic.

Dimineaţa trebuie să aştept numărătoarea. Numai după aceea am dreptul să plec.

Întreaga colonie este încolonată în curte. Numărătoarea se termină. Un sergent mă conduce spre poartă. Trec prin faţa tuturor. Merg cu capul plecat. Nu mă pot bucura de fericirea mea. Mi-e sufletul înnegrit. Ei rămîn aici. Aud o voce strigînd:

"Măi jidane, Ben Gurion te-a salvat!"

Încetinesc pasul. Foarte bine faceţi! Insultaţi-mă! Blestemaţi-mă! E dreptul vostru! Îmi va fi plecarea mai uşoară.

Mă opresc puţin. Mă uit la oameni. Încerc să aud ceva.

Dar nimeni nu mai spune nimic.

Nimic!

Capitolul 45

Un fel de încheiere...

De 24 de ore mă plimb liber prin Bucureşti. Este un ianuarie mai frumos decît orice ianuarie. O iarnă uşoară. Fără zăpadă. Fără vînt. Fără îngheţ.

Admir nişte case noi. Curate, culori vesele. Intrările frumoase. Nu-i rău pe aici.

Iau tramvaiul şi mă duc în nordul oraşului. Cineva mi-a spus că s-a deschis un nou restaurant.

Merg pe stradă şi sînt bine dispus. Mă uit, amuzat, la îmbrăcămintea oamenilor. Toţi îmi par ridicoli.Dar femeile sînt grozav de sexi. Fustele sînt formidabil de scurte. Ajung pînă la mijlocul genunchiului.

Parcă niciodată vitrinele n-au strălucit ca acum. A apărut şi primul magazin selfservice. Vreau să intru. Tocmai iese un miliţian. Toată fiinţa mea se blochează. Nici nu ştiu cum am ajuns vizavi.

Renunţ.

Mă plimb pe un bulevard. E foarte aproape de redacţia

mea. De fosta mea redacţie. L-am ales intenţionat. Poate voi întîlni pe unii colegi. Nu m-am înşelat. Vine un grup. Îi recunosc.

Doi mă văd şi se întorc.

Îi înţeleg.

Ceilalţi doi se reped spre mine. Ne îmbrăţişăm. Le strîng mîinile. Îi felicit. Dar nu le spun pentru ce. Ştiu că au avut mult de suferit. Şi Romeo Villara şi Radu Urziceanu au fost curajoşi. Au fost momente grele. Securitatea le-a cerut să vină martori împotriva mea. Să declare că m-au auzit spunînd... S-au ţinut dîrzi. Au refuzat, nepăsători la toate ameninţările. Dar nu discutăm despre acest subiect. E mai bine. E mai sigur. Ne despărţim. Nu ştiu cînd ne vom mai vedea.

Am cîteva drumuri de făcut.

Primul, la soţia doctorului Popa. Nu vreau, deocamdată, să ţin seama de comportarea lui din ultimul an. M-a rugat cu lacrimi, la plecare, să-l iert de tot ce a făcut (nu eram eu cel care trebuia să-l iert) şi să trec pe la soţia lui.

Îmi deschide o femeie cam de 50 de ani. Cînd aude că e vorba de doctorul Popa, începe să plîngă. Cu disperare. Nu mai vrea să audă de el. Le-a produs numai suferinţe. A stat şi ea închisă un an pentru cărţile lui. Fata ei a divorţat de el. Este recăsătorită de doi ani. Să plec! Mă roagă, plîngînd, să nu mai stau de vorbă şi să plec imediat.

O ascult. Îmi e gura uscată. Plec pe jos abătut.

După-amiază, îi telefonez logodnicei lui Nae Rădulescu. Nae, sensibilul pictor şi arhitect, talentatul povestitor, generosul prieten, m-a rugat să iau legătura cu iubita lui. Cu fata pe care o visa ziua şi noaptea. Cu fata

aceea care apărea în toate picturile, în toate desenele și pe toate frescele pe care arhitectul Nae Rădulescu era obligat să le execute prin vilele paznicilor noștri. Îmi apare fresca desenată de Nae pe peretele mizerabilei noastre bucătării. Iubita lui în chip de simbol al belșugului, răsturna spre noi cornul abundenței. Mămăligă, coji de cartofi, cepe...

În noaptea aceea, cînd am fost trezit și mi s-a spus că am fost grațiat, m-am dus în primul rînd la prietenul meu Nae. Am stat îndelung de vorbă. Avea o singură dorință. Să vorbesc cu logodnica lui. Și dacă totul e în ordine, dacă fata mai are răbdare, dacă-l mai așteaptă, în pachetul pe care i-l va trimite luna viitoare mama lui să pun și o batistă albastră. Am rîs amîndoi. Dar lucrurile erau serioase. Toată rezistența lui sufletească se sprijinea de această fată. Mi-am scris numărul de telefon într-o cută a cămășii. Apoi, cum am ieșit din închisoare mi l-am trecut în carnet.

Memoria lui Nae nu se înșelase. Numărul este exact. Simt cum încep să respir emoționat. Parcă era vorba de o veche prietenă.

Este chiar ea la telefon.

"Am un mesaj din partea lui Nae!" îi spun eu fără nici un fel de altă introducere. Vocea de dincolo n-a sugerat nici surpriză, nici teamă. Parcă numai nedumerire.

"Nae?"

"Da! Nae... Nae Rădulescu... Arhitectul Rădulescu. Nae m-a rugat să-ți transmit că se gîndește tot timpul la dumneata!"

Îi aud acum cu claritate respirația grăbită. Vocea, deși stăpînită, transmite o anumită emoție.

"Domnule, sînt măritată de un an și jumătate. Am o

fetiţă de patru luni. Mai ai să-mi spui ceva?"

Îi răspund încet, mai mult şoptind:

"Nu!"

Şi închid telefonul.

A doua zi dimineaţă, devreme, aştept să se deschidă micul magazin din colţ. Cumpăr o batistă albastră. Mă duc la mama lui Nae şi o rog s-o pună în pachetul pe care îl va trimite fiului ei. Nu-i spun despre ce e vorba. Sînt sigur că atunci cînd va ieşi din închisoare, arhitectul Nae Rădulescu îmi va ierta minciuna. Prea are nevoie de ea în acest moment.

Este ora 3 după-amiază. Sînt obosit. Mi-e sufletul uscat. Am fost la poliţie pentru buletinul de identitate. Şeful poliţiei din cartier refuză să-mi dea vreun act. Nu vrea ca în sectorul lui să locuiască foşti deţinuţi politici. Faptul că soţia mea lucrează, că locuim împreună, că stau în acest apartament de nouă ani reprezintă argumente care nu-l interesează. Să plec din sectorul lui. N-are nevoie de foşti deţinuţi politici. Să plec. Unde, nici el nu ştie. Ridic din umeri şi-mi văd nepăsător de drumul meu.

Acasă, înfometat, mă uit în frigider. E plin. Am un simţământ de ruşine. La 200 kilometri de Bucureşti, cunosc un loc unde aproape zece mii de oameni se sting înfometaţi.

Mai am un telefon de dat. Tatăl lui George Vîsîi, arhitectul pasionat de probleme religioase. Telefonul sună îndelung. Îmi răspunde o voce de femeie. Este o vecină din apartament. Domnul Vîsîi nu e acasă. Îmi las numele, adresa. Spun că este cineva care s-a văzut cu fiul lui. Aud dincolo o tăcere de moarte. Am înţeles că a înţeles!

Nu trec nici două ore şi sună soneria. Timid, aş zice chiar blînd. Ce bizar şi ce diferit poate fi folosită soneria

asta!

N-am avut nici un dubiu. Era un om, un om bun. Deschid. Un bărbat scund, cu părul cărunt. Mic de statură. Modest îmbrăcat. Stătea cu șapca în mînă. O întorcea cînd pe față, cînd pe dos.

"Sînt tatăl lui Vîsîi!"

Îl poftesc repede în casă. Dar sînt musafiri în cameră, așa că ne închidem în bucătărie. Însă toată bucătăria mea avea trei metri pătrați.

"E sănătos?"

Îl asigur că George al lui e voinic cît un taur. Că muncește greu ca să poată primi o carte poștală pe lună pentru a scrie acasă. Încep să-i tremure mîinile. I le strîng prietenește. Vreau să-l ajut să fie calm. Știu că nu va putea. Încep să-i curgă lacrimi. Dar pe față nu i se vede durerea. Și vocea îi e sigură, deși șoptită.

"Sîntem o familie de muncitori. Eu sînt șofer. De aceea, George a putut intra mai ușor în facultate. Dar a învățat. Era întotdeauna harnic. Și-a luat diploma printre primii. Și a doua zi l-au arestat. Pentru opt ani. Pentru ce, Doamne, pentru ce?"

Nu, nu poate fi vorba de opt ani. Fii sigur că va ieși înainte. Uită-te la mine. Și eu am fost condamnat la opt ani și iată-mă acasă. Nici patru nu s-au împlinit. Bătrînul mă ascultă și dă neîncrezător din cap.

"Cu dumneata e, poate, altceva. George a fost aruncat în închisoare pentru credința lui. Voia să se dedice picturii bisericești. Nu-i vor da drumul înainte. Dar spune-mi drept, e sănătos? Va putea munci și de acum înainte?"

L-am strîns în brațe bărbătește. I-am explicat că George al lui este un exemplu în închisoare. Nu supără pe nimeni. Ajută pe ceilalți. Muncește. E harnic. E isteț.

Învaţă. E plin de milă pentru suferinţele celorlalţi. Am enumerat toate calităţile pe care le ţineam minte din şcoală că trebuie să le aibă un om ideal. Nu mă mai interesa adevărul, atît de neimportantul adevăr. George al lui era un supraom. Bătrînul şofer a simţit cu adevărat ceea ce înseamnă fericirea.

N-a mai stat mult. A plecat transfigurat.

Cred că a fost cel mai valoros lucru pe care l-am realizat în viaţa mea.

CUPRINS

CAPITOLUL 1 Prefaţa mea ... 9

CAPITOLUL 2 Ce vis stupid ! ... 13

CAPITOLUL 3 Nu ! Nu-i nici un fel de vis ! ... 15

CAPITOLUL 4 "Scuzaţi-ne, vă rog, a fost o greşeală !" ... 22

CAPITOLUL 5 Al 104-lea avertisment serios dat de Republica Populară Chineză ... 26

CAPITOLUL 6 "De ce n-ai folosit şi cea de-a treia culoare ?" ... 30

CAPITOLUL 7 De ce nu am folosit şi cea de-a treia culoare ! ... 34

CAPITOLUL 8 "În primul rînd sînt ofiţer de securitate ! Şi apoi medic !" ... 41

CAPITOLUL 9 Chitara lui Roland Pupăză ! ... 45

CAPITOLUL 10 Nu uitaţi acest nume: Gheorghe Moisă ! ... 51

CAPITOLUL 11 Prietenii... ... 55

CAPITOLUL 12 Cele treizeci de secunde de necrezut ... 66

CAPITOLUL 13 Secretul iaurtului ... 70

CAPITOLUL 14 Guvernul din Grădina Cişmigiu ... 75

CAPITOLUL 15 Camera 25 ... 80

CAPITOLUL 16 "Eu sînt Iisus !" ... 83

CAPITOLUL 17 Excelentul restaurant Montecattini din Roma ... 88

CAPITOLUL 18 "Şi apoi, unul cîte unul, am semnat !" 93
CAPITOLUL 19 Cei 11 Leibovici ! 103
CAPITOLUL 20 Deci, vom fi achitaţi ! 113
CAPITOLUL 21 "Nu ! Nu sînt degeaba condamnat !" 116
CAPITOLUL 22 Flagrant delict de adulter 119
CAPITOLUL 23 "Vom vedea soarele" 124
CAPITOLUL 24 "Coborîţi, vă rog !" 129
CAPITOLUL 25 Drumul morţii ! 135
CAPITOLUL 26 Piolle - norolul 140
CAPITOLUL 27 Imposibil ? 142
CAPITOLUL 28 "O porţie dublă pentru domnul !" 144
CAPITOLUL 29 "Claudius cel Bătrîn" 148
CAPITOLUL 30 "Amariei avea dreptate" 150
CAPITOLUL 31 Profesorul Sîrbu 153
CAPITOLUL 32 "Ave Maria !" 156
CAPITOLUL 33 "Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta !" 158
CAPITOLUL 34 "Ceea ce ştiu este că sînt din nou burlac !" 163
CAPITOLUL 35 Iată pentru ce muncim noi ! 168
CAPITOLUL 36 "Hai, că o să închid ochii !" 172
CAPITOLUL 37 "Pentru asta am devenit eu ofiţer ?" 177
CAPITOLUL 38 Copiii din Răstoaca 179
CAPITOLUL 39 "Din nou ziarist ? Pentru nimic în lume !" 183
CAPITOLUL 40 "Munci uşoare" 186
CAPITOLUL 41 "Rara avis !" 188
CAPITOLUL 42 Martorii lui Yehova 191

CAPITOLUL 43 În timp ce a băut o halbă de bere! 198
CAPITOLUL 44 "Măi jidane! Ben Gurion te-a salvat!" 204
CAPITOLUL 45 Un fel de încheiere 206

Redactor: SORIN CRUCERU
Tehnoredactor: CRISTIAN MICU
Culegere electronică: CARMEN DIMA, CĂTĂLINA RADU
Bun de tipar: 25 noiembrie 1990
Întreprinderea Poligrafică "OLTENIA", Craiova

Oameni în uniformă în dungi și oameni în uniformă albastră. Oameni de-o parte și de alta a gratiilor. Oameni cu arme și oameni dezarmați. Oameni care mor și oameni care omoară. Oameni care sînt chinuiți și oameni care chinuie. Victime și călăi într-o epocă în care toți erau, practic, victime. Închisorile comuniste văzute dinăuntru de o victimă amestecată între milioane de victime închise în interiorul unei țări-închisoare. Și totuși... Dincolo de gard — speranța, dincolo de uniformă — omul...

MAX BĂNUȘ **dovedește încă o dată — dacă mai era nevoie —, în romanul** *Cei care m-au ucis*, **falimentul moral al orînduirii care a transformat o țară întreagă într-o închisoare și un popor în victime îmbrăcate în uniforme a căror culoare aproape nu contează. De ce trebuie să existe o asemenea carte... Fiindcă greșelile nespuse se pot repeta și fiindcă cei care au murit acolo trebuie să aibă deasupra capului o cruce a neuitării.**

Jurnalist în perioada 1948—1958, MAX BĂNUȘ **a fost arestat în 1958 și condamnat la opt ani închisoare. Eliberat după patru ani, de către o organizație americană de binefacere, a lucrat ca jurnalist în Statele Unite ale Americii. Din 1966, este redactor la** RADIO EUROPA LIBERĂ, **apreciat ca realizator al cunoscutului program** TINERAMA. **Din 1983, publică revista de comunicație** ON AIR, **care promovează dezvoltarea relațiilor cu țările din Europa de est ; a fost premiată cu medalia de aur la Festivalul publicațiilor de radio-comunicație.**

MAX BĂNUȘ **despre** MAX BĂNUȘ :
„Am fost un disident... fără să știu însă !"
„Scriitor ? Nu, nu mă consider scriitor... ci un simplu comunicator."

ISBN 973-95046-0-4

Lei 68